

**Karlova Univerzita v Praze
Filozofická fakulta
Středisko ibero-amerických studií**

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Bc. Lucie Zrůstová

Komparace migračních modelů: Mexiko a Česká republika

Comparison of models of migration: Mexico and Czech Republic

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc. Markétě Křížové, PhD., vedoucí mé diplomové práce, za její zájem, připomínky a čas, který mi věnovala. Hlavní poděkování patří všem respondentům, kteří mi svými osobními příběhy umožnili tuto práci realizovat. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala své rodině za podporu a pomoc.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

podpis:

Anotace: Tato práce má za cíl porovnat dva modely migrace, na jedné straně českou migraci do hlavního města Mexika na straně druhé mexickou migraci do hlavního města České republiky. Tento text pohlíží na migraci jako na kulturně-sociální akt, který má hlavní protagonisty, migrující jedince. Nejde tedy o práci demografickou, ale o práci antropologickou založenou na kvalitativním výzkumu. Na pozadí základních pramenů sleduje chování dvou skupin migrujících jedinců, hlavně pak jejich postmigrační proces adaptace. Základní výzkumná otázka pak zní: Jaký je proces kulturní adaptace Čechů v Mexiku, D.F. a Mexičanů v Praze? Do jaké míry se tyto modely podobají či liší? Hledání odpovědi na tuto otázku nutně vede k dalším tématům, které odpověď dotváření, tedy: Jak silné jsou tendence vytváření národnostních komunit? Jak respondenti prožívají proces adaptace a změny identity? Jaké strategie žití v cílové zemi zaujímají? Do jaké míry komunikují s krajany a zastupitelskými úřady? Tato práce nabízí jak teoretický základ, kde jsou vymezeny pojmy migrace, kulturní adaptace a identity, tak praktickou část, ve které jsou pomoci ukázek z kvalitativního výzkumu popsány průběhy kulturních adaptací daných skupin respondentů. Celá práce je zakončena komparací migrujících modelů.

Klíčová slova: migrace, kulturní adaptace, identita, migrační modely, komparace migračních modelů.

Summary: This work aims to compare two models of migration, on the one hand, Czech migration to the capital city of Mexico on the other hand, Mexican migration to the capital city of Czech Republic. This text looks at migration as a cultural-social act, with its main protagonists, individual migrants. Therefore this work is not demographic, but anthropological based on qualitative research. With the background of basic sources it offers the monitoring of behavior of two groups of migrants, especially in their adaptation process. The basic research question then is: What is the process of cultural adaptation of the Czechs in Mexico, DF and Mexicans in Prague? To what extent are these models similar or different? Finding answers to this question necessarily leads to other topics, reply to completion, which are: How strong are the tendencies of development of ethnic communities? How respondents experienced the process of adaptation and changes of their identity? What strategies of living in the destination country they occupied? To what extent they communicate with compatriots and embassies? This paper provides both theoretical basis, which defines the terms of migration, cultural adaptation and identity, and practical sections, which through examples of qualitative research describe the process of cultural adaptation of the two groups of respondents. All work is completed by comparison of these migrant models.

Key words: migration, cultural adaptation, identity, migration patterns, comparison of migration models.

Obsah

I. Úvod	6
1. Volba tématu	11
2. Literatura a již dostupné studie.....	13
3. Metodologie a etika výzkumu	14
II. Vymezení migrace.....	18
1. Migrace v kulturním kontextu	18
2. Migrační teorie a klasifikace migrace	19
III. Proces kulturní adaptace	24
1. Problém měnící se identity	28
2. Migrační politika jakou součást procesu adaptace.....	33
IV. Změny migračních toků	38
1. Migrační vztah Evropa - Latinská Amerika	39
2. České migrační toky z historické perspektivy.....	41
2.1. Emigrace	41
2.2. Imigrace	42
3. Mexické migrační toky z historické perspektivy	43
3.1. Imigrace	43
3.2. Emigrace	44
V. Migrační modely kvalitativního výzkumu	46
1. Češi v Mexiku (Mexiko, D.F.).....	46
1.1. Vstup do mexické společnosti.....	47
1.2. Proces adaptace vybrané skupiny Čechů v Mexiku (D.F.).....	54
1.3. Krajanská komunita.....	65
1.4. Závěr.....	68
2. Mexičané v České Republice (Praha)	70
2.1. Vstup do české společnosti	71
2.2. Proces adaptace vybrané skupiny Mexičanů v Praze	75
2.3. Krajanské komunity	82
2.4. Závěr.....	89
VI. Komparace migračních modelů	92
VII. Závěr	95
VIII. Bibliografie	99
IX. Přílohy	102

I. Úvod

Pokud je dnešní doba něčím charakteristická, pak je to neustálý proces ovlivňování, svět je na prahu globální akulturace.¹ Směřujeme k jisté celosvětové kultuře, kde budoucnost popře instituce minulosti.² Ve své bakalářské práci z Fakulty humanitních studií, v níž jsem se zabývala moderním tetováním a jeho významem pro jeho vlastníky, jsem tuto situaci popsala následovně:

Moderna, jíž označujeme obrovské změny minulého století, představovala hlavně neobvyklou dynamiku globalizace, která ve svém důsledku přinesla zcela nový řád. Čas se stal nezávislý na místě, celý svět se tak synchronizoval a stal se součástí jednotné minulosti.³ Změnou pojetí času a prostoru se ve své knize Antropologie současných světů zabýval i M. Augé, čas popisoval jako „zrychlení dějin“ a prostor jako „zmenšení planety“. Zatímco čas je důležitou veličinou historických věd, antropologové jsou vnímavější vůči prostorovému rozměru, „zmenšování planety“ totiž znamená přibližování kulturních odlišností jednotlivých kultur, což je téma, které otevírá problematiku postmoderny.⁴ Globální systémy mají před sebou velké otázky a velkou škálu odpovědí.⁵

Toto pojetí je aktuální i v této práci, neboť globalizace a její změny zasahují i současný svět, který je tímto procesem přetvořen. Přesto existují autoři, kteří pojmenování celého tohoto procesu zpochybňují. *Příliš často právě příběh vyprávěný karikaturou hyperglobalizační teorie stojí za rozhodnutími o různých politikách. Objevuje se tak zavádějící příběh o neúprosném kolosálním procesu dějícím se bez jakéhokoliv řízení za zády sociálních aktérů, příběh o konci politiky a ideologie v době jediné možné alternativy. Globalizace, chápána jakožto faktor sociální změny, se jím tak snadno může stát: není to však samotný proces*

¹ Akulturace je proces, kdy dochází ke kontaktu dvou a více kultur, které vedou ke společenským a kulturním změnám. Globální akulturace je podle Roberta F. Murphyho proces celosvětové situace vzájemného ovlivňování.

² Murphy, Robert F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, s.212.

³ Giddens, Anthony : *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, s. 23.

⁴ Augé, Marc: *Antropologie současných světů*. Brno:Atlantis. 1999, s.14

⁵ Zrůstová, Lucie : *Tetování aneb vizualizace sebe sama*. Bakalářská práce, FHS UK, 2008, s.1.

*globalizace, která mění sociální realitu, ale víra v existenci takového procesu.*⁶ Ať už proces obrovských sociokulturních změn nazveme jakkoli, nelze popřít, že tu jsou. Na jedné straně došlo k obrovské individualizaci společnosti a vztahů v ní, na stranu druhou se prohloubila vzájemná závislost mezi lidmi, a to jak ekonomická, tak kulturní.

*Dochází k základní transformaci intimity, sociální vztahy jsou jakousi kombinací intimních a neosobních vztahů.*⁷ Pro jedince neexistuje jednotná rétorika, která by ho automaticky zařazovala do určité skupiny a oddělovala od jiné. Jedinec nestojí pouze před svojí kulturou, ale díky globalizaci a hlavně tedy rozvojem médií, má před sebou svět jako na dlani. Tato zkušenost může být často velmi bolestivým procesem, neboť jde o individualizaci osudu. Jedinec je sám se svojí svobodou, a stojí tak před nejtěžším úkolem, tedy být svobodný.⁸

David Held definuje globalizaci jako ústřední hybnou sílu, která transformuje moderní společnost a světový řád.⁹ Pokud bereme v potaz tuto definici a myšlenku transformace intimity, pak se jedinec ocitá tváří v tvář světové kultuře, která však není jednotná, ale plná nerovností. Když budeme vnímat globalizaci v její zjednodušené definici, pak jde o pohyb předmětů, symbolů a lidí v prostoru. Ve svém důsledku prohlubuje transnacionální vztahy a kulturní praktiky. Jedinec tak stojí před individualizací osudu, ale zároveň je součástí globální kultury, které je součástí hlavně díky telekomunikačním médiím. Antony Giddens to popisuje jako: „*zintenzivnění celosvětových sociálních vztahů, které spojují vzdálené lokality takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se mnoho mil daleko a naopak(...)*“.¹⁰

Určující silou globalizace jsou i moderní migrační procesy. Rychlost, rozsah, náklady na migraci, migrační toky, motivace, stres z migrace, psychická

⁶ Drahokoupil, Jan (online): *O vlivu globalizace na migraci: několik poznámek o pastech sociální imaginace*. Multikulturní centrum Praha. Dostupné z: www.migraceonline.cz, 2005, s.6. Citováno dne 01.02.2011

⁷ Giddens: *Důsledky modernity*, 1998, s. 104

⁸ Zrůstová: *Tetování aneb vizualizace sebe sama*, 2008, s.1.

Held, D.-McGrew, A.- Goldblatt, D.- & Perraton, J.: *Global transformations: Politics, economics and culture*. Cambridge: Polity Press, 1999, s.283

¹⁰ Giddens: *Důsledky modernity*, 1998, s.62.

investice i proces adaptace, to vše se v globalizovaném světě přetváří. V důsledku těchto změn se migrace zintenzivňuje jako ještě nikdy předtím. Díky telekomunikaci a infrastruktuře přepravy se moderní globalizovaná doba stává érou migrace. Tato éra migrace vznikla na základě několika konstant: rychlosti, intenzity, míry změn a kulturní komunikace.¹¹ V postmoderní době, jak odborná literatura dnešní dobu nazývá, stojí vědní disciplíny před zcela novým úkolem, a to před úkolem uchopit dobu, která se vyznačuje diverzifikací cílů. Diverzifikace cílů s sebou nutně nese i nutnost diverzifikace přístupů.¹² Ivo T. Budil to ve své knize *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie* vyjádřil následovně:

„Antropologie se musí prostřednictvím studia základů kulturního a sociálního života všech národů a populací vyrovnat s velkými výzvami, které přináší rychlá urbanizace, industrializace, modernizace a globalizace a jež se dotýkají problematiky soužití rozdílných etnik, subkultur či populací, mezinárodní migrace a přistěhovalectví, multikulturalismu, chudoby a zaostalosti, xenofobie, rasismu, sociálních a ideologických aspektů ochrany životního prostředí, lidských práv a otázky přenositelnosti demokratických tradic, mezinárodního terorismu, fundamentalismu, totalitarismu a dalších témat, jejichž citlivé řešení je výrazem etické a morální vyspělosti dnešní civilizace.“¹³

Stejně tomu tak je u ostatních disciplín. Tyto změny v přístupu se nutně týkají i přístupu k tak podstatnému jevu v lidské historii, jako je migrace. Migrace je nedílnou součástí globalizačních procesů, neboť je to právě ona, která mění homogenní kultury v celky neustálé změny a vzájemného ovlivňování. Zasahuje do politických, sociokulturních i socioekonomických sfér. *V posledních pěti stoletích hrála masová migrace nezastupitelnou roli v rámci kolonialismu, industrializace,*

¹¹ Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J.: *Global transformations*, 1999, s.283.

¹² Pokud byla moderní doba něčím charakteristická, pak to byla společná myšlenka lineární evoluce myšlení, tedy myšlenka neustálého vývoje člověka. Ve vědních disciplínách se tato víra projevovala uznáváním jednotných teorií, které měly za úkol dané poznatky jasně vymezit, pojmenovat a tímto způsobem je i ovládat. Nejlepším příkladem současných změn je migrace, její studium je totiž multidisciplinární. Nutnost diverzifikace cílů, tedy nutnost chápat migraci v rámci konkrétního oboru a ne jako jednotný fenomén, s sebou pak nese nutnost diverzifikace přístupů. Jinak musí na migraci pohlížet antropologie, jinak pak ekonomie nebo sociologie, tyto obory spolu nepřestaly spolupracovat, každý z nich však musel přehodnotit svůj přístup.

vzniku národních států a ve vývoji světového kapitalistického systému.¹⁴ Rozvojové i nerozvojové země jsou kulturněji heterogennější, než tomu bylo kdykoli předtím.¹⁵ Většina národních států světa musí čelit realitě etnické plurality. Změněná podoba migrace v moderním světě s sebou nesou nejrůznější transformace a vznik nových politických a sociálních přístupů mezi etniky či národními státy.¹⁶

V rámci globálního makro-světa je migraci třeba chápat především jako proces zahrnující sociální a kulturní interakce mezi zemí původu a zemí cílovou, to vše v mezinárodním a transnacionálním měřítku. *Když migrující překračují státní hranice, nezanechávají za sebou svůj původní domov úplně. Spíše naopak, vytvářejí a udržují přeshraniční ekonomické, politické a kulturní vazby, které propojují jejich původní a nové domovy.*¹⁷ Za tímto procesem je pak nutné vidět hlavně jeho protagonisty, tedy migrující jedince, lidi v pohybu, kteří před sebou mají nejen proces předmigrační, tedy dobu rozhodování a zvažování ceny a důsledků migrace, následně samotný akt migrace, ale hlavně velice komplexní proces postmigrační, kde je čeká proces adaptace. Protagonisté migrace jsou potom činitelé sociokulturních změn v cílové zemi, které též nelze opomíjet.¹⁸

Od druhé poloviny 20.století se studium migrace odklání od makro-sociologického přístupu, aby ho nahradila přístupem socio-antropologickým. Nový přístup zahrnuje pohled na migraci jako na proces, připisuje jeho protagonistům vliv na změny v migračních tocích, migračních politikách a ekonomicko-společensko-

¹³ Budil, Ivo: *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, Praha:Triton, 2003, s.39.

¹⁴ V originále: *Over the last five centuries mass migration have played a major role in colonialism, industrialisation, the emergence of nation-state and the development of the capitalist world market.*

In Castkes, Stephen-Miller, J.Mark (1998): *The age of migration. International population movements in the modern world.* London: Macmillan press LDT, 1998, s.283.

¹⁵ Tento fenomén je důsledkem změny migračních toků, které reagují na nové potřeby. Země, které nebyly cílovými zeměmi migračních toků, se stávají vyhledávanými destinacemi (Česká Republika je zrovna takovou zemí). Naopak země, které historicky prošly imigračním bohem, jsou zeměmi emigrujícího obyvatelstva (Latinská Amerika je asi nejlepším příkladem). Migrace a kulturní ovlivňování se tedy týká celého světa. Tomuto tématu se budu podrobněji věnovat ve třetí kapitole.

¹⁶ K tomuto faktu se na druhou stranu váže vzrůstající nacionalismus, který je podporován vytvořeným mýtem homogenity. In Castkes, Stephen-Miller, J.Mark :*The age of migration.*, 1998, s.294., Váže se k němu, kromě jiného, i vznik nových integračních a adaptačních politik, nebo také snah o zachování kulturních tradic.

¹⁷ Szaló, Csaba : *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 25.

¹⁸ Mám zde samozřejmě na mysli velké komunity, jako jsou například Mexičané ve Spojených státech amerických, jednotlivci by takovou změnu způsobit nemohli. Jde o vliv konkrétní etnické skupiny na území odlišné kultury. Dalším příznačným příkladem by mohlo být muslimské obyvatelstvo ve Velké Británii.

kulturních změnách v cílové zemi. Jde o zcela zásadní reinterpretaci pohledu na komplexní systém, který charakterizuje dnešní společnost.¹⁹ Dříve bylo důležité popsat druhy migrace, ekonomické vlivy na jednotlivé společnosti, počet migrujících a směr jejich migrace. Takové studium migrace se například zajímalo o dočasné migrace pracující síly, o změny toku peněz apod. Nový přístup, který je pouhým důsledkem a nutností v reakci na probíhající změny v migračním chování, zahrnuje migrující jedince a dává jim hlavní roli. Pro tento přístup jsou pak důležité všechny fáze migračního procesu, sleduje jedincovo rozhodnutí migrovat, motivace a důvody k migraci, přes stres z migrace a nutný proces adaptace, který zahrnuje prožitky každodennosti v novém prostředí, migrační politiku, snahu udržet kontakt s původní zemí, přetvářející se identitu a hlavně postoj samotného migranta ke své situaci. *Životní situace přistěhovalců se tak nezobrazovala jako produkt vlivu neosobních sociálních struktur, ale spíše jako výsledek konstelace kulturních dispozic přinášejících s sebou z původního domova na jedné straně a lokálních skupinových interakcí v novém prostředí na straně druhé.*²⁰

Tato práce tedy zastává dvě hlavní premisy, migrace je socio-kulturním aktem a v rámci tohoto aktu je migrující jedinec hlavním protagonistou celého procesu. Za migracemi jsou konkrétní příběhy. Migrující jedinec se v rámci migrace stává jak kulturním dárce, tak příjemcem. Ke kulturnímu kontaktu totiž vždy docházelo prostřednictvím zprostředkovatelů, kteří jsou zástupci svých společností. Pohyb lidí neprobíhá ve vakuu, jde o pohyb pracovní síly, ale také o pohyb myšlenek, náboženství, hodnot a přesvědčení, tedy o pohyb celé soustavy významů, hodnot a norem chování, kterými je kultura.²¹ Při tomto procesu vznikají nové společenské

¹⁹ Szaló: *Transnacionální migrace*, 2007, s.25.

²⁰ Szaló: *Transnacionální migrace*, 2007, s.24.

²¹ Zde je nutné dodat, že v této práci přistupuji k pojmu kultura z jeho antropologické perspektivy. Pro cíle mého výzkumu je tento přístup nejpřijatelnější. Kulturu tedy chápu jako: *Komunita se sdílenou tradicí vytvořenou po několika generacích, která sdílí jazyk, historii, hodnoty, víru, instituce a praktiky (komunita..., která má stejné očekávání a vytyčuje si stejné cíle).*

V originále: *Una comunidad que tiene una tradición cultivada a lo largo de varias generaciones y que comparte una lengua, una historia, valores, creencias, instituciones y prácticas, (...una comunidad que, mantiene expectativas comunes y se propone desarrollar un proyecto común).*

In Olivé, León: *Multiculturalismo y pluralismo*. México, D.F.:Paidón:UNAM, Fakultá filosofie a literatury, 1999, s.42.

vazby, není to pouze vztah imigranta a jeho nového prostředí, ale jde o zcela nový rozměr vztahu mezi migrujícím jedincem a zemí jeho původu. Tento jeho akt ovlivňuje jak zemi původu, tak cílovou zemi stejnou měrou. Všechny tyto aspekty jsou součástí moderní migrace, která je více než kdykoli předtím migrací socio-kulturní. Na závěr je třeba zmínit, že i když tato práce sleduje migraci z její antropologické perspektivy, čemuž odpovídá i volba kvalitativního výzkumu²² (viz níže), je migrace proces organizovaný, koordinovaný v čase i v prostoru. Potřebuje celou síť přípravy, komunikace a regulace. Tyto sítě ovlivňují cenu, rychlost a celkovou náročnost přesunu. Obrovský rozvoj levné přepravy a stále nových technologií komunikace, to vše jsou faktory, které ve velké míře ovlivňují komunity imigrantů v rámci udržování vztahů s jejich zemí původu a velkou měrou ovlivňují i konkrétní procesy adaptace a postoj k nim. V neposlední řadě je třeba zmínit, i když se tomu budu věnovat podrobněji později, že migraci v globalizovaném světě velkou měrou ovlivňuje politika a přístupy majoritní společnosti k imigrantům. Migraci charakterizuje hlavně změna, povaha migrování se mění stejně jako se mění pohled společnosti a s tím související politická regulace migrace. Tyto vlivy migraci sice neovládají, ale do jisté míry jí regulují, neboť mohou snižovat či navyšovat jedincovu fyzickou a psychickou investici do migrace.

1. Volba tématu

Tato práce vznikla v podstatě velice přirozenou cestou. V roce 2010 mi bylo nabídnuto půlroční stipendium na mexickou univerzitu Tecnológico de Monterrey, campus México, D.F.. Tohoto projektu se účastnilo hned několik evropských zemí. Podmínkou stipendia bylo vypracovat pro tamější univerzitu práci, která by reflektovala vztahy mezi Mexikem a zemí původu studenta. Odjela jsem do Mexika na zimní semestr 2010 (leden/červen) s jasnou představou o svém projektu.

---

²² Můj výzkum se zabývá hlavně procesem postmigračním, důvody k migraci a její realizaci výzkum sleduje pouze okrajově, jako prostředek pro pochopení motivací mých respondentů. Mě zajímal konkrétní postoj mých respondentů v rámci jejich kulturní a společenské adaptace. Dále viz kapitoly *Volba tématu* a *Metodologie a etika výzkumu*.

Sledování migračního procesu mezi dvěma státy bylo vždy součástí studia jejich vzájemných vztahů. A vzhledem k mému přístupu k migraci jako k socio-kulturnímu aktu jsem toto téma považovala za ideální. V rámci půlročního pobytu v Mexiku jsem se rozhodla tento projekt rozšířit i na Českou republiku a udělat výzkum, který by vedl k napsání mé diplomové práce.

Tato práce má za cíl porovnat dva modely migrace, na jedné straně českou migraci do hlavního města Mexika, na straně druhé mexickou migraci do Prahy. Na základě četné primární a sekundární literatury jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum. Hlavním cílem tohoto výzkumu, který proběhl jak v Mexiku, tak v České republice, bylo sledovat chování mexických a českých migrantů, přičemž hlavní výzkumná otázka je následující: Jaký je proces kulturní adaptace Čechů v Mexiku, D.F. a Mexičanů v Praze? A následně: Do jaké míry se tyto modely podobají, či liší? Tyto otázky vytvářejí celou škálu podotázek, které se tento výzkum také snaží zodpovědět: Jak silné jsou tendence vytváření národnostních komunit v daných státech? Jak moji respondenti prožívají proces adaptace v cílové zemi? Jaké strategiežití v tak odlišné kultuře zaujímají? Do jaké míry komunikují s krajany a zastupitelskými úřady? Všechny tyto otázky staví mé respondenty do čela celého migračního procesu. Slovy Iaina Chamberse: (...)*imigrant je vyloučen od pramene tradic s prožitkem neustále ohrožené identity.*²³ Chambers dále dodává, že s touto skutečností, musí imigrant ve světě, kde je zároveň „uvnitř“ i „venku“, zvolit konkrétní strategii adaptace.

Tato práce je rozdělená do čtyř oddílů. V prvním z nich se zabývám teorií a metodologií práce. Jsou zde vytyčené hranice v rámci teoretického základu a přístup k mému výzkumu v rámci praktické části. Metodologie podrobně mapuje způsob výzkumu, průběh a analýzu dat. Druhý oddíl si klade za cíl zmapovat měnící se migrační toky a dále stručně nastínit migrační vztahy České republiky (popřípadě Evropy) a Mexika (popřípadě Latinské Ameriky). Tato část je důležitá pro

---

²³ V originále: (...)*el inmigrante está expulsado de las fuentes de tradición, con la experiencia de una identidad constantemente amenazada.* Chambers, Ian: *Migración, cultura, identidad.* Buenos Aires: Amorrortu editores, 1995, s.21.

vymezení vzájemného migračního vztahu obou lokalit, který s sebou nutně přináší i vlivy kulturní a sociální. Třetí oddíl se věnuje už kvalitativnímu výzkumu a je rozdělen do dvou kapitol. Výzkum Čechů v hlavním městě Mexika a výzkum Mexičanů v hlavním městě České republiky. Tyto kapitoly sledují u každé skupiny respondentů stejné aspekty, které jsou definovány níže (viz metodologie a etika výzkumu). Posledním oddílem je souhrn analýzy celého výzkumu, tedy postavení dvou modelů migrace a kulturní adaptace proti sobě a jejich porovnání. V tomto oddíle jsou výsledky výzkumu a závěry celé práce. Závěr obsahuje shrnutí výzkumu, jeho přínosů a návrhy na další možná zpracování či rozšíření tématu této diplomové práce.

2. Literatura a již dostupné studie

Migrace je velice aktuální téma, neboť je hybnou silou globálního světa. Na trhu je mnoho prací, které řeší otázky kulturních a politických změn, transformace identit, multikulturalismu a jiných témat souvisejících s moderní socio-kulturní migrací. Literatura pro zpracování tohoto tématu je dostupná a rozsáhlá. Jedinečná možnost studijního pobytu v Mexiku mi navíc umožnila přístup k pramenům jinak obtížně dostupným. Tecnológico de Monterrey disponuje obrovskou elektronickou knihovnou. Já jsem čerpala z konkrétního serveru Ebrary, který shromažďuje odborné články ze společenských a historických věd. Jelikož je téma migrace, speciálně v Mexiku, díky masové migraci Mexičanů do Spojených států amerických, velice aktuální a citlivé téma, nebyl žádný problém najít potřebné zdroje. Stejně tomu bylo i v České republice. V rámci literární rešerše bylo tedy nejobtížnější nikoli prameny najít, ale vytřídit je tak, aby určovaly správné hranice této práce.

Velice cenným zdrojem mi pak byl digitální univerzitní depozitář – Digitool, kde jsou dostupné bakalářské a magisterské práce, které se tímto tématem zabývaly. Jen pro ukázkou Radka Klváňová z Masarykovy Univerzity v Brně napsala práci *Na cestě za důstojným životem: motivy a strategie migrace Arménů žijících v Brně*. Tereza Kaucká z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy nedávno obhájila

magisterskou práci na téma *Kubánští imigranti a jejich sociální a kulturní adaptace na české prostředí*. Adéla Skálová, též z Fakulty humanitních studií, obhájila bakalářskou práci *Mladí Mexičané v Praze. Profil mužské imigrační skupiny*. Práci na téma migrace v různých úhlech pohledu je více, neboť migrace je tak všezahrnující fenomén, že se o její studium zajímá mnoho vědních disciplín. Zmiňuji jich jen pár na ukázkou toho, jaký je i v České Republice na akademické půdě zájem o migraci jako takovou a hlavně o její vlivy na naši společnost. Velice inspirativní je publikace Etnologického ústavu AV ČR, v.v.i., který v roce 2008 vydal knihu několika autorů týkající se cizinecké komunity z antropologické perspektivy *Vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*.²⁴ Tato publikace obsahuje kapitolu mapující výzkum v oblasti migrace na našem území, její součástí je vyčerpávající seznam publikací, studií a článků, které u nás na toto téma vyšly.

Jak v Mexiku, kde je téma migrace aktuální již desítky let, tak v České republice, kde je hlavně v poslední době studiu migrace věnována velká pozornost, je pro studium migrace dostatek dobře přístupných pramenů.

3. Metodologie a etika výzkumu

Tato práce je prací nikoli demografickou, ale kulturně-sociální, na pozadí primárních a sekundárních pramenů a dat sleduje chování dvou konkrétních skupin migrantů. Následně proti sobě staví dva modely kulturní adaptace, model české skupiny v Mexiku, D.F. a model mexické skupiny v Praze. Pro napsání této práce byl nutný teoretický základ, seznam pramenů, které dávají této práci hranice. Jako praktickou část, tedy sledování dvou konkrétních migračních skupin, jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Jako metodu sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Tento typ rozhovoru mi vyhovoval svou flexibilitou a neuzavřeností otázek. Mnohdy jsem během rozhovoru narazila na téma nebo konkrétní zkušenost, která zasluhovala rozvést. Díky polostrukturovanému rozhovoru jsem mohla

---

²⁴ Uherek, Zdeněk-Korecká, Zuzana-Pojarová, Tereza a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008.

koordinovat rozhovor podle zajímavosti informací, kterých se mi dostávalo. Základ pro polostrukturovaný rozhovor obsahoval 18 otázek (viz příloha 1).

Rozhovory v Mexiku probíhaly většinou u respondenta doma, nebo v nějaké klidnější kavárně. Místa pro rozhovory zde vybírali Češi, neboť se v Mexiku mnohem lépe orientovali. Výzkum mi často umožňoval své respondenty vídat a mluvit s nimi opakovaně, což bylo velkým přínosem pro ověření mých východisek výzkumu. Tyto rozhovory již byly neformální a nemám je zaznamenané.²⁵ Rozhovory v České republice probíhaly v nejrůznějších kavárnách. Neformální prostředí vyhovovalo většině mých respondentů. Nutnost úspěchu rozhovoru totiž závisí i na tom, zda se respondent cítí uvolněně. Během rozhovorů jsem slýchala soukromé příběhy a osobní názory, proto bylo přátelské prostředí nutností. Každý rozhovor jsem nahrávala na svůj digitální diktafon, veškerá data jsem pak zpracovávala na svém počítači. Každý respondent dostal v rámci zaručení anonymity kód, pod kterými je budu v práci citovat. Pokud nějaké jméno nebo organizaci zmíním, je to vždy na základě výslovného souhlasu respondenta.

Jelikož jde o komparaci dvou modelů kulturní adaptace, sestavila jsem pro tento účel tabulky (viz příloha č. 2), které staví jednotlivé sledované aspekty proti sobě. Těmito aspekty jsou: motivace migrace (stres z migrace a informovanost), kulturní šok (první měsíce, obtíže a překážky), strategie žití, proces adaptace, pohled na společnost (původní i cílovou), vztahy s krajany, krajanské komunity nebo asociace, kontakty se zastupitelskými úřady, vztah se zemí původu, vztah s cílovou zemí, plány do budoucnosti. Kromě tabulek jsem po celou dobu práce používala poznámkový blok, kam jsem si zapisovala zajímavosti z rozhovorů. Po každém rozhovoru, dokud byly mé dojmy čerstvé, jsem si dělala zápis se základními charakteristikami respondenta a s konkrétními postřehy, které jsem během rozhovoru měla. S většinou respondentů jsem byla v kontaktu i v době po rozhovoru, některé rozhovory jsem doplňovala, nebo mi sami respondenti volali s novými postřehy. Tyto

---

²⁵ Rozhovory mají rozdílné délky v závislosti na ochotě a „upovídánosti“ respondenta. Nejdelší rozhovor má něco přes dvě a půl hodiny, nejkratší pak pouhou hodinu. Všechny mám zaznamenané v elektronické podobě a zabezpečené tak, aby se k nim nedostal nikdo další.

informace jsou poznamenané v mém poznámkovém bloku a nemám je nahrané.

Tento výzkum trval rok, půl roku v Mexiku a půl roku v České republice. Již během tohoto období jsem výzkum zpracovávala, což bylo výhodné v tom, že mě jak teoretická část (prameny), tak praktická část (rozhovory) ovlivňovaly, a řídily tak směr mé práce. Analýza i interpretace dat mi mnohdy ukázaly zcela nová kritéria a informace, které jsem postupně do práce začleňovala. Na základě analýzy jsem pak prováděla syntézu dat, tedy oddělila jsem podstatné od méně důležitých informací, toto zpracování dat je zachyceno v již zmiňovaných tabulkách.

Můj výzkumný vzorek byl účelový, tedy předem jasnými parametry. Jak v Mexiku, tak v České republice jsem hledala osoby, které žijí v dané zemi (jako imigranti) dva roky a více. Doba dvou let mi připadá adekvátní k tomu, aby měl respondent dostatek času zaujmout postoj k dané kultuře, být u konce nebo v procesu kulturní adaptace a mít ohledně své situace a nové společnosti jasný názor, který by nebyl ovlivněn například stresem z migrace či kulturním šokem. Věk, vzdělání, pohlaví či náboženství nehrálo při výběru vzorku žádnou roli. Naopak, různorodost vzorku byla vítána. Můj vzorek zahrnuje osm Čechů a osm Mexičanů. Obě skupiny jsem vyhledávala stejným způsobem, nejprve jsem kontaktovala zastupitelské úřady, hledala jsem krajanské spolky a asociace krajanů v každé zemi výzkumu. Účastnila jsem se oficiálních i neoficiálních akcí krajanů, kde jsem oslovovala své respondenty. Nápomocné mi byly i sociální sítě jako je například facebook, kde mají krajané nejrůznější stránky. Mají je tam i studenti, kteří byli v Praze apod. Po získání prvních kontaktů šlo naplnění vzorku jednoduše. Kontakty jsem sháněla pomocí metody „sněhové koule“.²⁶ Ve skupině Čechů převládají ženy, z osmi respondentů je šest žen. U skupiny Mexičanů je to právě naopak, z osmi respondentů jsou pouze dvě ženy. Všichni moji informátoři byli obeznámeni s podmínkami mého výzkumu a souhlasili s tím, abych je ve své práci citovala. Informovala jsem je o způsobu zpracování a zveřejňování dat a zaručila jsem jim anonymitu. S daty získanými při výzkumu jsem pracovala na svém počítači a zajistila jsem, aby k nim neměl přístup

---

²⁶ Metoda sběru dat, kdy jeden respondent odkazuje na druhého.

nikdo další.

Během tohoto výzkumu jsem měla i jisté překážky, které považuji za nutné zmínit. Část v Mexiku, D.F. byla zcela odlišná od části probíhající v Praze, a to hned z několika důvodů. V Mexiku jsem byla cizincem, dočasným imigrantem, a musela jsem se potýkat z jistými obtížemi. I přes předešlou zkušenost se životem v Latinské Americe pro mě bylo hlavní město chaosem, ve kterém bylo nutné se zorientovat. Tento fakt dělal z celého výzkumu, na který jsem měla pouze několik měsíců, dost obtížný a frustrující úkol. Nebylo vůbec snadné Čechy najít a též mi dalo dost práce přesvědčit je, aby se mnou udělali rozhovor. Tento problém se týkal hlavně starší generace imigrantů, mladší imigrantky byly vcelku vstřícné a ochotné se mnou mluvit bez většího přesvědčování. Za velké komplikace v rámci mexického výzkumu považuji na jedné straně vzdálenosti (Mexiko, D.F. je s Prahou, co se týče rozlohy, nesrovnatelné) a neznalost prostředí na straně druhé. Tato nevýhoda mě limitovala v tom, že se mi nepodařilo zkontaktovat nikoho, kdo by žil v zemi nelegálně, „na černo“, bez kontaktu s úřady a českou komunitou. Vím o velkém počtu takových Čechů, ale spojit s nimi se mi nepodařilo. Dalším problémem bylo málo času a prostředků. Kromě projektu, v rámci kterého jsem byla do Mexika pozvána, jsem chodila na přednášky a výuka pro mě znamenala i mnoho povinností. Prostředky chyběly na cesty za respondenty žijícími mimo město, z tohoto důvodu jsem svůj výzkum prostorově zúžila na hlavní města obou zemí (Mexiko, D.F. a Prahu).

Výzkum v České republice byl podstatně jednodušší. Pomocí metody sněhové koule jsem měla během dvou týdnů dostatek kontaktů pro svojí práci. Navíc prostředí Prahy důvěrně znám a mám i jinou sociální pozici, tzn. nejsem cizincem. Cizinci jsou mí respondenti, i když v různé míře adaptovaní na české prostředí. Praha je navíc podstatně menší než hlavní město Mexika a existují zde konkrétní místa, kde se Mexičané setkávají a kde mají nejrůznější kulturní akce. Velice snadno a brzy mě mezi sebe pustili, čímž mi poskytlí mnohem více příležitostí své respondenty védat a dále se s nimi o svém tématu bavit.

II. Vymezení migrace

Neoddělitelnou součástí této práce a mého kvalitativního výzkumu je teoretický základ. Pracuji zde s pojmy jako je migrace, adaptace, identita, komunita či migrační politika. Považuji tedy za nutné je v této části práce jasně definovat, vysvětlit můj přístup k nim a způsob jakým se k této práci vztahují a definují ji.

1. Migrace v kulturním kontextu

Jelikož je pojem migrace velmi obsáhlý (stejně jako například pojem kultura) a jeho definice není snadná, pokusím se vymezit tento pojem s pomocí několika autorů a vždy v rámci pojetí této práce. David Held migraci popisuje jako *permanentní nebo dočasnou geografickou relokaci.(...) Základní koncepty, které se migrace týkají, jsou: její rozsah, intenzita, rychlost, její dopad na původní a cílovou zemi, státy a společnosti - dopad, který se odráží v podstatné nerovnosti a z části vyplývá z mocenských hierarchií mezi jednotlivými skupinami migrantů a místní společnosti.*²⁷ Podle Organizace Spojených Národů (OSN)²⁸ je migrace delší než jednoroční pobyt jedince za hranicemi státu, v němž se narodil. Tato definice se mi zdá přijatelnější, neboť odděluje migraci od pojmu mobility. Mobilita totiž znamená i přesun v rámci hranic státu nebo aliance států na základě demografické stability a ekonomické poptávky. Toto je například případ takzvaných „sezónních migrací“, tedy dočasného přesunu lidí v rámci pracovních příležitostí. Po uplynutí určitého období se lidé v pohybu vracejí do své země původu.²⁹

Migrace je především změna lokace v prostoru. Jde o popsání pohybu, který se vyskytuje jak v přírodních vědách, tak v případě lidské společnosti. Člověk je nadán schopností migrovat, tedy přesouvat se v rámci jistých potřeb, které se

---

²⁷ V originále: *Migration refers to the movement of people and their temporary or permanent geographical relocation. The key concepts that can be brought to bear on patterns of migration concerns: their extensivity, their velocity, their impact on host and home, states and societies – impacts which display a considerable unevenness and arise, in part, from hierarchies of power among different migrant and host groups.*

In Held, David –McGrew, Anthony -Goldblatt, David –Perraton, Jonathan: *Global transformation*, 1999, s.283.

²⁸ Janků, Kateřina(online): *Modern migration. Movement with special significance.*(online) Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/KJanku_Modernimigracestehovanisezvlastnimvyznamem.pdf, 2006,s.2(citováno 15.02.2011)

²⁹ Janků: *Modern migration*, 2006, s.16. (citováno dne 15.02.2011)

v průběhu jeho historie mění a vyvíjejí.³⁰

V souladu s přístupem této práce k migraci, tedy v rámci antropologického přístupu,³¹ nelze zapomínat, že v rámci migračního procesu jde o cirkulaci významů, vědění, hodnot, objektů, lidí a konkrétních identit. Migrující jedinec se v rámci svého mikro-světa, tedy prostředí ve kterém žije a kterému rozumí, zapojuje v rámci své migrace do makro-světa, tedy roviny globálního systému, aby se v procesu adaptace snažil zorientovat v novém mikro světě, tedy v novém prostředí. Respondenti v této práci, stejně jako každý člověk měnící lokalitu svého žití, má v hlavě jakýsi čip, je „naprogramován“ jako člen konkrétní společnosti a kultury, kde vyrůstal a žil, myslí v rámci určitého jazykového systému, sdílí hodnoty a kritéria se svými krajany a toto vše cestuje s ním. Jelikož tento čip nelze jednoduše vymazat a člověka nelze přeprogramovat, je proces migrace tak neuvěřitelně komplexní. Moderní migrace je tedy proces nalezení nového prostoru a forem své identity, nové strategie žití v odlišném prostředí. Proto lze a je třeba migraci studovat i jejím kulturním kontextu.

2. Migrační teorie a klasifikace migrace

*Teorie migrace, jako každá teorie, prochází vývojem, který koresponduje s vývojem teorie a metodologie vědy jako celku.*³² Cílem této části práce není podat vyčerpávající výklad migračních teorií, ale nastínit směry vedoucí k přístupu, který již bere v potaz individuální strategie protagonistů migrace. Pro podložení mého výzkumu považuji za nutné alespoň nastínit teoretický vývoj v této oblasti.

Ucelenější migrační teorie vznikají od druhé poloviny devatenáctého století a snaží se formulovat zákony s jasnou kauzální závislostí. Docházelo tak k prvním studiím a podrobnému pozorování migračních toků, jejich příčin a motivací.

³⁰ *Migrace je permanentně jednou ze společenských strategií k získání zdrojů obživy a energií, vyrovnávání se s nepříznivými přírodními zdroji, řešení společenských konfliktů a dosahování inovací. Současné rozmístění lidí na zeměkouli je výsledkem migrací, a pokud bereme v úvahu, kde všude člověk žije, lze konstatovat, že je migrantem úspěšným.*

In Hirt, Tomáš-Jakoubek, Marek (ed.): *Soudobé spory o multikulturalismu a politiky identit (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s.258.

³¹ Migrace jako socio-kulturní proces s aktéry, kteří jsou sice ovlivňováni svým prostředím, ale sami v rámci etnické komunity vytvářejí nátlak na společnost už třeba svým procesem adaptace a zvolenou strategií žití.

³² Uhřek-Korecká-Pojarová a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, 2008, s.75.

Badatelé se zabývali jak transnacionální migrací, tak migrací vnitrostátní a publikovali o ní studie.³³ Na počátku 20. století se objevila celá řada pokusů najít jeden určující princip, který by popsal vlivy a příčiny migrace. V rámci velkých teorií moderny to byla snaha o jasné definování pojmu a jeho následné měření a korigování. Společenskovědní teorie se však v současnosti již přiklánějí k názoru, že neexistuje jednotný a všezahrnující pohled na svět, tedy ani na migraci. Vlnu kritik migračních teorií vystřídala snaha propojit poznatky a studie o migraci tak, aby usnadnily komunikaci v rámci jednotlivých migračních událostí.³⁴ Stephen Castles a Mark J. Miller napsali práci *The age of migration* - práci, ke které se často obracím, v níž popsal základní charakteristiky současné migrace:

- 1) migrace je globálním jevem, neboť se dotýká stále více zemí,
- 2) migrace nabývá na intenzitě a hlavní migrační toky se zvětšují,
- 3) migrace se stává diverzifikovanější, do jedné země tak přichází hned několik imigračních typů současně,
- 4) migrace se feminizuje,
- 5) migrace se stává politickým problémem.³⁵

Studium migrace z dnešního pohledu je multidisciplinární, stále však zůstává aktuální migraci klasifikovat, a to i v rámci jejího propojení s politickým systémem. Známe dvojí hlavní rozlišení: mluvíme o migraci dobrovolné nebo nucené. Dobrovolná migrace je například migrace pracovní nebo řetězová; nucenou migraci rozdělujeme na migraci způsobenou člověkem a na migraci způsobenou přírodní katastrofou.³⁶ Toto rozlišení souvisí s myšlenkou determinismu a humanismu. Determinismus popisuje stav migrujícího jedince, který se ocitá v situaci, kterou neovládá a která ho nutí změnit místo svého bydliště. Humanismus na druhé straně vidí migrujícího jako aktivního činitele s osobními a zcela konkrétními motivacemi.

³³ Hirt- Jakoubek (ed.): *Soudobé spory o multikulturalismu a politiky identit*, 2005, s.262.

³⁴ Uherek-Korecká-Pojarová a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, 2008, s.75.

³⁵ Castles, Stephen -Miller, J.Mark: *The age of migration*, 1998, s.9.

³⁶ V literatuře, kterou jsem pro tuto práci četla, byla vždy nucená migrace jasněji definována nežli ta dobrovolná. I světové organizace a politické systémy si dávají více záležet na jasném určení druhů nucené migrace. Navíc hranice mezi dobrovolnou a nucenou migrací se podle Kateřiny Janků poslední dobou relativizují. In Janků: *Modern migration*, 2006, s.15.

Toto pojetí navazuje na migrační teorii druhé poloviny dvacátého století. Ta určovala za determinanty migračního procesu aspekty *push and pull* – které naznačují, že k tomu, aby došlo k migraci, musí existovat síly, které člověka z místa, kde žije, vypuzují (*push*) a naopak jej přitahují do místa (*pull*), kam směřuje.³⁷ V rámci této teorie pak chápeme původní a cílovou zemi jako dva komponenty migrace, které se navzájem ovlivňují. Toto pojetí zpracovávají autoři, kteří velice striktně rozlišují mezi migrací dobrovolnou a nucenou. Na Fakultě společenských věd Masarykovy Univerzity v Brně studentka Radka Klvaňová ve své diplomové práci napsala, že takto striktní oddělování ve skutečnosti nefunguje, protože v rámci motivací je migrující vždy vystaven jak elementům volby, tak elementům nátlaku.³⁸ Migrující jedinec je aktivním činitelem vždy, i když na něj působí vnějšími vlivy, které jeho rozhodování značně ovlivňují. Migrující jedinec zvažuje pro a proti, přitažlivé a odpuzující faktory. Díky nově popsanému faktoru aktivní participace migrujícího, který musíme brát v potaz, můžeme mluvit o předmigračním, migračním a postmigračním procesu, jak jsem se již zmiňovala dříve. Každé stádium přesunu migrující jedinec řeší velice intenzivně. Moderní migrace zahrnuje vyloučení a přitažlivost k vyspělejším zemím.³⁹

Lidstvo za dobu své existence prošlo již několika složitými érami migrace. I v rámci historického pohledu lze stále mluvit o migraci dobrovolné a nucené. Jeden typ dobrovolné migrace představoval přesun celé skupiny, pokud byl tento přesun pravidelný a plánovaný, mluvíme pak o nomádismu⁴⁰. Dobrovolnou migrací byla i migrace individuální, v rámci sňatku, dlouhodobým cestám za vzděláním, prací či obchodem. Nucená migrace v sobě vždy zahrnovala prvky nátlaku, jak ze strany

³⁷ Autorem této teorie je D.J.Bogue, který ji zveřejnil v textu *Technique and hypothesis for the study of differential migration*. Tato teorie odpovídá nutnosti druhé poloviny dvacátého století reagovat na probíhající migrační tendence a najít k nim nový metodologický přístup. Autora i teorii zmiňují v knize *Soudobé spory o multikulturalismu a politiky identit (antropologická perspektiva)* z roku 2005, s.261.

³⁸ Klvaňová, Radka: Na cestě za důstojným životem: motivy a strategie migrace Arménů žijících v Brně Diplomová práce.Masarykova Univerzita v Brně: Fakulta společenských věd, 2006, s.12

³⁹ Tezanos, Félix José(online): *Nuevas tendencias migratorias y sus efectos sociales y culturales en los países de recepción*. . Dostupné z: www.cepr.net/events/Sistema.../Tezanos%20-%20Espanol.pdf, 2006, s.6. (Citováno dne 01.03.2011)

⁴⁰ Pravidelný přesun celé skupiny za lepšími podmínkami pro obživu. Tato migrace nesměřovala na konkrétní místo, její směr byl určován geografickými podmínkami.

člověka či přírody; jednalo se o násilné vytlačení skupiny z určitého místa, přesun celé skupiny či skupin (například historie otroctví), nebo nucený přesun z důvodů přežití (živelné katastrofy). V rámci vzniku světového systému se objevují i nové cílené formy migrace, jako byl například přesun velkého počtu obyvatelstva do kolonií Nového světa. Je důležité si uvědomit, že migrace není novým elementem lidské historie, ale že úzce souvisí s vývojem lidské společnosti a jejích potřeb. *Nové migrační tendence jsou pouhým důsledkem historického procesu, který začal evropskou koloniální expanzí již v patnáctém století a následným šířením nových filosofických hodnot a ekonomických i kulturních praktik po celém světě.*⁴¹ V moderní terminologii migrace se také dlouhodobě mluví o pohybu „chudého jihu“ směrem do „bohatého severu“, i když v současnosti víme o migračních vlnách směřujících z východu za západ. David Held k tomu říká: *„Hudba, jídlo, myšlenky, víra a literatura Jihu a Východu se přesouvají do kultur Západu vytvářejíc tak nové linie kulturní provázanosti a zlomů.“*⁴²

Definice a základní rozlišení již bylo formulováno, ale je nutné dodat, že typologizace migrace jde mnohem dál. I lidé v pohybu jsou dělení do nejrůznějších kategorií. Ty mají za úkol upřesnit rozličné podmínky prostorového přesunu migrujícího a specifikovat vztah, který má se zemí původu a se zemí cílovou. Tento vztah není pouze vztahem sociálním, ale reprezentuje vztah k institucím, postavení v hierarchii moci a způsob sociální stratifikace. Základní rozlišení migrujícího jedince překračujícího hranice států je: migrant, imigrant, emigrant, dočasný migrant, migrující bez dokladů, nelegální imigrant, uprchlík, žadatel o azyl a falešný uprchlík.⁴³ *Všechny tyto kategorie jsou spolu provázané. Všechny tyto kategorie jsou na sobě závislé, tak například, pohyb uprchlíků se může změnit v permanentní migraci, zákaz legálně najímat pracovní sílu v zahraničí může vést k nelegálním*

⁴¹ V originále: *These new migratory movements are a continuation of historical processes that began in the fifteenth century with the European colonial expansion, and the ensuing diffusion of new philosophical values and economic and cultural practices around the globe.*

In Castles, Stephen -Miller, J.Mark: *The age of migration*, 1998, s.139.

⁴² V originále: *Music, food, ideas, beliefs and literature from the South and East have been percolating into the culture of the West, creating new lines of cultural interconnectedness and fracture.*

IN Held, David -McGrew, Anthony -Goldblatt, David -Perraton, Jonathan: *Global transformation*, 1999, s.369.

*přesunům pracovníků. Migrace se rodí z komplexních vztahů mezi společnostmi a zároveň pomáhá vzniku nových vazeb.*⁴⁴

I motivace moderních migrací⁴⁵ jsou jiné v důsledku jiné poptávky a jiných strategií žití. Pokud mluvíme o nejčastějších motivacích trvalé migrace, pak se jedná o manželství, nebo vztah s partnerem z jiné země; rovněž se jedná o ekonomické motivy (lepší zaměstnání nebo finanční ohodnocení). Důvody trvalé migrace mohou být i politické či náboženské, v takovém případě migrující jedinec hledá lepší podmínky k žití. Co se dočasných migrací týče, nejčastěji se lidé stěhují v rámci studia, výzkumu nebo zaměstnání.⁴⁶

Migrace obyvatelstva je široce podmíněný proces často ovlivněný zejména komplexem vnějších determinujících faktorů. Studium a zájem vědních disciplín o tyto procesy je velice aktuální, neboť dochází k jisté liberalizaci pohybu, a to i v rámci přísnějších migračních politik, migrační toky se mění a zasahují vsutku celý svět.⁴⁷ Studium migrace s sebou nutně nese zájem o adaptační a integrační procesy migrujících jedinců a o migrační integrační politiky, jako možných forem soužití.

---

⁴³ Janků: *Modern migration*, 2006, s.17.

⁴⁴ V originále: *The categories are interdependent: for instance, a refugee movement can start a permanent migration, or suspension of legal workers recruitment can lead to . Illegal movements. Migrations arise from complex links between different societies, and help to create new links.*

In Castkes, Stephen -Miller, J.Mark: *The age of migration*, 1998, s.140.

⁴⁵ Tento odstavec pojednává o migraci dobrovolné, nucená migrace se řídí jinými motivacemi. Příčiny nutnosti migrovat, ať už je způsobí člověk nebo příroda, jsou dány nutností uspokojení základních lidských potřeb pro přežití.

⁴⁶ V rámci svého kvalitativního výzkumu můžu potvrdit, že tyto motivace převládaly i u mých respondentů. Podrobněji se motivačním mapám svých respondentů budu věnovat později.

⁴⁷ Již nejde pouze o pohyb chudého jihu do bohatého severu. Otevírají se nové migrační toky, jako tomu je například u států bývalého Sovětského svazu, v zemích Třetího světa je poptávka po demografické stabilitě i poptávka po pracovní síle. Migrace nabývá na významu jak mezinárodně, tak v rámci jednotlivých států. Více k tomuto tématu v textu *Reflexe migračních teorií*.

In Drbohlav, Dušan- Uherek, Zdeněk: *Reflexe migračních teorií*. Geografie-Sborník ČGS (č.2, roč.112). 2007.

III. Proces kulturní adaptace

Pokud je migrace strategické jednání jednotlivce⁴⁸, pak je proces adaptace volba strategie žití v novém prostředí. Migrujícího jedince po překročení geografických, kulturních a sociálních hranic čeká velice složitý proces kulturní adaptace či integrace⁴⁹. Jan Sokol definuje adaptaci jako: „*schopnost živých organismů upravit svůj životní způsob podle daných podmínek; v psychologii nezbytná podmínka zařazení člověka do dané společnosti.*“⁵⁰ Každého, kdo se rozhodne usadit v jiné zemi čeká proces adaptace, tedy proces, kdy musí zvolit konkrétní strategii žití, zaujmout pozici ke své zemi původu i k zemi cílové. *Vedle migračních teorií, modelů a konceptů je třeba ještě zmínit koncepty postmigračního chování imigrantů neboli integrační, či adaptační.(...) včleňování do majoritní společnosti může mít řadu podob a z hlediska majoritního obyvatelstva nemusí být vždy úspěšné.*⁵¹ Míru obtížnosti procesu adaptace určuje hned několik faktorů, hned ze začátku je to podobnost původní a cílové země.⁵² Moderní migrace je hlavně migrací kulturní, migrující jedinec si s sebou veze svoji kulturu, což může pro proces jeho adaptace v cílové zemi být i překážkou. Lidé mohou mít odlišné pohledy na skutečnost a jiná kritéria pro vztah jedince k ní. Můžou mít rozdílné a nekompatibilní pohledy na svět.⁵³ Taková situace může být velice skličující a stresující. Kulturní podobnost původní a cílové země tuto frustraci snižuje. Pro Čecha je obtížnější zorientovat se v Mexiku než na Slovensku, pro Mexičana je obtížnější Česká Republika než Guatemala. To vše z prostého důvodu kulturní blízkosti. Pokud migrující jedinec musí v cílové zemi překonávat jazykovou bariéru, zcela nový

⁴⁸ Tedy alespoň pokud jde o dobrovolnou migraci, kdy jedinec před migrací zvažuje výhody a nevýhody migrace.

⁴⁹ V odborné literatuře jsou pojmy adaptace a integrace zaměnitelné a jsou používány pro proces začleňování imigrantů do majoritní společnosti v cílové zemi migrace.

⁵⁰ Sokol, Jan (2004): *Malá filosofie člověka*. Praha: Vyšehrad, 2004, s.266.

⁵¹ Uherek-Korecká-Pojarová a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, 2008, s.78.

Pohled majoritní společnosti na úspěšnost adaptace imigranta se ale může lišit od imigrantova subjektivního pocitu. Imigranti jsou často schopni plně fungovat v novém prostředí, i když třeba nemají potřebné dokumenty k pobytu nebo nezvládají plyně jazyk cílové země, což bývá jedno z kritérií při posuzování začlenění imigranta do majoritní společnosti.

Adaptace závisí i na tom, do jaké míry si je imigrační skupina s majoritní skupinou fyzicky a kulturně blízká, na snaze minoritní skupiny se zařadit do většinové společnosti, na současných a minulých pohybech daného etnika a rovněž na vzdálenosti země původu imigrantů od cílové země.

In Šišková Tatjana: *Menšiny a migranti v České republice*. Praha:Portal 2001, s.23.

hodnotový systém, náboženskou odlišnost, jiné klima, neznalost prostředí i nulové sociální vztahy, pak je jeho proces adaptace náročnější a podstatně delší. Pokud se přesouvá do země kulturně blízké, umí jazyk cílové země, necestuje sám nebo má v cílové zemi jisté sociální vazby (členy rodiny, partnera či přátele), jeho proces adaptace bude mnohem jednodušší, neboť se eliminuje značná míra stresu a pocitu samoty a odcizení. Zdeněk Uherek ve svém příspěvku v knize *Soudobé spory o multikulturalismu a politiky identit (antropologická perspektiva)* parafrázuje I.T. Thomase, když píše, že migrující jedinci často migrací ztrácejí sociální vazby se zemí původu, které musí v novém prostředí nahradit nově vytvořenými vazbami.⁵⁴ García Canclini to ve své knize *Culturas Híbridas* zmiňuje, když adaptaci popisuje jako proces se specifickou dynamikou, který probíhá ve dvou sférách; kulturní a socio-strukturální.⁵⁵ Migrující jedinec se musí vypořádat jak s kulturní odlišností, tak s nabouráním sociálních vztahů.

Samotný postoj migrujícího jedince k jeho procesu adaptace je klíčový, je to ale i migrační politika cílové země a přístup majoritní společnosti k imigrantům, co hraje velkou roli⁵⁶. Přání menšiny stát se integrovanou součástí majoritní společnosti je zásadní.⁵⁷ Radka Klváňová ve své diplomové práci cituje jméno Pennixe, který popisuje adaptaci jako proces, kde se imigrant postupně stává součástí společnosti. Tento autor poukazuje na tři oblasti kulturní adaptace: politicko-právní, socio-ekonomickou a kulturně-náboženskou. Každá tato oblast může mít rozdílný průběh, ale v každém případě první kategorie ovlivňuje zbylé dvě.

Adaptační procesy jsou velice různorodé, v této práci se zabývám individuálními procesy a strategiemi žití mých respondentů. Každý z nich zaujal určitý postoj v rámci postmigračního procesu, který se odvíjel od jeho vlastní vůle a od konkrétní situace, se kterou musel pracovat. Cílem tohoto výzkumu je na

---

⁵³ Olivé: *Multiculturalismo y pluralismo*, 1999, s.38.

⁵⁴ Hirt- Jakoubek: *Soudobé spory o multikulturalismu a politiky identit*, 2005.

⁵⁵ García Canclini, Néstor: *Culturas Híbridas. Estrategias para entrar y salir de la modernidad*. Mexiko, D.F.: De bolsillo, 2009, s.291.

⁵⁶ O tomto tématu více níže v této kapitole.

⁵⁷ Drbohlav, Dušan: *Patters of migration in Central Europe (chapter 9: Czech Republic)*. Digitální knihovna: Ebrary, Tecnológico de Monterrey, kampus Mexiko, D.F., 2007, s.127.

základě konkrétních příběhů učinit jisté zobecňující závěry v rámci kulturní adaptace dvou konkrétních skupin ve dvou konkrétních městech. Výzkum zabývající se adaptací celé migrující skupiny nebo rodinné migrace by byl jistě odlišný, neboť by musel brát v potaz rodinné strategie, vytváření sociálních sítí⁵⁸ i jiný metodologický přístup.

V procesu adaptace/integrace hraje hlavní roli migrující jedinec, protože proces migrace i postmigrační stádium jsou hlavně změny, se kterými se člověk musí vyrovnat. Migrační politika cílové země, přístup majoritní společnosti k imigrantům, fyzická a kulturní blízkost cílové země se zemí původu, to jsou jistě faktory, které migraci hluboce zasahují, ale v rámci kulturní adaptace je to nakonec vždy migrující jedinec, který se s těmito podmínkami musí vyrovnat a zaujmout tak jistou strategii žití. V rámci aktivní participace migranta hraje důležitou úlohu jeho celkový postoj k nové kultuře, tedy schopnost vidět rozdíly a chápat jejich význam v celkovém společenském systému. Dále pak jeho schopnost zvládat odlišné prostředí. Jak již bylo řečeno, člověk v sobě nese určitou kulturně společenskou výbavu, která se náhle může zdát jako neplatná, nefunkční. Tato situace ohrožuje lidskou svobodu jednání, člověk totiž neví, co od svého okolí čekat, jak se v určitých situacích zachovat a to ovlivňuje přirozené rozhodování o tom, jak se má chovat a jaké ponese za svá rozhodnutí následky.⁵⁹

Dalším důležitým faktorem jsou jedincovy sociální vazby se zemí původu, jeho vztahy s krajanskou komunitou v cílové zemi, pokud tedy nějaká existuje, a s jinými etnickými skupinami. Tyto sociální vztahy určují pozici migranta v cílové zemi a jeho míru adaptace, na jednu stranu může žít mimo majoritní společnost⁶⁰,

⁵⁸ Systémy v nichž převažují rodinné vztahy, jednotliví členové pracují různě v zahraničí, aby tak snížili riziko ekonomického propadu všech členů rodiny. Takový propad by mohl nastat například v případě společného podnikání v zemědělství. Sociální sítě pak často vedou k migračním sítím, tedy členové rodiny následují své příbuzné do zahraničí, kde mají vidinu lepšího ekonomického žití. Migrační sítě pak znatelně ovlivňují procesy adaptace, neboť snižují sociální, ekonomickou a emoční investici do migrace. Nutno dodat, že ne vždy se musí jednat o rodinné příslušníky, můžou to být i známí či krajané. (Drbohlav, Uherek, 2007)
In Drbohlav, Dušan.-Uherek, Zdeněk: *Reflexe migračních teorií*. Geografie: Sborník České geografické společnosti 112, 2007, s.7.

⁵⁹ Sokol, Jan : *Filosofická antropologie: Člověk jako osoba*. Praha: Portál, 2002, s. 115

⁶⁰ Pro upřesnění, takový způsob stranění se od majoritní společnosti není nikdy stoprocentní, neboť se účastní ekonomických i společenských interakcí.

protože se snáz orientuje ve společnosti minoritní. Na druhou stranu se migrant vlastním rozhodnutím snaží od začátku začlenit do majoritní společnosti. Dušan Drbohlav popisuje čtyři možné strategie adaptace:

- 1) integrace: migrant se snaží co nejdříve začlenit do majoritní společnosti, aniž by ohrozil svojí identitu⁶¹ a aniž by přerušil kontakt se svou etnickou komunitou, ať už v zemi původu nebo v cílové zemi;
- 2) asimilace: snaha začlenit se do majoritní společnosti popíráje svoji identitu;
- 3) separace: migrant se distancuje od etnické komunity v cílové zemi, ale udržuje svou identitu kontaktem se zemí původu;
- 4) marginace: migrant neudrží kontakt s etnickou komunitou v cílové zemi a ani neudrží svoji národní identitu.⁶²

V rámci svého výzkumu můžu na tomto místě konstatovat, že jsem se setkala hlavně se strategií integrace a separace.

Zvládnutí kulturní adaptace dělá z migrujícího jedince „kulturně kompetentního“ člena společnosti. Tato schopnost předpokládá alespoň částečnou znalost jazyka cílové země, umožňující komunikaci se svým okolím a lepší možnosti pracovního uplatnění.⁶³ Jazyková integrace tvoří i základní pilíř integrace menšin a imigrantů do společnosti.⁶⁴ Kulturní kompetentnost je také označení pro samostatnost jedince postarat se sám o sebe a nezáviset na krajanech, příbuzných či jiných skupinách v cílové zemi. Časový průběh kulturní adaptace, ať je její strategie jakákoli, se různí a je již dlouho v centru pozornosti sociologické a antropologické obce. Míra sociálního začlenění a kulturní kompetentnosti je však těžko měřitelná.⁶⁵

V neposlední řadě je třeba říct, že kulturní adaptaci zcela nepochybně

⁶¹ Tématem identity se budu zabývat níže v této kapitole.

⁶² Šišková: *Menšiny a migranti v České republice*, 2001, s.22.

⁶³ Pro moje respondenty hrála znalost jazyka podstatnou roli v době trvání kulturní adaptace, o tomto tématu více v kapitolách týkajících se samotného výzkumu a jeho výsledků.

⁶⁴ Mareš, Miroslav-Kopeček, Lubomír- Pečínka, Pavel-Stýskalová, Věra: *Etnické menšiny a česká politika. Analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004, s.15

⁶⁵ Ve dvacátém století převažovaly dva způsoby studia sociálního začlenění, lineární modely průběhu adaptace migračních skupin a studium druhé generace migrační skupiny.

ovlivňuje druh migrace. Pokud se migrující jedinec ocitá v situaci nucené migrace, jeho proces adaptace je zcela odlišný od procesu adaptace migrace dobrovolné. Sociální, ekonomická a hlavně emoční investice takového přesunu je vysoká, stres z migrace a postmigrační proces se potom vyvíjí zcela odlišně, neboť je migrující jedinec vržen do situace, kterou z větší části neovládá.

1. Problém měnící se identity

I když je dnešní doba charakteristická světovou akulturací a díky sdělovacím prostředkům i familiarizací obrazů, i když žijeme ve stálém kulturním kontaktu, i tak migrující jedinec v rámci své zkušenosti prožívá specifické pocity. *Životní styl, projevy či působnost se pro emigranta v novém prostředí nevyhnutelně mísí se vzpomínkou původního prostředí. Tímto způsobem je nové i to staré prostředí stále přítomné, reálné, a koexistující jako sobě protikladné.*⁶⁶

Zkušenost s jinými kulturami nutně ovlivňuje naši identitu. Identita je kulturní vymezení toho jací jsme, jací jsme byli a jací chceme být, součástí zobrazení sama sebe je vědomí existence toho druhého. Skupina „my“ postavena před skupinu „oni“, tací, jací jsou, byli a budou. Zobrazení vlastní identity je tedy provázeno vždy vědomím možnosti změny, tedy být více jako oni.⁶⁷ Identita dále reflektuje vztah nás samotných ke kultuře, se kterou se identifikujeme. Podle nových antropologických přístupů totiž jedinec nepřísluší ke kultuře, ale s jistou kulturou se identifikuje, tedy je jejích přívržencem. Již zmiňovaná teorie transnacionální migrace, kterou ve své knize *Transnacionální migrace, proměny identit, hranic a vědění o nich* zpracovává Csaba Szaló, jedná o identitě jako o konstruktu v rámci naší zkušenosti „zde“, přičemž zde není jen naše kultura, ale prostě místo, kde žijeme. Podle této autorky tak padá představa jedno místo - jedna kultura. Jsme ovlivňováni každou zkušeností každodennosti, každá z nich obohacuje náš kulturní „repertoár“ a tím pádem působí

In Uherek-Korecká-Pojarová, a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, 2008, s.79.

⁶⁶ V originále: „Para un exiliado, los hábitos de vida, expresión o actividad en el nuevo ambiente ocurren inevitablemente en contraste con un recuerdo de cosas en otro ambiente. De este modo, tanto el nuevo ambiente como el anterior son vívidos, reales, y se dan juntos en un contrapuesto“

In García Canclini: *Culturas Híbridas*, 2009, s.21.

na sebe-pojetí, na prožívání příslušností a na náš vztah k Druhým.⁶⁸ Vztah kultury a jejích subjektů je potencionálně otevřený a může procházet změnou, která je charakteristická právě modifikacemi identity. Pokud budeme chápat identitu v klasickém pojetí, pak jí můžeme dělit na dvě části: individuální identita, kterou tvoří osobní zkušenost, výchova, vliv rodiny a přátel, osobní postoje a myšlenky; zároveň sociální identita, kterou tvoří víra v hodnoty celé jedné skupiny se společnou minulostí a společným projektem budoucnosti, do kterého jsme zahrnováni jako členové této skupiny. Kombinace těchto prvků z nás dělá člena jisté kultury a je to právě identita, která jisté kultuře přiděluje přívlastek „moje“. *Etnická identita je dynamický multidimenzionální konstrukt, který se vztahuje k jedincově identitě nebo sebepojetí jako člena určité etnické skupiny.*⁶⁹ Mít svojí kulturu, tedy společnost do které patřím, je jedna ze základních potřeb lidského člověka. *Naše znalosti, jazyk a identita, náš specifický odkaz, se nemůže jen tak odstranit, nemůžeme ho vymazat. To, co jsme zdědili – jako tomu je s kulturou, historií, jazykem, tradicí, identitou – se neztrácí, ale otevírá se dialogu (...) „Já“ se v pohybu, ve světě neustále formuje a reformuje.*⁷⁰ Vždy jde o vztah já - my a vztah my - oni.

Identitu nikdy neztrácíme, ale v rámci osobních zkušeností na ní působí různé vlivy a ta se může kvůli tomu následně modifikovat. Jan Sokol ve *Slovníku filosofických pojmů* píše, že identita je z psychologického hlediska problém, jak být sám se sebou, osobní.⁷¹ Podle Iana Chamberse je identita základní právo jak být odlišný, svůj.⁷² Identita není daná kategorie, ale je to subjekt stálých změn. Změny probíhající v rámci zkušenosti s odlišnou kulturou mohou být změnami, které

⁶⁷ Szaló: *Transnacionální migrace*, 2007, s. 79.

⁶⁸ Szaló: *Transnacionální migrace*, 2007, s.109

⁶⁹ Chun, M. Kevin-Organista Balls Pamela-Marín, Gerardo: *Acculturation, advances in theory, measurement and applied research*. Washington: American Psychological Association, 2002, s.63.

⁷⁰ V originále: „*Nuestro previo sentido de conocimiento, de la lengua y de la identidad, nuestro legado específico, no puede expulsarse de la historia, no puede borrarse. Aquello que hemos heredado – como la cultura, la historia, como lenguaje, tradición, sentido de identidad – no se destruye se desplaza, se abre al cuestionamiento (...) El „yo“ se forma y se reforma constantemente en ese movimiento, en el mundo*“. In Chambers: *Migración, cultura, identidad*, 1995, s.45.

⁷¹ Sokol, Jan: *Malá filosofie člověka*, 2004, s.307.

⁷² Chambers, Ian: *Migración, cultura, identidad*, 1995, s.21.

souvisí s procesem akulturace, tedy s procesem kulturní adaptace.⁷³ Identita migrujícího jedince je migrací vystavena mnoha vlivům a následně tedy i mnoha otázkám a modifikacím. Do jisté míry může imigrant tyto změny korigovat svým vlastním postojem v novém prostředí, některé aspekty ho však ovlivňují, aniž by si je uvědomoval. Modifikací identity může být už jenom schopnost chápat společenská pravidla nového prostředí a chovat se podle nich, tedy poupravit své akce a reakce tak, aby člověk docílil svého vytyčeného záměru.

*Migrace jednotlivců a jejich kultur má však vliv i na cílovou zemi. Migrace mají zásadní vliv na cílové země, vedou k mnoha různým změnám v pracovním a ekonomických modelech, v konceptech občanství, ve formách integrace a v systémech sociální stratifikace.*⁷⁴ Tohoto jevu si jsou vědomi jak vlády, tak majoritní společnosti cílových zemí. Migrace proto zásadním způsobem ovlivňuje politiku a přístup k migrujícím skupinám. Skupina odlišné národnosti totiž cestuje se svou kulturou a zásadním způsobem tak v rámci akulturace působí na cílovou zemi. *Nová etnická různorodost společnost ovlivňuje mnoha způsoby. Mezi ty nejdůležitější patří témata politické účasti, kulturního pluralismu a nacionální identity.*⁷⁵ Některé státy pak jako součást rétoriky o zachování národní identity vytvářejí modely a ideologie, které regulují migrační politiku, ve snaze ovládat tento kolos, který sice můžou do jisté míry zpomalit, ale nikdy ho nemůžou ovládnout úplně. Vytvářejí „self-image“ a na jejím základě integrují jedince, kteří do této sebestředstavy zapadají. Jedinci, kteří do tohoto schématu nezapadají, ať už jsou důležití například pro ekonomickou sféru dané společnosti, jsou ve společnosti marginalizovaní. Tyto praktiky jsou jednou stranou mince, skutečnost má naštěstí stranu i druhou, kdy se

⁷³ V rámci sborníku textů k akulturaci.

Chun-Organista-; Marín: *Acculturation, advances in theory, measurement and applied research*, 2002, s.63.

⁷⁴ V originále: *Las migraciones están influyendo de manera importante en las sociedades de acogida, dando lugar a diversos cambios en los modelos laborales y económicos, en las concepciones sobre el ejercicio de la ciudadanía, en las formas de integración y exclusión social y en los sistemas de estratificación social* In Tezanos, jméno: *Nuevas tendencias migratorias y sus efectos sociales y culturales en los países de recepción*, 2006, s.16.

⁷⁵ V originále: *„The new ethnic diversity affects societies in many ways. Amongst the most important are issues of political participation, cultural pluralism and national identity“.*
In Castkes-Miller: *The age of migration*, 1998, s. 295.

identita zachovává jinými přístupy, které dokáží ocenit přínos nových prvků.⁷⁶

Pokud se migrující jedinec setká ze zcela odlišnou kulturou, kde jeho identita ztrácí pevnou půdu pod nohama, tedy kontakt s domovskou kulturou, pak může dojít ke krizi identity. (...) *osobní krizí identity máme na mysli – kromě jiných věcí, ale hlavně toto – že člověk v takové krizi má pochybnosti ohledně svých hodnot, které předtím přesvědčivě zastával, že pochybuje, zdali je jeho chování v souladu s převažujícími normami sociální skupiny, ve které se pohybuje, a dokonce pochybuje, zdali je jeho chování v určitých situacích správné.*⁷⁷ Zachování kultury a identity, aspoň v počátcích adaptačního procesu, je způsob zachování sebe sama, vyhnutí se vyloučení a možné diskriminaci. Reference k zemi původu pomáhá migrujícímu jedinci udržet si důvěru sám v sebe v prostředí, kde jsou jeho schopnosti a zkušenosti zpochybněné. Taková krize může být velice vážným problémem při adaptaci, ale může také vést k modifikacím, které adaptaci naopak urychlují. Každý proces adaptace, který modifikuje naši identitu, ať už s naším vědomím nebo bez něj, vede k jistému druhu konformismu s majoritní společností. Míra takového stavu záleží na každém jedinci, protože jde o velice subjektivní pocit.

Snaha zůstat v kontaktu s vlastní identitou, tedy vyhledávání známého a pohodlného prostředí, je mnohdy důvodem existence krajanských spolků, asociací, či prostého setkávání krajanů v každodenním životě nebo v období významných svátků a příležitostí. Komunita se tak stává smyslem pro společnou příslušnost k původnímu domovu.⁷⁸ León Olivé ve své knize *Multiculturalismo y pluralismo* napsal, že pojem komunity je velice vágní a může se aplikovat na jakoukoli sociální

⁷⁶ O tomto tématu více níže.

⁷⁷ V originále: (...) *cuando hablamos de una crisis de identidad personal queremos decir – entre otras cosas, pero de manera muy importante– que la persona en crisis tiene muchas dudas sobre las creencias que antes abrigaba con convicción; que duda también de su actuación conforme a las normas prevalecientes en el grupo social con el cual interactúa principalmente, e incluso puede tener dudas acerca de que si su comportamiento es correcto en determinadas circunstancias*“.

In Olivé: *Multiculturalismo y pluralismo*, 1999, s.186.

⁷⁸ V 60. a 90. letech 20.století (se objevují) modely, v nichž se předpokládá zesílení pocitu sounáležitosti s krajanskými skupinami v postmigračním období v cílové zemi a různé kombinace občanské konformity s přežívajícími sentimenty etnické sounáležitosti.

In Uherek-Korecká-Pojarová, a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, 2008, s.81.

skupinu, která sebe sama identifikuje podle určitých parametrů.⁷⁹ Tato práce chápe komunitu jako etnickou skupinu, která se formuje na základě sdílené myšlenky společné kultury a identity. Důležité jsou zde kulturní aspekty, jako je jazyk a společný původ, nikoli komunita jako politická myšlenka.⁸⁰ Komunita, stejně jako identita, funguje na bázi duševního stavu, pocitu vzájemné závislosti a loajality.⁸¹ *Právo na odlišnost je právem být uznán jako člen určité sociální skupiny a užívat si výhod z toho plynoucích. Identita jedinců, kteří do této skupiny patří se vymezuje na základě odlišností, které je identifikují jako členy této skupiny a odděluje je od ostatních občanů.* (Olivé, 1999:89)⁸² Tento pohled sdílí i kulturní sociologie a antropologie, když na komunity nahlíží jako na snahu najít sounáležitost s důrazem na kulturní stránku a identitu. Taková komunita pak reprezentuje vztah my-oni. (Delanty, 2003:4).⁸³ *Každá komunita implikuje uzavřenost, vnitřní semknutost, která je ovšem zároveň též vyloučením, nevpuštěním dovnitř. Pokud není obklopeno nějakým oni, žádné my nevznikne.*⁸⁴ Určité skupiny imigrantů se na základě pocitu diskriminace snaží posílit svoji sebedůvěru a identitu v etnických komunitách. Tyto komunity jim pomáhají vycházet sami se sebou, když nedokáží vycházet s majoritní společností. *Vzrůstající individualismus moderní společnosti s sebou nese trvalou nostalgii po představě komunity, jako zdroje jistoty a příslušenství (...).*⁸⁵ Míra uzavřenosti takových komunit odpovídá míře sociální

⁷⁹ Olivé: *Multiculturalismo y pluralismo*, 1999, s.91.

⁸⁰ Této myšlence odpovídá teorie komunitarismu. Tato teorie společnosti vyzdvihuje mezilidské vztahy jako je přátelství, solidarita nebo společné cíle a zájmy, a staví se do protikladu k individualistické představě společnosti jako množiny jedinců spojených pouze určitými zákony a smlouvami.

In Sokol, Jan: *Malá filosofie člověka*, 2004, s.316.

⁸¹ Minar, David W.-Greer, Scott: *The concept of community (reading with interpretation)*. Chicago: Aldine, 2007, s.60.

⁸² V originále: „*El derecho de diferencia es el derecho de los individuos a ser reconocidos como miembros de cierto grupo social y a gozar de determinados beneficios en virtud de ello. La identidad de los individuos que pertenecen a este grupo se afirma sobre la base de las diferencias que los caracterizan como miembros del grupo y los distingue de otros ciudadanos*“

In Olivé: *Multiculturalismo y pluralismo*, 1999, s.89.

⁸³ Delanty, Gerard: *Community*. New York:Routledge, 2003, s.4.

⁸⁴ Sartori, Giovanni: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005, s. 32.

⁸⁵ V originále: *The increasing individualism of modern society has been accompanied by an enduring nostalgia for the idea of community as a source of security and belonging (...)*

In Delanty, Gerard : *Community*, 2003, úvod.

segregace, které je etnická skupina vystavena.⁸⁶

Etnické komunity ale nejsou vždy uzavřené etnické skupiny, její členové často normálně fungují v majoritní společnosti a jejich setkávání s ostatními členy je jakousi snahou přiblížit se domovu, mluvit svým rodným jazykem, sdílet své starosti a obtíže, oslavit významné národní svátky, atd. Jednoduše mají potřebu cítit se pohodlně, sami sebou. Takové skupiny spolu sice nežijí v rámci každodennosti, ale mají potřebu se vídat a komunikovat. Důležitý pro tuto práci je fakt, že sebepojetí mých respondentů je formováno v sociálních sítích, které se rozprostírají na více místech. Komunikují s příbuznými a známými v zemi původu, ale zároveň prožívají svůj každodenní život ve zcela odlišném prostředí. Vytvářejí si tak transnacionální sociální pole působnosti.⁸⁷ Kromě této vlastní zkušenosti, sdílejí i společnou příslušnost k původnímu domovu s ostatními krajany v cílové zemi a mají zájem (a často i potřebu) tento vztah potvrzovat společnými setkáními. Taková setkání mají konkrétní místo, čas a mnohdy i konkrétní důvod; členové zde potvrzují svoje přivržení ke konkrétnímu kulturnímu modelu, který se liší od jejich prožitku každodennosti. Toto je případ obou mých výzkumných skupin, i když obě mají jistou snahu krajanské spolky a komunity institucionalizovat, ale o tom až později.

2. Migrační politika jakou součást procesu adaptace

V momentě vzniku politicky organizovaného světa se překročení hranic stalo významným aktem. A v dnešní době je to právě migrační politika, která obrovským způsobem působí nejen na proces postmigrační, ale na celý proces migrace. Moderní svět, globalizační systém, je svědkem doby obrovského zintenzivnění a zrychlení migračních vln, je také charakteristický institucionalizací migrace. Ta je vnímána jako abnormální situace, kterou je třeba řešit. Migrační politika řeší v zásadě čtyři hlavní body: regulaci legální imigrace a integrace usedlíků, migrační politiku pro zvládnutí nelegální migrace, definitivní řešení tlaku emigrace zlepšením mezinárodních vztahů

---

⁸⁶ Dobrým příkladem by mohly být latinskoamerické a asijské komunity ve Spojených státech amerických. Ty v rámci sociálních a migračních sítí vytvářejí vcelku uzavřené a soběstačné komunity. Identita takových členů komunit se mění jen minimálně v závislosti na jejich zapojení do majoritní společnosti.

a roli etnické různorodosti v sociálních a kulturních změnách (společně s důsledky těchto změn pro národní stát). Migrační regulační politiky nikdy nemohou zcela ovládat migrační toky, ale dokážou je alespoň z části regulovat - vytvářejí například model vztahů k imigrantům, určují nutnou míru investice, kterou musí migrující jedinec podstoupit pro usazení v dané zemi, ovlivňují začleňování či segregaci etnických skupin. Tato institucionalizace se v moderní společnosti objevuje za účelem ochrany hranic státu a zájmů společnosti, jak ekonomických tak sociálně-kulturních. Migrační politiky každého státu se týkají jak vztahu k imigrantům, tak vztahu s emigranty.

Podle Dušana Drbohlava můžeme definovat několik druhů vztahů oficiálních institucí k imigrantům:

- 1) Vztah diskriminační (differential exclusion), v němž je imigrant začleňován pouze do určitého sektoru společnosti, například v rámci pracovního procesu, ale není mu umožněno být součástí sociálních struktur. Takový jedinec nemá možnost stát se občanem, nemá zdravotní a sociální zabezpečení a nemůže se účastnit politického života. Je sociálně a ekonomicky diskriminován, neboť je vylučován z oficiálních institucí společnosti.
- 2) Vztah asimilační, který předpokládá rychlou adaptaci imigranta majoritní společností. V rámci získání občanství, a s ním souvisejících povinností a práv, se od imigranta očekává, že se vzdá svých kulturně-sociálních specifik, a splyne tak s majoritní společností.
- 3) Vztah multikulturální (pluralitní), který se zakládá na přijetí odlišností minoritních skupin. Imigrantům se připisují práva a povinnosti jako členům majoritní společnosti, aniž by se jim upíralo právo na odlišnost.⁸⁸

Podle výše uvedeného autora je toto základní rozlišení postojů majoritní společnosti a jejich institucí k imigrantům, sám ale zmiňuje, že se jedná o modely, které jsou propojeny a ve skutečnosti se aplikují praktiky každého z nich. Dobrým

---

⁸⁷ Szaló: *Transnacionální migrace*, 2007, s.105.

⁸⁸ Šišková: *Menšiny a migranti v České republice*, 2001, s. 25

příkladem jsou Spojené státy americké, které se považují za multikulturní stát, ale jak v minulosti, tak v současnosti velice tvrdě bojují proti nelegální migraci, hlavně z Latinské Ameriky.⁸⁹

Popsané vztahy k imigrantům jsou vyjádřením vztahů integrace. Existují tedy tři modely, pracovní migrační, asimilační a multikulturní. Rozdílnost integračních modelů jednotlivých států je dána historickou zkušeností s imigrací, přístupem k již existující etnické rozmanitosti v zemi a základními postoji k pojmům jako je národ, národnost, občanství a stát.⁹⁰ Migrační politika a druh vztahu majoritní společnosti k migrantům (tedy míra xenofobie a diskriminace) jsou faktory, které historicky regulují, i když ne zcela ovládají, migrační toky. V historii známe mnoho případů, kdy stát podporoval migraci na základě ekonomických či sociálních zájmů a později naopak tvrdou restrikcí tento migrační kanál uzavřel. Dobrým příkladem za všechny jsou anti-imigrační zákony ve Spojených státech z roku 1920, které obrátily migrační tok směrem k Latinské Americe. Před těmito zákony proudilo do Spojených států obrovské množství imigrantů z Evropy, kteří zde měli možnost snadno získat půdu. Potřeba tento tok utnout vedla ke schválení imigračních zákonů, které velmi zpřísnily možnost se v zemi usadit.

Základní chybou většiny migračních politik je, že nevnímají jednotlivé odlišnosti. Imigrant v očích společnosti, která ho přijímá, ztělesňuje odlišnost a jinakost, ale jednotlivé rozdíly již majoritní společnosti nevnímají⁹¹. Taková politika je chybná a odsouzená k neúspěchu. Podle Giovanna Sartoriho si je třeba vždy uvědomit, koho integrujeme, jak ho máme integrovat a nakonec se musíme ptát proč ho máme integrovat.⁹² Dalším problémem migračních politik a integrace je, že neberou v potaz, zda integrovaná skupina o toto začlenění opravdu stojí. Většina migrujících jedinců totiž nejede do cílové země s cílem integrovat se do dané společnosti, i když tento proces může být nastartován v rámci jejich strategie žití

---

⁸⁹ Příkladem je vystavění zdi na hranici s Mexikem, nebo nedávno schválené Arizonské zákony proti nelegální migraci, které způsobují nahánění imigrantů jako lovné zvěře.

⁹⁰ Mareš-Kopeček- Pečínka-Stýskalová: *Etnické menšiny a česká politika*, 2004, s.14.

⁹¹ Migrační politika tak často přehlíží otázky genderu, náboženství či věku migrantů (ne všichni například migrují v produktivním věku).

a procesu adaptace na nové prostředí.

V rámci migračním politik můžeme dále mluvit o několika typech společností. Tyto společnosti můžeme dále dělit podle míry dominance jejich kultury, tedy podle formy soužití majoritní společnosti s jinými etnickými skupinami. *Každá země se s imigrací vyrovnávala a vyrovnává, jak ji umožňuje její tradice, zvyky, historie a mentalita.*⁹³ Pojem „melting pot“ používáme pro společnost, která asimiluje kulturní vlivy jiných etnických skupin a vytváří tak nové podoby vlastní kultury. V rámci metafory „melting pot“ se často mluví o Spojených státech amerických, ty však už dávno nejsou schopné asimilovat obrovské množství vlivů, kterým jsou v rámci imigrace vystaveni. Na druhé straně společnost se slabou vedoucí kulturou charakterizujeme gastronomickou metaforou „salátové mísy“. Taková společnost je založená na ideách multikulturního soužití a respektu, bez vynucování splývání, asimilace nebo identifikace s majoritní společností. Jako příklad může sloužit Kanada, která se proměnila ve volnou konfederaci etnických minorit.⁹⁴ Podle určitých autorů je multikulturalismus ideální formou integrace, podle jiných naopak až příliš jako politický plán tlačí na odlišnosti a zdůrazňuje tak dichotomii my-oni.⁹⁵ Přitom je multikulturalismus prohloubením pluralismu, neboť ten tvrdí, že rozmanitost a nesouhlasné názory patří k hodnotám, které jedince i společnost obohacují.⁹⁶ Pluralismus nikdy nebyl společenským projektem. Multikulturalismus naopak ano, protože plánuje a vytváří model společnosti. *V rámci multikulturalistického diskurzu tak dochází k tomu, že vůči lidem, o jejichž sociální či kulturní situovanosti se v zásadě mnoho neví, je apriorně vtažena moderní*

---

⁹² Sartori: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, 2005, s.65.

⁹³ Barša, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s.209

⁹⁴ Budil: *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, 2003, s.40.

⁹⁵ Multikulturalismus odmítá asimilaci a pojem „tavícího kotle“ a radši se obrací k pojmu „salátové mísy“, kde si každý etnický a rasový element udržuje svoje právo na odlišnost. Uherek k tomu píše:

Zkušenosti s praktickými selháními akulturačních a asimilačních modelů a s rozšířením etnicko-revivalistických hnutí vedly ke vzniku multikulturních a zejména situacionistických modelů, kdy je s členy migračních skupin jejich postavení ve společnosti cílové země vyjednáváno a na základě tohoto vyjednávání jsou jim připisovány, nebo odebírány atributy kolektivní sounáležitosti.

In Uherek-Korecká-Pojarová a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, 2008, s.81.

⁹⁶ Sartori: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, 2005, s.75.

*kategorie etnicity, se kterou jim nezbyvá než se ztotožnit(...)*⁹⁷ Takto nějak se přetváří identita jako společenský konstrukt ztotožnění se s určitou skupinou.

Postoj oficiálních institucí ve vztahu k imigrantům a emigrantům zásadně ovlivňuje migrační politiku. Moderní doba migrace, která je hybnou silou globalizace, nutně vedla k institualizaci procesu přesunů jedinců v prostoru. Nejsou to jen zákony a snaha o regulaci příchodu a odchodu jedinců do/ze státu, ale i existence nevládních institucí, asociací, zájmových organizací, a zájmů majoritní společnosti, která tlačí na regulaci migrace.

Závěrem je třeba shrnout, že moderní migrace není neřízený proces, je o ní obrovský zájem, jak v akademické obci, tak na politické scéně a v rámci společenského diskurzu. Její intenzita a vliv na celosvětový řád je totiž tak obrovský, že ji jednoduše není možné opomíjet.

---

⁹⁷ Hirt- Jakoubek: *Soudobé spory o multikulturalismu a politiky identit*, 2005, s.36.

IV. Změny migračních toků

Tato část mé práce si klade za hlavní cíl souhrnně popsat měnící se migrační chování v globalizovaném světě a současně poukázat na již dlouhotrvající vztah založený na migračních transatlantických výměnách lidského kapitálu. Toto téma by vydalo hned na několik prací, a i když to není hlavním předmětem mé práce, přesto se pokusím stručně, ale přehledně tento vztah popsat. Migrační vztahy dvou států, či kontinentů, jsou vždy nedílnou součástí jejich vzájemné historie, která se odráží v politice, demografii, socioekonomii, geografii a kultuře. Dějiny migrací jsou vždy součástí obecných dějin a je potřeba je v tomto kontextu vnímat. Migrační toky reagují na konkrétní situace a změny v lidských potřebách a motivacích.

Jak již bylo řečeno dříve, moderní migrace představuje zcela nové tendence, jak ve směrech migračních toků, tak v rychlosti a množství migrujících jedinců. Právě tato masovost a intenzita migračních toků, dělá z migrace hybnou sílu globalizace. Dušan Drbohlav uvádí, že ve světě je více jak 150 miliónů lidí, kteří žijí mimo území státu, kde se narodili nebo jehož občanství nesou. Rozmístění těchto migrantů ve světě je podle tohoto autora velice nerovnoměrné.⁹⁸ José Felix Tezanos říká, že na počátku 21.století již mluvíme o 200 miliónech lidí, kteří emigrovali hlavně za pracovními příležitostmi (nemluvě o vnitrostátních migracích probíhajících po celém světě).⁹⁹

Moderní migrace je dále charakteristická vzrůstajícím počtem nových imigračních a emigračních států. Státy, které byly tradičně státy emigračními (jako Řecko, Španělsko nebo Itálie) se stávají cílovou zemí pro mnoho imigrantů. Bývalé země Sovětského bloku jako Polsko nebo Česká republika jsou také žádanými destinacemi pro migrující jedince. Naopak státy tradičně imigrační, jako tomu bylo s Latinskou Amerikou od 16. století až do začátků století 20., se stávají emigračními státy.¹⁰⁰ V rámci dobrovolné migrace je třeba moderní toky chápat z obou stran, tedy

⁹⁸ Šišková: *Menšiny a migranti v České republice*, 2001, s.18. K tomu faktu je ale třeba dodat, že toto číslo tvoří jen nepatrnou část lidské populace, většina lidí zůstane na území svého narození.

⁹⁹ Tezanos: *Nuevas tendencias migratorias*, 2006, s.10.

¹⁰⁰ Castles-Miller: *Age of migration*, 1998, s.6.

jak z pohledu země původu, tak z pohledu cílové země. Mnohdy jsou vzájemné vztahy těchto zemí reciproční.¹⁰¹

1. Migrační vztah Evropa - Latinská Amerika

Migrační tok mezi těmito dvěma kontinenty prošel v minulém století obrovskou změnou. Zatímco od 16. století až do první poloviny 20. století můžeme sledovat migraci hlavně z evropského kontinentu do Latinské Ameriky, pak druhá polovina 20. století představuje opačné tendence.

Po dvě staletí Evropa vyvážela emigranty a nedovážela imigranty. K vývozu vedlo to, že se urychlil demografický růst a Evropanům se nabízel volný a přívětivý prostor Nového světa. Dnes za to Evropa dováží imigranty. Nedováží je ovšem proto, že by byla nedostatečně osídlená. Částečně je dováží proto, že Evropané zbohatli a ani evropští chudí už nejsou ochotni přijmout jakoukoliv práci. Odmítají práce ponižující, degradující a částečně i práce těžké. Jelikož je nezaměstnanost v Evropě už po nějaký čas dva - až čtyřikrát vyšší než ve Spojených státech, není tvrzení, že je tu přítomnost imigrantů nezbytná, objektivně pravdivé. Ve skutečnosti je jeho přítomnost nezbytná proto, že dávky v nezaměstnanosti umožňují Evropanům žít bez práce. Přesto se nedá pochybovat o tom, že je Evropa obléhána a že nyní přijímá přistěhovalce především proto, že je nedokáže zastavit.¹⁰²

Migrační tok se obrací, Latinská Amerika již nenabízí Evropanům možnosti předešlých staletí (od devadesátých let již není například tak pracovně lákavá) a Evropa na druhou stranu pro Latinoameričany představuje možnost zlepšení životní úrovně. Jelikož mě v této práci zajímá především moderní migrace, pokusím se shrnout základní příčiny migrace evropské a migrace latinskoamerické minulého

¹⁰¹ Jedná se pak o cirkulační migraci, která je ve svém důsledku nejrozšířenější formou moderní migrace. Migrující jedinec mnohdy neemigruje, aby se v cílové zemi usadil na dobro, ale aby zlepšil svůj ekonomický status a mohl se navrátit do země původu.

Jakmile jedna osoba migruje a vrací se zpět, není již osobou, jíž byla před migrací. (...) V průběhu jejich cesty a práce v zahraničí se seznamují s cizí zemí, s jazykem, s pracovním prostředím a jeho specifiky (...) Výsledkem celého tohoto nového poznání je nový „lidský kapitál“ (...).

In Šišková: *Menšiny a migranti v České republice*, 2001, s.22.

¹⁰² Sartori: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, 2005, s.66.

a počátku současného století.

Na počátcích 20. století Evropané do Latinské Ameriky emigrovali hned z několika důvodů. Latinská Amerika jim nabízela možnost získání půdy, možnost uplatnění v profesích v rámci rozvíjející se industrializace kontinentu, možnost snadno podnikat, či pracovat, a také možnost utišit dobrodružného ducha. Důvody migrujících jedinců byly ale hlavně ekonomického rázu. Již za první světové války a v období meziválečném se Latinská Amerika stala (též díky zpřísněné imigrační politice Spojených států amerických) útočištěm mnoha lidí též z politických důvodů. Kromě tradičních imigračních států jako byla Brazílie, Argentina či Uruguay se cílovými zeměmi stávají například Mexiko či Kuba.

Pokud mluvíme o emigraci druhé poloviny 20. století z Evropy, pak můžeme pozorovat čtyři historické determinanty:

- 1) Odchod lidí z Evropy kvůli druhé světové válce.
- 2) Migrační tok, který probíhal mezi lety 1950-1970 na základě rozvoje ropného průmyslu, který nabízel mnoho pracovních příležitostí. V sedmdesátých letech však došlo k velkému úpadku a následnému zavedení striktních migračních regulací.
- 3) Po roce 1970 již nešlo o ekonomické motivy k migraci. Docházelo k migrování celých rodin, které migrovaly v rámci zlepšení životní situace.
- 4) V osmdesátých letech se migrační toky opět urychlily a kulminovaly v letech devadesátých. Tyto migrace úzce souvisí s velkými politickými změnami v Evropě a s rostoucí ekonomikou západní Evropy.¹⁰³

Na druhé straně migraci dvacátého století do Latinské Ameriky můžeme rozdělit podle motivací migrujícího obyvatelstva následovně:

- 1) Ekonomické důvody - pracovní místa, hledání nových pracovních příležitostí, migrace interkontinentální i regionální.¹⁰⁴ V 90.letech nastal ekonomický úpadek doprovázený velkým demografickým růstem, který migrační tok obrátil směrem do

¹⁰³ Held: *Global transformation*, 1999, s.303.

¹⁰⁴ Pracující se stěhovali ze zemědělských oblastí do urbanizovaných částí, nebo do nově vznikajících průmyslových oblastí. Venezuela tak například najímáním interkontinentální pracovní síly nahrazovala nedostatek imigrantů z Evropy.

Spojených států a Evropy.

2) Politické důvody - nejvíce Latinoameričanů migruje do Spojených států nebo Evropy.¹⁰⁵ Španělsko čelí velkému nátlaku migrujících jedinců jak z Afriky, pro její fyzickou blízkost, tak z Latinské Ameriky, kde převažuje výhoda kulturní blízkosti. Evropa též zažila nové imigrační vlny po rozpadu Sovětského bloku, kde se otevřely možnosti návratu nejen pro krajany, ale i možnosti pro zcela nové etnické skupiny. Evropa od devadesátých let také čelí silné interkontinentální a regionální migraci.¹⁰⁶

Evropa je s Latinskou Amerikou úzce spjata historicky, kulturně i ekonomicky. Migrační toky mezi těmito dvěma kontinenty utvářely svět tak, jak ho známe.

2. České migrační toky z historické perspektivy

2.1. Emigrace

Z historické perspektivy jsou důvody emigrace Čechů trojího rázu. Nejstarší migrací byla ta náboženská, následovaná sociální migrací a v neposlední řadě Češi migrovali z politických důvodů. V současné době jsou ve světě více než dva miliony lidí, kteří sami sebe označují za Čechy. Mnozí z nich již neovládají český jazyk, ale udržují si pocit příslušenství k české kultuře.¹⁰⁷

Česká emigrace hrála v dějinách českého (popřípadě československého) národa nezastupitelnou úlohu, hlavně tedy ve dvacátém století. Emigrace české inteligence například velkou měrou přispěla ke vzniku samostatného Československa. Pro tuto práci jsou důležité migrační toky dvacátého století.¹⁰⁸

Hlavní migrační vlny byly tři:

1) 1964-1970 - toto období je charakteristické hlavně politickými migracemi. Uvádí se, že během tohoto období emigrovalo až 100 000 lidí (některé statistiky uvádějí až

¹⁰⁵ Politické důvody vedly i k interkontinentální migraci v průběhu celého minulého století. Nejlepším příkladem je Guatemalská občanská válka, po které mnoho lidí emigrovalo do Mexika; nebo Kubánská migrace do Spojených států.

In Castles-Miller: *The age of migration*, 1998, s.131-139.

¹⁰⁶ Česká republika je toho nejlepším příkladem, představuje totiž fyzickou i kulturní blízkost pro ostatní země bývalého Sovětského bloku a navíc svou geografickou pozicí plní funkci pro přechodovou migraci, tedy jakýsi mezičas v migračních tocích směřujících na západ.

¹⁰⁷ Více na www.mvcr.cz

¹⁰⁸ Hlavně pak druhé poloviny dvacátého století, protože to je období migrací mých respondentů. Záměrně se zabývám specifikací hlavně druhé poloviny dvacátého století, neboť motivace migrací můžu podložit konkrétními případy.

250 000 lidí). Migrace zintenzivněla kvůli událostem v roce 1968, kdy do Československa vtrhla vojska Varšavské smlouvy. Migrující jedince této doby můžeme rozdělit na ty, které režim pronásledoval, a na intelektuály a profesionály, kteří nebyli ochotni v režimu žít.

2) Během osmdesátých let mnoho lidí emigrovalo v rámci zlepšení ekonomické situace.

3) Po otevření hranic v roce 1989 se důvody migrace razantně změnilly. Snížil se počet migrujícího obyvatelstva, neboť cílové země se staly méně atraktivními, a to jak z hlediska ekonomického, tak z hlediska politického.¹⁰⁹ Pro Čechy a Slováky následovala etapa usazení v mobilitě, neboť měli možnost legálně vycestovat a hlavně měli možnost se do vlasti vrátit. Diverzifikovala se i skupina migrujících, za pracovními příležitostmi začali migrovat lidé z rozdílným sociálním statusem, začali migrovat studenti za vzděláním i profesionálové za dočasnou prací v nadnárodních společnostech. Během tohoto období se Československo, ale později hlavně Česká republika, začala otvírat novému migračnímu tlaku, stala se zemí imigrační.

2.2. Imigrace

Česká republika se na konci dvacátého století stala imigrační zemí. Otevření hranic, nová ekonomická situace, fyzická a kulturní blízkost, geograficky strategická poloha mezi východem a západem, to vše jsou aspekty, které podporují vznikající migrační tok. Tento proces byl započat již za dob Československa a to liberalizací trhu, většími možnostmi podnikat a zaměstnávat cizince (nelze opomenout, že většina pracovní migrace funguje na bázi pracovní poptávky cílové země). Důležitým faktorem byla prostupnost hranic a velice mírná imigrační politika. Československo bylo tranzitní zemí do západní Evropy, zemí azylovou i cílovou. Vlna přistěhovalectví 90. let vrcholila v roce 1997, největší migrační saldo¹¹⁰ bylo

---

¹⁰⁹ Charvát, Jan (online): *Setkání orálních historiků – „Sovines 2007“: Emigranti, reemigranti a orální historie*. Dostupné z: www.oralhistory/sovinec_07/charvat_sovinec_07.doc. 2007, citováno 05.04.2011.

¹¹⁰ Migrační saldo též „čistá migrace“ je rozdíl mezi počtem přistěhovaných a vystěhovaných ve zkoumaném územním celku. Společně s přirozeným přírůstkem to je základní údaj pro bilance obyvatelstva.

zaznamenáno v roce 2005.¹¹¹ Lze tedy tvrdit, že od počátku devadesátých let je Česká republika v menší či větší míře konstantně vystavena imigračnímu toku. Česká republika je stále v procesu integrace do západních ekonomických struktur a musí se naučit čelit stále většímu tlaku přistěhovalců, které může výrazně změnit a měnit její charakter. Ivo Budil k tomu říká, že *česká společnost se nikdy v plné míře neúčastnila koloniální zámořské politiky. Po tragédii místního židovského obyvatelstva za druhé světové války a po vysídlení sudetských Němců se stala, snad s výjimkou Islandu, etnicky nejhomogennější evropským státem. Rovněž říká, že je poměrně obtížné odhadnout reakci české populace na výzvy multikulturalismu.*¹¹² Vskutku je to nová situace, kterou česká společnost intenzivně řeší ve všech svých sférách.

Česká republika má specifický vztah a konkrétní migrační systém s několika zeměmi, jsou jimi hlavně Slovensko, Ukrajina (a jiné státy bývalého Sovětského svazu) a Vietnam, ale poslední dobou se zde objevují nové etnické skupiny. Vcelku silná je i latinskoamerická komunita, která si zde vytvořila (hlavně v hlavním městě) celou sociální síť. Mezi tuto skupinu patří i poměrně rozsáhlá mexická komunita, které se budu věnovat později.

Celková demokratizace započatá v devadesátých letech znamenala pro Československo a Českou republiku změnu z tradičně emigrační země na zemi imigrační. V počátcích byly typickými migracemi do naší země migrace tranzitní nebo krátkodobé, v pozdějších letech již jde o migrace cílové.

3. Mexické migrační toky z historické perspektivy

3.1. Imigrace

Imigrace do Mexika má z historického hlediska obrovský význam, neboť utvářela po celá století podobu země. Jako do součásti koloniální správy Nového Španělska sem přijíždělo tisíce Evropanů, kteří byli dominantní skupinou se

---

¹¹¹ Uherek: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, 2008, s.85.

specifickým sociálním statusem, který jim umožňoval kontrolu nad celou zemí a jejími přírodními zdroji. Kontrolovaná imigrace 16. století se postupně uvolňovala, a tak přibývalo etnických skupin v zemi. Od nezávislosti Mexika se imigrace postupně mění z kvantitativní na kvalitativní (tato skupina zahrnovala například podnikatele či specialisty z nejrůznějších oborů).

Ve dvacátém a jednadvacátém století je již procento imigrantů v zemi, v poměru k počtu obyvatel, zanedbatelné. V současnosti má Mexiko vytvořený migrační systém hlavně se Spojenými státy americkými, s Guatemalou, Španělskem, Argentinou a Kolumbií.¹¹³ Důležitou součástí imigrace pro Mexiko je v současnosti imigrace interkontinentální a regionální. Stejně jako Česká republika, i Mexiko je často státem tranzitním na cestě do Spojených států amerických, nebo cílem dočasné a azylové migrace, hlavně ze Střední Ameriky (z Guatemaly především).

Imigraci v Mexiku, stejně jako u jiných států, musíme chápat jako součást obecných dějin. Na světě je málo zemí, jejichž dějiny by migrace ovlivnila tak, jak tomu bylo v případě Mexika. Tato země byla imigrací utvářena, aby za několik století řešila velké problémy emigrace obyvatelstva (hlavně do Spojených států amerických a Evropy).

3.2. Emigrace

Mexiko se stává emigračním státem ve dvacátém století, a to hlavně v jeho druhé polovině. Důvodů je hned několik, jedním z nich byl ekonomický úpadek devadesátých let (ten se týkal většiny států Latinské Ameriky), dále demografický růst a následný nedostatek pracovních míst.¹¹⁴ Emigrace je pro Mexiko velice aktuálním a citlivým tématem,¹¹⁵ a to hlavně kvůli emigraci Mexičanů do Spojených států amerických (pro představu, druhým největším městem na světě, kde se mluví

¹¹² Budil: *Mýtus, slovo a kulturní antropologie*, 2003, s.40.

¹¹³ Autor neznámý(online): *México como país de destino*. Biblioteca digital del Instituto Nacional de Migración (INM), México, D.F. Dostupné z: http://www.inm.gob.mx/index.php?page/Biblioteca_INM., 2007,s.1. (Citováno dne 10.04.2011.)

¹¹⁴ Castles-Miller: *The age of migration*, 1998, s.136-139.

¹¹⁵ Při psaní projektu na mexické univerzitě mi bylo vytknuto používání slova „ilegal“ (nelegální) při popisu jednodo z druhů mexické migrace. Vedoucí mé práce, Dra. Valeria Marina Valle, mě upozornila, že v tomto případě bych měla

španělsky je kvůli mexickým přistěhovalcům Los Angeles).¹¹⁶ Sdílení společné hranice, kterou ročně překročí tisíce lidí z celé Latinské Ameriky, vede k velmi přísným imigračním zákonům a velice specifickému vztahu mezi oběma státy. Pro mexickou ekonomiku je emigrace důležitá i v rámci takzvaných „remesas“ – peněžních fondů, které emigranti posílají do země původu svým rodinám, které jsou hned po turismu druhým nejdůležitějším příjmem mexického státu.

V této části práce jsem se snažila, i za cenu jisté stručnosti, popsat měnící se migrační vztah mezi dvěma kontinenty a migrační vývoj zemí mého zájmu. Důležitou informací pro tuto práci zůstává, že obě země prošly v minulém století velkou proměnou. Česká republika se z emigrační země, stala zemí imigrační. Na straně druhé Mexiko se z tradičně imigrační země, stalo zemí emigrační. I toto jsou historické události, které zasahují migrační tok mezi těmito dvěma státy. Češi i Mexičané se usazují v mobilitě. Cestují, ať již za prací či vzděláním, migrují, ať již dočasně nebo trvale. Následující část mé práce se již zabývá kvalitativním výzkumem a zvoleným vzorkem, tedy výhradně mými respondenty. Představená teoretická část tak dostane své ukotvení v realitě prožitků každodennosti aktivních činitelů procesu migrace a následné adaptace.

---

zvolit méně hanlivé označení pro migrující jedince a to „indocumentado“ (bez dokumentů).

¹¹⁶ Migrační vztah mezi těmito dvěma státy je velice dynamický a jistě by si zasloužil větší pozornost, ale v této práci na ní není prostor. Co se mexické emigrace týče, odborná literatura v Mexiku řeší především migrační tok se Spojenými státy americkými, ostatní migrační toky, včetně toho směřujícího do Evropy, mi přišly dost opomíjené. Pro představu o vyvíjejícím se migračním vztahu Mexika se Spojenými státy americkými doporučuji stručný souhrn v textu online *Situación migratoria en México*, dostupné z: http://catarina.udlap.mx/u_dl_a/tales/documentos/lec/robles_c_aa/capitulo2.pdf

V. Migrační modely kvalitativního výzkumu

Kvalitativní výzkum této práce se obrací k migrujícímu jedinci jako k hlavnímu protagonistovi celého procesu adaptace, což už bylo podrobně vysvětleno. Takový přístup se zajímá o mikro-svět jedince. Na rozdíl od makro-světa, zahrnujícího ekonomické, sociální a politické okolnosti, které vytvářejí prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje, je pro mikro-svět důležité jedincovo chování, postoje a motivace.¹¹⁷ Migrační skupinu je těžké posuzovat jako celek, protože každý člověk s sebou v rámci migračního procesu nese jiný ekonomický, sociální a kulturní potenciál. Migrující jedinci pocházejí z rozdílných sociálních vrstev, mají jiné úrovně vzdělání. Znalosti nejsou však ani zdaleka jediným určujícím faktorem, důležitý je i věk, náboženství, pohlaví atd. Všechny tyto aspekty jsou důležité, jak pro cílovou zemi jako součást lidského kapitálu, který migrující jedinec zemi svou migrací nabízí, tak pro samotného migranta, protože to vše ovlivňuje jeho proces adaptace a tudíž jeho další život v cílové zemi. I motivace migrace a podmínky v cílové zemi jsou rozdílné. Při analýze tohoto výzkumu jsem si byla vědoma všech těchto determinant. Jedná se především o kvalitativní výzkum zkoumající mikro-svět a jako takový musí vždy být nutně do jisté míry zobecňující, a to hlavně s ohledem na výzkumný vzorek. V následující části práci představuji jednotlivé části ročního výzkumu a jejich komparaci.

1. Češi v Mexiku (Mexiko, D.F.)

Můj výzkum Čechů v Mexiku zahrnuje období od roku 1948 až do roku 2010; tento časový úsek vyplynul z provedeného kvalitativního výzkumu v Mexiku (leden-červen 2010). Jde o časové vymezení migrací mých respondentů a též odráží nejdůležitější migrační vlny České republiky dvacátého století. Respondentka C-3¹¹⁸ přijela do Mexika v roce 1967 a je v zemi nejdéle z celého výzkumného vzorku, nejkratší dobu v Mexiku je respondentka C-2, které je v Mexiku sedmým rokem.

¹¹⁷ Drbohlav, Uherek :*Reflexe migračních teorií*, 2007, s.3.

¹¹⁸ Toto je příklad kódu, který používám pro své respondenty v rámci zachování jejich anonymity.

Na území Mexika žije něco před tři sta Čechů (tedy pokud nepočítáme Čechy, kteří nejsou nahlášení a nejsou v kontaktu s krajany a zastupitelským úřadem), z toho okolo čtyřiceti jich žije v hlavním městě. Již slovy jednoho z mých respondentů: *„Pokud mluvíme o Mexiku, je nás málo, ale když berete v potaz Českou republiku, tak je nás až dost“.*(C-1)

Již nyní bych ráda učinila první závěr tohoto výzkumu, i když si uvědomuji, že je poněkud předčasný, ale pro pochopení výzkumného vzorku Čechů je nezbytný. Během rozhovorů jsem vyzorovala jisté shodné zkušenosti, názory a interpretace vlastní každodennosti, které mě vedly k tomu, že výzkumný vzorek Čechů musím rozdělit do dvou skupin. První skupina přijela do Mexika ještě před pádem komunistického režimu a pro účely této práce ji budu označovat jako starší generaci imigrantů. Druhá přicestovala do Mexika až po otevření hranic a budu jí označovat jako mladší generaci imigrantů. Příklady těchto shodných názorů a zkušeností nechám již na samotných výpovědích mých respondentů.

1.1. Vstup do mexické společnosti

K cestě do Mexika vedly každého z mých respondentů jiné a velice specifické motivace, z rozhovorů však lze vyzorovat jisté shodné rysy. Nikdo z nich necestoval do Mexika za zlepšením ekonomické situace. Motivace se v případě mého výzkumného vzorku dají rozdělit do tří skupin, které podle mého mínění odpovídají obecně známým motivacím emigrace minulého a současného století do Latinské Ameriky. Jednou z motivací je cesta za studiem, druhou je cesta za partnerem, či manželem a třetí motivací je dobrodružství a hledání nových možností a způsobů žití. U některých respondentů jednotlivé motivace fungovaly samostatně, u jiných došlo k jejich propojení. Jedna z mých respondentek říká: *„Na začátku všeho bylo to, že jsem do Mexika chtěla jet...měla jsem v Praze mexického přítele, který mě sem nechtěl vzít, po třech letech soužití mě sem nechtěl vzít, tak jsem si řekla: „Já tě k tomu nepotřebuju, já pojedou sama“.* (A-1) Tato respondentka nakonec vlastním úsilím získala přes mexickou ambasádu stipendium, po jehož vypršení se již do Čech

nevrátila. „*Já jsem vždycky chtěla někam vyjet a zkusit si žít někde v zahraničí...myslím, že to Mexiko bylo nakonec náhoda, nikdy jsem to neplánovala...pak se do toho připlerl ten přítel z Mexika a bylo to tak nějak jasné*“.
(A-1)

Respondentů, kterým volbu destinace ovlivnil partner bylo více. Další z nich říká: „*Jak jsem se sem dostala...no, vdala jsem za Mexičana v roce 1965 a v roce 1966 jsme se přestěhovali sem. Pro mě to bylo velmi těžké, já jsem nikdy nechtěla opustit vlast, ale manžel tady dostal nabídku na práci, a tak to prostě bylo*“.(A-3). Další říká: „*Já jsem v roce 1967 odjela za manželem do Bolívie, v roce 1973 jsem se na moji vlastní žádost, v době, kdy všichni z Československa prchali, tam vrátila i s děčkama, i s manželem. Potom ale manžel dostal nabídku tady v Mexiku, tak jasně, že v něm zaplesalo srdce, že se zase vrátí do Jižní Ameriky, tak tu nabídku přijal. Tak jsme se tady objevili v roce 1983*“.(C-3)

Respondent C-1 byl motivován dobrodružným duchem. „*Dneska je to přesně třicet let, co jsem přijel z Kuby, kde jsem se seznámil s Mexičankou...to bylo v poslední den, vlastně v poslední dva dny. Za tři měsíce přijela do Československa, čemuž nikdo nechtěl věřit...to bylo, jako by přijela z měsíce (...)* Pak jsme se vzali...za teda těžkých podmínek, protože policie nám dělala velikánské problémy...to bylo pořád něco, oddalování...no tak prostě, mnoho známých mi pomohlo, aby to šlo rychleji. Pak jsme jeli sem do Mexika a měli jsme svatbu v kostele (...) V roce 1981 už jsem se sem odstěhoval natrvalo. Manželka byla Mexičanka, takže kam jinam jsme měli jet? Do Česka se jí nechtělo“.(C-1).

Studium je v současnosti jedním z hlavních důvodů pohybu mladých lidí a není tomu jinak ani mezi vztahem České republiky a Mexika (i já jsem tento výzkum mohla uskutečnit v rámci studijního stipendia). Do Mexika jela za studiem i další z mých respondentek. „*Já jsem se do Mexika dostala víceméně náhodou v roce 2000, coby studentka doktorantury (studentka doktorského studia, pozn. L.Z.) na Vysoké škole ekonomické (...)* já jsem chtěla někam ven a do toho jsem objevila...objevil se konkurz na stipendia, na výměnu studentů postgraduálu mezi

Mexikem a Českou republikou (...) Já jsem přijela jako studentka, pak jsem se vrátila do Česka, obhájila jsem dizertačku a...nenašla práci, práci odpovídající mému vzdělání...,takže jsem se rozhodla znova se vydat do zahraničí...no a první možnost, která mě napadla bylo Mexiko, protože jsem tady měla známé, přátele, kontakty...,takže takhle jsem se do Mexika vrátila v roce 2003...na jaře 2003...no a od té doby jsem tady“.(C-2).

Provázanost pracovní příležitosti a partnerství s Mexičanem je případ další mé respondentky: *„Jsem tady sedm let...to je jednodušší odpověď, jak jsem se sem dostala je v podstatě...no jsou vlastně dvě verze...jedna je taková oficiální a sice, že jsem sem byla vyslaná jako konzulární referent v roce 2003 a neoficiální je ta, že i kdybych to místo nedostala, tak bych se tady ocitla vzhledem k tomu, že jsem měla za partnera Mexičana a už jsme se rozhodli, že to zkusíme...teda jako žít spolu. Kdybych to místo nedostala, tak bych se tady ocitla jako úplně obyčejný imigrant. Obávám se, že kdybych neměla partnera Mexičana, tak by se mi tady líbilo, ale určitě bych tady nezůstala. Já jsem vždycky měla zájem o Latinskou Ameriku, takže jsem sem jela nejdřív jako turista, letěla jsem sem poznat Mexiko...no a...pak jsme si s G. začali být blíž a nakonec jsme se rozhodli, že to zkusíme v Mexiku, protože já španělsky umím o on ne. On už má rozjetou kariéru a já, co se týká profese...já jsem neměla nic, co by mě bolelo opustit“.(D-1)*

Motivace se různí, ale jedno mají všichni společné, Mexiko nebylo jasným cílem jejich migrace, ale pouhou náhodou. Jejich úmyslem vlastně nebyla mnohdy ani migrace jako taková, mnozí z nich se do Mexika vraceli opakovaně jako studenti, či turisté, nebo je do Mexika zavedl osud, osobní příběh. *„Jak jednou poznáš mexickou kulturu, už není cesta zpátky. Já jsem se tady naučila žít, všechno je tady tak nějak víc v klidu, můžeš si život víc vychutnat. To se všechno musíš naučit, ale jak se ti to jednou povede, tak pak je život hezčí.“(A-5)*

Všichni se shodli na tom, proč je Mexiko pro tolik lidí atraktivní, pro jeho exotiku, příjemné klima, historii, to všechno láká. *„Podle mě lidé migrují do Mexika náhodou, není to tak úplně jejich volba. Na druhou stranu Mexiko nabízí nekonečně*

mnoho možností...už jenom to klima, je tady všechno, kdo má rád moře žije na pobřeží, kdo má rád zimu žije v horách, poušť...je tady všechno“. (A-2) Všichni se ale shodují, že cestování a turistika se s žitím nedá vůbec porovnávat. Dobře toto téma uzavírá následující komentář. *„Když člověk někam jede jako turista, nežije tam, nemá tam žádný příjem, nemá tam žádné starosti, tak je to něco jiného. Přiveze si svoje peníze, jede na výlet, někam na rekreaci a užije si prostě...to, co možná druhý nemůže. To je pak jiný pohled“.* (A-3)

Každý z respondentů měl určitou představu o zemi, do které jel. Míra informovanosti se však lišila. Podle Tatjany Šiškové lze intenzitu moderních migračních toků vysvětlit pomocí pokračující modernizace společnosti, ve které informační revoluce hraje nezastupitelnou roli.¹¹⁹ Mladší generace již cestovala za doby internetu, takže měla podstatnou výhodu oproti starší generaci, protože o zemi, kam se chystala, věděla objektivně mnohem více. Vždy převládají jisté představy, které se realitě více či méně přibližují, s jistotou lze však tvrdit, že podoba Mexika se u starší generace zakládala na menším množství informací a odpovídala spíše obecné představě o této zemi. *„Já jsem vnímala Mexiko jako exotickou zemi...myslela jsem si, že tady bude pořád všechno kvést, všude bude spousta kytiček. Vždycky jsem si myslela, že bude plné sluníčka, což je. Představa...to je těžký...to člověk musí poznat. Latinská Amerika se ale k Evropě nedá vůbec přirovnávat, to nejde, ani by to nebylo spravedlivé. To je jiná kultura, každý má to svoje“.* (A-3) Další respondentka ze starší generace k tomu říká: *„Já jsem se snažila na Mexiko dokonale připravit, předtím jsem už žila v té Bolívii, tam bych teda nezůstala...byla jsem tam šest let. Chtěla jsem se na to Mexiko tak jako duševně připravit a měla jsem možnost...hm...listovat a číst si...v časopise, to byl vysokoškolský časopis z Unamu¹²⁰ (...) To se mi zdálo intelektuálně na úrovni, taky tam byly fotky této země...ta má některé opravdu úžasné místa, to ani Evropa nemá...přijela jsem sem...s takovou jakousi důvěrou, že to zvládnou...tak jsem sem přijela. Potom se to ve mně přece*

¹¹⁹ Šišková: *Menšíny a migranti v České republice*, 2001, s.21.

¹²⁰ Universidad Nacional Autónoma de México

jenom zlomilo...já jsem měla 47 let a zase začít někde znova, to bylo strašně frustrující“. (C-3) Možnosti internetu a celkový rozvoj sdělovacích prostředků umožnil mladší generaci migrujících jedinců mít více informací, střetu představ a reality však nezabránil úplně. *„Já jsem měla takový romantický pohled na indiány...ta historie Aztéků a Mayů, víš...pak, když zjistíš, jak to všechno funguje, tak je to úplně vzdálený od těch pubertálních představ...ale to ten můj prvotní zájem rozvinulo úplně nejvíc. Ted' mi to už přijde legrační“.*(D-1) Další z mých respondentek, která do Mexika odjela v roce 2000 se potýkala s obavami rodičů a přátel, které v dnešní době mohou působit až komicky. *„Doma jsem musela trochu obhajovat, že nejedu mezi lidojedy do džungle, a že to můžu zvládnout. Moji kamarádi, známí, spolužáci z gymplu si o mě myslí, že jsem cvok...to vím... a nevymlouvám jim to“.* (C-2) Je vidět, že sice existují mnohé komunikační kanály, ale ne vždy přispívají k vytvoření pravdivého obrazu společnosti. Stejná respondentka mi k tomu tématu ještě řekla: *„Obraz Mexika je založen na telenovelách a to na těch nejhloupejších a nemožných, které se k nám dostávají. Spousta české populace si myslí, a já se s tím setkávám pokaždé, když se vracím na dovolenou a na prázdniny...má ten pocit, že to Mexiko musí být takové, jaké ho vidí v té televizi a nebo v amerických westernech“.*(C-2).

Mladší generace cestovala v době, kdy se Česká republika otvírala stále různorodějšímu spektru etnických skupin, včetně Latinoameričanů. Tento aspekt nelze opomíjet, protože jeho přímým důsledkem je, že většina z nich byla již předem ve styku s latinskoamerickou komunitou v Čechách. Na základě toho nejen, že většina z nich již při příjezdu do Mexika uměla alespoň základy španělštiny, ale hlavně se setkali s realitou etnické a kulturní odlišnosti. Tato zkušenost jistě přispěla k lepší schopnosti adaptace, i ke zmírnění kulturního šoku.

Schopnost komunikovat v cílové zemi je zásadní složkou kulturní kompetence jedince, obzvláště pokud do cílové země jede sám a nemá v ní žádné kontakty; v takových případech hraje jazyk zcela zásadní roli. Zde se opět objevuje generační rozdíl mých respondentů. Starší generace se španělsky učila až v Mexiku. Pro

ukázku uvádím tři z osudů. „*Já jsem španělsky neuměla...manžel mluvil česky, on musel jít do kurzu...já jsem se prakticky naučila španělsky až tady. Pak to ale nebylo těžké...normálně to přišlo, když člověk poslouchá rozhovor, tak postupně začíná rozumět a pak postupně i mluvit. Prostě to přišlo samo*“. (A-3)

„*Ne, já jsem nic neuměl, ani anglicky ne...no tak nevím...začátky byly složité, no. Naučil jsem se tady, za tři měsíce jsem se už domluvil*“. (C-1)

„*Já jsem se učila za pochodu, nikdy jsem neměla ani jednu hodinu španělštiny...doma mluvíme pořád česky, takže tady jsem to nepotřebovala...ale postupně se mi ta španělština nějak sama zakořenila. Nemluvím úplně perfektně, ale je to celkem obstojné*“. (C-3)

Mladší generace byla, na základě své zkušenosti doma, jazykově vybavenější. „*Já jsem rozuměla...hodně...my jsme se s přítelem seznámili, protože já jsem ho učila češtinu(...), takže já jsem ho učila česky a on něco mě španělsky. Spolu jsme pak mluvili teda hlavně česky. Pak jsem na Arkádě dělala dva semestry španělštinu, ale to šlo tak strašně pomalu, to nemělo smysl...tak jsem jedno léto, co jsem dělala na Malostranském náměstí v obchodě s CD, vzala do ruky špáninu pro samouky a nějak jsem to do tý hlavy nasoukala. A s tím jsem přijela sem do Mexika. Rozuměla jsem skoro všechno, ale mluvit jsem se ze začátku bála*“. (A-1)

„*Já už jsem uměla španělsky, naučila jsem se na vysoké škole (...) taky v podstatě náhodou, protože došlo při chybě v zápisu a místo na angličtinu mě zapsali na španělštinu (...) tak jsem si řekla, ale proč ne*“. (C-2)

„*Já jsem se učila už od střední, pak jsem šla na jazykovku, odjela do Španělska. Můj původní plán byl učit španělsky...ale pravda je, že dostatečně jsem se jí doučila až tady*“. (D-2)

Podstatným faktem byla i otevřenost českých hranic, která dávala mladé generaci vědomí možnosti návratu. To vše je staví do ostrého protikladu k situaci, kterou prožívali jejich starší krajané, pro které byla emigrace, popřípadě vystěhovalectví, mnohem náročnější.¹²¹ Náročnost emigrace spočívala především v

¹²¹ Na jednotlivé rozdíly bude během analýzy průběžně upozorňováno.

nutnosti přetrhání vztahů a vazeb ke své vlasti. Doba komunistického režimu v Československu pohlížela na emigraci, mírně řečeno, velice nevlídně a obecný strach panoval i na zastupitelských úřadech v zahraničí. Jasně to vyjádřila jedna z mých respondentek: *„Když jsi přijela za komunismu na úřad, tak tě všichni pořád pozorovali, protože všichni měli strach. Nevěděli, jestli není problém, když se s tebou budou bavit a tak“*. (A-3). Tato nutnost přetrhání vztahů u starší generace mých respondentů vedla k jisté míře idealizace Československa a České republiky, která u nich přetrvává dodnes. Mnozí z nich pravidelně do Čech jezdí, i přesto jejich vlastí není současná Česká republika, kterou vidí velice kriticky, ale vlast, kterou před mnoha lety opustili a které rozuměli. Velice zajímavě tuto problematiku vyjádřil Stanislav Brouček ve svém článku *Emigrace 1948 a 1968 ze svědectví účastníků*, kde píše, že mnozí emigranti se po roce 1989 vraceli do své vlasti s představou založenou na idealizaci, která byla podložena úzkým vztahem ke všemu českému, k jazyku i kultuře. Frustrace z toho, že jejich představy nebyly naplněny, že se jim nedaří znovunavázat zpřetrhané vztahy a že se jim nedostává dostatečného uznání, je vedla k závěru, že se z nich stali už na stálo cizinci.¹²²

Možnost návratu, těch stále otevřených dveří, bezpochyby utiňuje stres z migrace. Svoboda pohybu člověku dává i možnost vycestovat krátkodobě a to, jestli zůstat nebo se vrátit, řešit až později. *„My jsme měli s přítelem x problémů...já jsem potřebovala vědět, kam až ten problém je on a kam až ten problém je kultura...jediná cesta, jak tomu porozumět, bylo jet do Mexika“*. (A-5) Jedna ze starších respondentek, která se z Československa vystěhovala k tomu říká: *„Za socialismu se člověk musel rozhodnout mnohem dříve, a to zvyšovalo to napětí toho rozhodnutí, protože ty ses musela vystěhovat...to vystěhování...na to si musela čekat několik měsíců, až ti to povolí...potom prostě...jako, všechny nemovitosti a takhle, to musela všechno předat a nic tam nenechat...to, opravdu bylo dost takové...ne tragické to ne, to by muselo jít o život, ale bylo to pro mě nepříjemné. Nemohli jsme*

¹²² Brouček, Stanislav(online): *Emigrace 1948 a 1968 ze svědectví účastníků*. Dostupné z:http://www.zahranicnicesi.com/docs/broucek_emigrace_48_68.pdf. 2008,s.4 (Citováno 10.04.2011)

si nic vzít, tak jsem to tam musela nechat nebo rozprodat, zapsat všechno, co si vezmu, prostě to bylo...opravdu nepříjemné. Dost jsem tím trpěla“. (C-3)

Nepříjemným podmínkám migrace musel čelit i další z mých respondentů. *„Mnoho lidí mě odsuzovalo, nechápali mě...já jsem měl barák a měl jsem peníze, byl jsem rozvedenej, takže jsem měl dost peněz. No nechal jsem to všechno tam a přijel jsem sem s třiceti dolarama“.*(C-1).

Příběh každého z mých respondentů byl něčím jiný, neboť každý z nich měl určitý osobní příběh. Každý z nich měl konkrétní podmínky a motivaci pro svoji migraci a každý z nich měl jiný způsob a podmínky vstupu do mexické společnosti. Jedna z mých respondentek byla vyslána na zastupitelský úřad. *„Já jsem měla obrovskou výhodu, že jsem neměla žádný problém legální, neměla jsem problém s věcmi, s ničím...všechno mi zajišťovala ambasáda, k tomu všemu jsem tady měla kamarády a partnera. Ty první měsíce jsem byla nadšená, i když jsem byla vystresovaná z práce, z té velké odpovědnosti, ale s Mexikem jsem neměla žádný problém“.* (D-2) Další z nich ale dodává: *„Když člověk přijede na ambasádu, nebo teď je už na dobrý úrovni výměna mezi mezinárodníma společnostma...tak to je samozřejmě jiné. Přijedou pro tebe na letiště, odvezou tě do hotelu a najmou ti pěkný byt. To já vůbec...já jsem ráda, že jsem nepřijela na týhle úrovni (...).“* (A-5)

Pro přehled stručné charakteristiky každého respondenta a jeho vstupu do mexické společnosti poslouží příloha č.3.

1.2. Proces adaptace vybrané skupiny Čechů v Mexiku (D.F.)

Migrace je strategickým jednáním migrujícího jedince, důsledkem rozhodování mezi pro a proti, mezi nátlakem původní země a vábením cílové země. Je to předstupeň složitého procesu, který ohrožuje podobu naší identity a mění komponenty naší každodennosti. Akt migrace vede migrujícího jedince k procesu adaptace, ke zvolení strategie žití, která určí míru jeho začlenění do majoritní společnosti. *„Já bych řekla, že nejtěžší je první rok, protože je to jiná zem a kultura,*

ale pak jaksí...záleží to taky na povaze, s jakou hlavou sem přijedete. Mě šokovala ta děsná chudoba, na to jsem nebyla zvyklá, ale dnes je to i v naší zemi...na to také nejsem zvyklá a také mě to šokuje a snad ještě víc než v Mexiku, protože Mexiko je zaostalá země, ale Česká zem ne, takže to mě úplně šokuje“.(A-3) Samotný postoj imigranta je v celém tomto procesu klíčový. *„Mexiko, to je hlavně příležitost, když člověk zatne a vydrží...tak se mu potom může vést lépe než v České republice.(...) Situace studenta je úplně jiná než situace zaměstnance. Člověk tady narazí na jiné jednání...takové to pletichaření, politikaření...to byl ten první rok, který byl zajímavý, dobrodružný a byl těžký. Tenkrát jsem si říkala, co udělám, jestli to mám zabalit, nebo tady zůstat, stojí za to o něco bojovat? Teď mám pocit, že jsem se vypracovala od nuly. Pomohlo mi pár kamarádů, pár krajanů, ale já jsem přijela s baťohem a krabicí knih“.*(C-2) Mít o co bojovat je v procesu adaptace velice důležité, vlastní postoj migrujícího jedince je základní podmínkou úspěšného ukončení tohoto procesu. Délka trvání tohoto procesu a míra začlenění do majoritní společnosti je přitom též velice individuální a těžko měřitelná. Vliv majoritní společnosti i migrační politiky jsou také zásadní, ale nakonec je to vždy jedinec, který je postaven do určité situace, se kterou se musí vypořádat.

Mexiko je navíc jako cílová země kulturně velice odlišná. Migrujícího jedince hned po příjezdu čeká srovnání jeho představ s realitou. Také nutně srovnává vlastní kulturu, to, co zná, s kulturou novou. Nesourodost těchto dvou realit mnohdy vede ke kulturnímu šoku, jehož míra a délka trvání se také neodmyslitelně vyvíjí podle osobních dispozic každého jedince a podle podmínek, se kterými do země vstupuje. Vlastními slovy mých respondentů se pokusím poukázat na některé konkrétní příklady kulturních odlišností. *„Základní pocit, co si vybavuju, teda...hlavně, ta chudoba. Já jsem věděla, že je Mexiko chudý, ale tohle jsem nečekala (...) Určitě, ten první dojem velká chudoba...a druhý, co v Čechách máme hodně vypěstované, že jako obyvatelé tmavé pleti jsou...hm, no jako...mají tendenci k té kriminalitě. No, to tam je hodně...já jsem teda z malého města...navíc my děti revoluce, ten kontakt s cizinci byl až v Praze...no...a říká, tmavá pleť téměř rovná se...cikáni, že*

jo...člověk se má na pozoru. Ze začátku jsem měla strach, měla jsem pocit, že se pořád musím hlídat, protože všichni byli tmaví. Postupně ten pocit odcházel...ten pocit toho ohrožení. Navíc tady kamkoli vejdeš...blondýnka, že jo...to je i poznat...já to po těch letech poznám taky...to je blondýnka a cizinka...to jsi pořád terčem, prostě, okamžitě pro všechny. Ta kultura je daleko otevřenější, takže oni na tebe mluví, pokřikují a teď ty na začátku nevíš, jestli to je jenom pokřikování zájmu, nebo máš mít strach (...) (A-1) *První měsíce byly těžký, těžký...opravdu těžký...nejhorší bylo to...poznat to mexický myšlení, prostě tady slibují, povídají a nikdo nic nesplní. (...)* *Strašně málo lidí je zodpovědný ke slovu, který říká. Jinak bylo super počasí, celý rok teplo...prostě to bylo dobré.* (C-1) *Zarazila mě ta velikost a ten chaos na ulicích. Nejobtížnější byl znovu obnovit ten chod domácnosti a pak zařadit ty naše děti...systém v Mexiku je děsně byrokratický“.* (C-3)

Zkušenost v nové zemi ale nemusí být vždy ve znamení kulturního šoku, ten může přijít až mnohem později, nebo vůbec. Mexiko může působit na první dojem jako velice otevřená země, přívětivá, přijetí cizinců je velice pozitivní. Takový pocit mají často turisté, kteří jsou z Mexika nadšeni. Situace turisty je ale velice odlišná od člověka, který se v dané zemi rozhodne žít. *„Mexičané jsou úžasně otevřený, dobře se s nimi komunikuje, což vlastně může být i problém...já jsem si často myslela...jo to bude po dvou dnech můj nejlepší kamarád, protože se mi tak strašně otevřel, ale ono to tady tak nefunguje(...)* *Řekla bych, že ty první měsíce jsem byla daleko adaptovanější než potom. Člověk přijde na to...ztratí ty svoje růžové brýle, protože zjistíš, že Mexičané nejsou všichni děsně super a musíš se s nimi stýkat i v situacích, který ten turista neřeší. Dochází ke stále tvrdším kulturním střetům“.* (D-2) Na druhou stranu další komentář dokládá i jisté uvolnění v nové zemi. *„Tady jsem se cítila přece jenom trochu volnější, protože tam nás jenom špehovali a že to...že matka nevynechá....hm...nevynechá se mnou ani jedinou mši v neděli, to jim vadilo. Kvůli tomu se bratr nedostal na vysokou, takže to byly takové věci, co...co neměly vůbec existovat“.* (A-3)

Mexiko je velice různorodá země, geograficky, demograficky i kulturně. Je to

komplex kulturních vlivů uzavřených v rámci státních hranic. Velice typické pro mexickou společnost je sociální stratifikace, velký význam sociálního statusu a upřednostňování bílé západní kultury před kulturními vlivy původního indiánského obyvatelstva. Tohoto aspektu jsem si stačila všimnout během svého pobytu, je to velice složitý problém, který je úzce spjat s mexickou historií¹²³. Zmiňuji ho z toho důvodu, že majoritní společnost přijímá cizince, a zvláště ty bílé, velice přívětivě, s čímž se setkali i moji respondenti. *„Cizinci tady mají poměrně jednoduchou pozici, záleží také na tom, odkud ten cizinec pochází, pokud je to Evropan, Američan, Kanadčan a podobně, obzvláště s vyšším vzděláním...má pozici, řekla bych, poměrně výhodnou (...). (C-2) Tady hrozně moc záleží odkud jsi. Cizinci tmavé pleti a...no třeba Guatemala, a ostatní středoamerický země, to mají mnohem těžší...tady je rasismus, možná to vypadá, že ne, ale je tady...není to takový ten evropskej nacistickej, ale spíš je to takovej ten tichej rasismus jako...jak se tomu říká, teď mi uteklo to slovo...diskriminační. Naopak bílá osoba tady má obrovské výhody...třeba i Argentinci, protože jsou světlejší“.* (D-2) Češi se tedy setkávali s dobrým přijetím majoritní společností, byli přijímáni jako Evropané.¹²⁴

Proces kulturní adaptace je procesem, kdy se jedinec učí schopnosti rozeznat kulturní odlišnosti a pracovat s nimi, tedy zaujmout takovou strategii žití, která mu pomůže se v dané kultuře zorientovat. To, jaká tato strategie bude, už závisí na každém jedinci. *„Život je tady paráda...hlavně si musíš tady zvyknout na ty lidi a naučit se mexicky...nezbývá ti nic jiného, než se přizpůsobit. Já mám v sobě pořád základ český, ale už jsem takovej trošičku nalomenej“.* (C-1) Měnicí se identita nutně patří do procesu adaptace, každý cestujeme s kulturní výbavou, která je nám předávána výchovou a společností. Identita je po střetu s novou kulturou vždy

¹²³ Upřednostňování bílé západní kultury a vůbec všeho, co nepochází z Mexika se říká „malinchismus“. Toto slovo je odvozeno od historické postavy Cortézovi překladatelky a později i milenky Malinche, která podle legendy zradila svůj lid a přispěla tak k porážce Aztéků.

¹²⁴ Mexičané vědí o Československu, ochranná známka Československo je tady velice známá, Česko a Slovensko už jim moc neříká. Když tak Prahu, tu znají...obecně povědomí ale moc nemají. Došlo tady ke kuriózní situaci, to bylo asi v roce 2004, na Polanku v nějakém baru chytili asi dvacet Čechů, ilegálních, že ano. Takže jednu dobu, kdykoli jsem řekla, že jsem Češka, tak na mě koukali jako na table dancer, takže to bylo opravdu báječné. (C-2)

ohrožena nebo minimálně vystavena změnám. Jak řekl již mnohokrát citovaný Ian Chambers, v takové situaci ztrácíme kořeny; náš pocit sounáležitosti, jazyk a kultura, které v sobě neseme, zůstávají, ale už nám nezaručují smysl našeho života.¹²⁵ „Dalo by se říct, že nejsem od tady ani odtamtud. Když jsem tady, tak toužím po něčem odtamtud, a když jsem tam mi zase chybí něco z Mexika, takže člověk je po té době tak napůl. Ale Čechem jsem, tak jsem se narodila a tak i zemřu...to určitě“. (A-3)

Stejně to cítí i další z mých respondentek: „Když už člověk žije nějaký ten rok v zahraničí, tak pak už je jakoby rozkročen mezi dvěma kulturami, sem už nepatřím a sem ještě nepatřím. Je to takové kudy kam. Já přijedu do Čech a připadám si jako cizinka...vrátím se do Mexika a prvních dva týdny se cítím, jako bych tady začínala znovu...velice rychle se pak zase zajedu do běžné rutiny...je to už takové...já nevím...vrať se...a co? Proč? Z jakého důvodu? Tak zůstaň...a kvůli čemu? Pracovně se vidím mimo Českou republiku, ale dál už nevím“. (C-2) Toto je přesně ono zmiňované být „uvnitř“ i „venku“ dané kultury.¹²⁶ Člověk si je vědom, kým a kde byl vychován, ale také si je vědom změn, kterými prochází. Dalšími a dalšími zkušenostmi v novém prostředí se mění sebe-pojetí a vztah k Druhému (viz str.12)

„Ty dobré věci z Mexika se tak nějak...aspoň já mám ten pocit, dobře kombinují s mojí povahou. Já mám ráda pořádek, všechno pěkně zorganizované, chodit v čas, to ve mně zůstalo pořád, ale jak jsem se tady naučila žít...tak jsem se naučila občas trochu počkat, odsunout nějakou tu povinnost, teda jenom občas, ne jako je tady zvykem...a vychutnat si ty momenty. A to jsem teď viděla v Čechách, jsem tam byla na dovolené...to je opravdu bytostný rozdíl“ (A-5)

Tyto změny pocítují i lidé v původní zemi, vidí člověka, kterého znali, jehož chování i přemýšlení je odlišné. „Ty cesty se vám s kamarády a rodinou tak rozejdou, že jsou určitý témata, že si člověk přijde jako mimozemšťan...cítíte, že tam pořád něco je, ale to pouto je takový přetrhaný“. (D-2)“ Já si myslím, že ta naše česká povaha pomáhá k adaptaci, jsme obecně dost přizpůsobivý...až moc

¹²⁵ Chambers: *Migración, cultura, identidad*, 1995, s.37.

¹²⁶ Chambers: *Migración, cultura, identidad*, 1995, s.20

možná...moje rodiče mě třeba už vidí úplně jinak. Člověk sám sebe těžko posuzuje, ale oni se na mě koukají jinak....už jsem jiná“. (A-1). Tato transformace identity znesnadňuje návrat domů, protože migrující jedinci si v původní zemi připadají jako cizinci, jejich realita a prožitky každodennosti se orientují na cílovou zemi, kam emigrovali, a realita země původní již není kompletní. *„Já už tomu moc doma nerozumím...musím mluvit hlavně o mládeži...připadá mi, že si ničeho neváží, jdou Prahou a vůbec si neuvědomují, kde jsou. Tomu já nerozumím. Já, když tam jedu, tak jsem už jak turista...ale právě proto si to možná užiju ještě víc.(A-3) Denně si projíždím české zprávy, ale musím se přiznat, že už se třeba na politické scéně neorientuji...už nevím, kdo je kdo“.* (C-2)

Jedni se vypořádávají se změnami lépe než druzí, někteří vstřebávají nové podmínky a nebrání se novému způsobu života. *„Já jsem hodně přizpůsobivý typ...to vím o sobě...s dětma nemluvím česky, svátky se slaví jako tady, i doma to funguje v podstatě na stejné bázi jako v mexické rodině...i tak jsou věci, které mám radši z české kultury...to jsou věci, které máš zakořeněné, tys v tom vyrůstala, máš představu, že to má být takhle, takže...tak...to nezmizelo“.* (A-1) To je typické hlavně pro mladší generaci českých imigrantů, ti starší jsou často ke změnám uzavřenější a brání svojí identitu a s ní spojenou kulturní specifičnost velice úzkostlivě. *„Já jsem v Čechách doma...opravdu, já když...já jsem si sama sobě záhadou(...), já nejsem tak přizpůsobivá...já když přijedu do Česka, mně se Mexiko úplně vymaže a mně kdyby někdo řekl, že už se nevrátím, tak je mi to jedno. Tam jsem doma. Já jsem prostě z Evropy, mám ráda, když se zatáhne a prší...ty tropy opravdu ráda nemám“.*(C-3) Stejná respondentka dále pokračuje: *„Já mám radost, že jsi přišla, protože si můžu popovídat česky a taky se nemusím tak kontrolovat, s těmi Mexičany musím být pořád slušná a oni jsou se mnou a to je vše“.*(C-3) Zde je patrný udržovaný odstup od mexické společnosti, zajímavý především tím, že respondentka je v Mexiku již 28 let. Také je jedna z mála, které plánují návrat do České republiky, ale o tom až později. I toto je možný přístup k majoritní společnosti, tato respondentka udržuje čilý kontakt se zemí původu, pravidelně do Čech jezdí, mluví denně česky a je

jednou ze zakladatelek krajské organizace v Mexiku. V rámci zvolení strategie žití odmítla zařazení do majoritní společnosti, protože se cítí lépe v minoritě.

Pro celý výzkumný vzorek platí obecné pravidlo, že mladší generace je mexické společnosti otevřenější, nežli ta starší. Lépe přijímá kulturní zvyklosti, rychleji se přizpůsobuje a rychleji se smiřuje s faktem stálosti svého pobytu. *„V momentě, kdy se člověk rozhodne, že bude tady a ne tam, tak si řekneš pro to a pro to budu tady a to, co by ti chybělo přestaneš vnímat. Já, co jsem přijela do Mexika, tak mám pocit, že začal můj život, že do té doby jsem jako...plnila svoje povinnosti, všechno, co se po mě chtělo...teda jako všechno dobrý, ale měla jsem pocit, že to co vkládám do toho života nemá nějakou tu odezvu. Tady to míň funguje(...)...ale víc si to užiješ“.* (A-1).

Velice zajímavé je udržování českých tradic a zvyků a jejich předávání česko-mexickým potomkům. Je pochopitelné, že migrující jedinec je v jiné situaci, pokud je sám a pokud je v cílové zemi vázán rodinou a především dětmi. Předávání má pak zcela jinou hodnotu, nejde o udržování kořenů naší vlastní identity, ale jde hlavně o předávání kulturního bohatství další generaci. Tyto děti mají mnohem vyšší kulturní kapitál. *„Já tady můžu být padesát let, ale Češka budu nadosmrti. Už můžu být hodně ovlivněná mexickou kulturou, ale to dětství mi nikdo neodpáře, to, jak jsem byla vychovaná....ty naše děti budou víc Mexičané a můžu se postavit na hlavu a stejně to tak bude, protože jejich kamarádi budou Mexičané, takže se budou formovat jako Mexičané. Aspoň je třeba se snažit, pokud se můj syn rozhodne být v České republice, aby se tam cejtil jako doma“.* (D-2) *„Tady v tom prostředí těžko budete vychovávat děti jako Čechy, oni znají české zvyklosti, samozřejmě. Můj nejmladší jezdil do Čech každý rok...no...když žijete v nějakém prostředí, tak také musíte brát ty zvyky odsud...i mexické, čistě mexické zvyky nejsou špatné, protože mexický vánoční zvyk byl třeba Betlém, stromeček přišel z Evropy...a já dělám obojí“.* (A-3) Pokud migrující jedinec potomky nemá, udržování tradic a zvyků je snaha zcela neztratit sám sebe. Všechno jsou to činnosti, které jsme zvyklí periodicky opakovat, jsou k nim vázané vzpomínky na rodinu a přátele, neboť při

každé takové příležitosti jsme potvrzovali pouto, které nás spojuje. V nové zemi si opakováním těchto tradic připomínáme odkud pocházíme. *„Můj partner je Mexičan, takže to vedeme česko-mexicky, na Vánoce máme rybu, párkrát jsme byli malovat vajíčka s asociací Masaryk, jinak moc české zvyklosti neudržíme, děti nemáme, tak není proč. Zvyklosti se spíš projevují v běžném životě...třeba v hodinách jídla...já trvám na obědě ve dvanáct.(...)“.*(C-2) *„Snažíme se udržovat české zvyky...ale jsou podobné těm mexickým...děláme třeba Mikuláše pro děti, pak se malovali vajíčka v parku na Velikonoce....já to dodržuju i doma. Moje děti k tomu taky mají vztah, ale už jsou přece jenom velké. Sem tam mluvím česky, když někdo zavolá, nebo přijede na návštěvu...nebo s manželem, když nechceme, aby nám nikdo rozuměl. Dvě z mých děti se domluví, byly i v Čechách“.*(A-3)

Důležitým aspektem udržení vlastní identity je používání rodného jazyka. Jazyk totiž není pouhým prostředkem komunikace, ale hlavně je to médium kulturní konstrukce, ve které se vlastní já a vědomí sám sebe utváří.¹²⁷ *„Já mluvím na syna česky, přes internet jsem pořád v kontaktu, takže s češtinou nemám problém. Akorát se mi stává, že si vytvářím patvary a vůbec mi to nedojde, nebo že se zaseknu a nemůžu si vzpomenout na to správný slovíčko“.* (D-2) Znalost českého jazyka se dá nejlépe udržet jeho častým používáním. *„Česky v podstatě nemluvím, občas s rodiči po telefonu, když se sejde asociace Masaryk, tak většinou přicházejí s mexickými manžely a česko-mexickými dětmi, většina z nich nemluví česky, tudíž stejně opět většinou končíme u španělštiny...takže česky mluvím opravdu velice málo“.*(C-2) Kontakt s českým jazykem umožňují v dnešní době jak sdělovací prostředky, tak časté návštěvy mých respondentů v Čechách. Starší generace byla zvyklá jezdit do Čech poměrně často i se svými dětmi, mnozí z nich se rozhodli v Čechách alespoň krátkodobě studovat. Mladší generace také jezdí poměrně pravidelně i se svými potomky, ale sami uvádějí, že pokud by jim to finanční prostředky umožňovaly, jezdili by mnohem častěji. *„Dříve jsme jezdili pravidelně domů, ale teď už jsou děti velké a každý si na to musí vydělat, takže už moc nejezdíme. Já mám doma bratra*

¹²⁷ Chambers: *Migración, cultura, identidad*, 1995, s.42.

a sestřenice, se kterými si přes internet píšu. Mám doma i spoustu přátel, se kterými si dopisuji, více než tady. Noviny moc nečtu, protože tady nejsou k dostání. Vždycky mám ale novinky od známých“. (A-3) *„Já jak jsem v neustálém kontaktu s Čechy přes internet tak ani nemám potřebu tam pořád jezdit, mně se samozřejmě stýská...třeba projít se po Praze...ale cestovat s malým dítětem to není jen tam“.* (D-2) *„Já jsem neemigroval, já jsem se vystěhoval...do Čech jsem se vracel každý rok, ze začátku jsem jezdil s rodinou i dětmi každý rok. Moje děti sami chtěli všechno poznat, dva z nich tam dokonce chvíli studovali“.* (C-1) Udržování kontaktu s původní zemí je, obzvlášť v dnešní době existence skypu, facebooku, mailu a internetového zpravodajství, snadné. Migrující jedinec nikdy nezanechává svůj domov úplně, ale udržuje vazby, které propojují jeho původní a nový domov (viz str.9). Do jaké míry tyto kontakty usnadňují či prodlužují proces adaptace každého jedince je jednou z velkých otázek moderní migrace.¹²⁸

Stálý a snadný kontakt se zemí původu otevírá další velkou otázku moderní migrace, otázku návratu. Čeští emigranti mají v dnešní době možnost návratu, rozvoj techniky jim umožňuje aktivně udržovat kontakt se zemí původu, a obecně snazší podmínky cestování jim dávají možnost svou zemi původu často navštěvovat. Po několika letech v zahraničí před nimi ale stojí otázky: Kam se vracím? Kvůli čemu? Změna identity, nové prožitky každodennosti a nové zázemí, které si Češi v Mexiku vybudovali, možnosti návratu v rámci jejich subjektivní zkušenosti, snižují. Pro ukázkou této těžké reality snad jen několik výpovědí mých respondentů. *„Nikdy jsem se nechtěl vrátit...tenkrát jsem ani nemohl...v žádném případě...ani potom jsem nechtěl. Už to nejde...nejde to zpátky. Mně už nic jiného nezbyvá...to je zavřená záležitost. Ještě přemýšlím hodně cestovat (...) ale návrat do Čech už neplánuju“.* (C-1) *„Dokud jsem neměla dítě, tak jsem spousta věcí neřešila...ale to*

¹²⁸ Slovy Iana Chamberse: *Imigrace (...) zahrnuje pohyb, kde původní a cílové místo není nikdy neměnné a předem dané. Vyžaduje to život mezi jazyky, historiemi a identitami, která jsou neustále zpochybňovány. Vždy na cestě vidina návratu domů – ukončení historie, cyklu – se stává nemožnou..*

V originále: *La migración, (...), implica un movimiento en el que el lugar de partida y el punto de llegada no son inmutables ni seguros. Exige vivir en lenguas, historias e identidades que están sometidas a una constante mutación. Siempre en tránsito, la promesa de una vuelta a casa – completar la historia, domesticar el circuito – se vuelve imposible.*

dítě...prostě s ním už se zavřely ty zadní vrátka, do té doby se mi několikrát stalo, že jsem si řekla, že na tohle se můžu vykašlat, jenže tam je ten průser, že dítě je taky Mexičan a ten táta ho miluje a nechce ho pustit. Já bych už nedokázala jen tak odjet....já už za těch sedm let v Čechách nic nemám...mám tam kamarády a rodiče, což je samozřejmě strašně moc, ale nemám tam vůbec žádný zázemí, já bych musela bydlet u našich, což se obávám, že už fakt nejde....ne že bych s nimi neměla hezkej vztah, ale člověk už si odvykne na to, že jako, že, když bydlíš s námi, tak se musíš chovat podle našich pravidel. Takže to se obávám, že bych těžko nesla“. (D-2)

Výjimkou je jedna z mých respondentek, která se za skoro třicet let v Mexiku upíná na myšlenku možného návratu. V Mexiku se naučila žít tak, aby byla spokojená, ale nikdy se neadaptovala, i taková může být strategie žití. *„Já bych se domů chtěla vrátit....manžel už požádal o trvalý pobyt v Čechách a vždycky, když tam jedeme, něco vezmem...nějaké knížky nebo desky...syn tady zůstane a co by si s tím počal. Sebe i mojí rodinu pomalinku připravuji na návrat. Pro mě je nejdůležitější v životě můj manžel a naše manželství, já jsem se mu v životě hodně přizpůsobila...já jsem kvůli němu přijela, sama jsem to nepotřebovala. Dokud ještě učí, tak je to fajn, ale až jednou nebude, třeba budeme žít jinak. Doma jsem tady, jak spolu mluvíme, ale když vyjdu na ulici, tam doma nejsem“. (C-3)* Starší generace imigrantů se upíná k České republice mnohem více, než generace mladší. Je to hlavně tím, že kromě respondenta C-1 do Mexika imigrovali ne tak úplně z vlastní vůle, ale následovali manžela a jeho práci. Mladší generace je mexické společnosti od začátku svého pobytu více otevřena. *„Já si myslím, že vidím Mexiko poměrně otevřeně, tím pádem mluvím i o věcech, který mi vadí, a spousta lidí si myslí, že to tady nemám ráda, ale já bych řekla, že už jsem dospěla do situace, kdy mám ráda Mexiko stejně jako Českou republiku, akorát stejně jako v Český republice i v Mexiku vidím věci, který se mi nelíbí a vytáčí mě“. (D-2)*

Na závěr této části bych ráda zmínila několik výpovědí mých respondentů ohledně pohledu na mexickou společnost. Češi v Mexiku mají velice vzácný

společenský nadhled, protože nejsou zcela začlenění do mexické společnosti (jsou „uvnitř“ i „venku“), ale již ji dokážou pochopit a kriticky zhodnotit, neboť je jejich každodenní realitou tím, že získali odstup od svého původního prostředí. *„Rozdílů je hodně...hm, hlavní rozdíl...první a patrný je v jazyce, přístup k životu, stereotyp...to klasické mexické maňana je pravdou (...) Mexičané v zásadě neplánují, oni improvizují. Já se s tím tady peru. Bod číslo dvě je téma markantních sociálních rozdílů...já jsem ještě dítě totality a existence společenských tříd...není to otázka ideologická, ale otázka výchovy(...) důležité je třeba značkové zboží...to je status...mít mobil...ne jakýkoli mobil...ale mobil...to je všechno status...to je jeden z rozdílů, se kterým se tady velice těžko bojuje. Je tady taky takový ten sociální rasismus...bílý a blondatý je stereotyp bohatého, chudý je ten podřízený indiánský sluha. Mexičan proto má niternou potřebu vyjadřovat svůj sociální status, který teď má. To, že není jako jeho děda nebo praděda, který byl někde s machetou bos, ale už mám na zlaté hodinky a super auto. Tohle tady je...a také respekt k pravidlům...absolutně žádný. Mexičan mluví vždy o svém právu, ale nikdy ne o svých povinnostech a tady v hlavním městě je to strašně vidět...žádný respekt k druhému. To všechno jsou problémy, se kterými se našinec tady v Mexiku dost, dost těžko pere. Co se mi na nich ale líbí....Mexičané jsou lidi velice zvláštní ve vztahu k ostatním lidem, já mám vybudovaný okruh přátel, kterým můžete zavolat ve dvě ráno a oni vám řeknou...jsem tady pro tebe, co potřebuješ. A tohle není fráze, to opravdu platí. Tohle na nich velice obdivuji, tu schopnost přijmout člověka a jakým způsobem jsou schopni se pro kamaráda, kamarádku obětovat. V tomhle jsou Mexičané extrémní, ve všem, co dělají jsou Mexičané extrémní, jsou-li kamarádi, jsou na život a na smrt, jsou-li nepřátelé, jsou na život a na smrt...nic mezi tím není. Taky hlavně ta jejich schopnost přežití (...) Čech by byl už na kolenou a sebevraždil by se, nebo já nevím co...Mexičan přijde o práci, nakoupí bagety, nafláká do nich salám a sýr, stoupne si s autem a s košem před kancelářskou budovu a prodává bagety... a z toho, co vydělá, už má na jídlo...tohle Čecha nikdy nenapadne. To je neskutečné, co oni překonají, zvláště pak Mexičanky...to jsou opravdu silné ženské,*

to nejsou žádné puťky z telenovel.“ (C-2) Další z mých respondentek uvádí: „Mexičané jsou málo čitelní, dobře vychovaní...ale nečitelní. Oni tě hned přijmou, ale ten vztah se pak už dlouho nevyvíjí...neskrípe to, oni mě nikdy neraní, třeba nějakou ironickou poznámkou, což my jsme na to mistři, nás to pak zase přejde (...) S některými se znám deset nebo patnáct let, ale náš vztah je pořád na tom stejném bodu“.(C-3) Na závěr ještě jeden zajímavý postřeh: „Mně třeba vadí výchova žen...taky záleží na společenské vrstvě, v té úplně nejnižší to tak nefunguje...ale od té střední vrstvy jsou vychovávány jako nedotknutelné. Musí se jim kupovat dárky a já nevím co...pořád mezi sebou soutěží. Mě třeba v Čechách přijde, že je tam jistá ženská soudržnost vůči těm chlapům. Tady, když se setkají dvě ženský, i když si myslíš, že jste kamarádky, tak pořád je tam ten boj. Já Mexičanky nesu velice těžce. To pak jsou Mexičané v Čechách ze ženskejch úplně hotový, protože s nima jdou na večeri jen tak a ještě za sebe zaplatí. Češi i Mexičané mají i podobnosti...třeba slabé sebevědomí, u každého se to projevuje jinak, ale je to tam“. (D-2)

1.3. Krajanská komunita

Pokud má jedinec krizi identity, pochybnosti ohledně svých hodnot a správnosti svého chování, velice vítanou úlevou pro něj může být kontakt s krajany, kteří tyto hodnoty sdílejí. Nezapomeňme, že migrují jedinec se vyrovnává jak s kulturní odlišností, tak s nabouráním sociálních vztahů. Komunita, tak jak jsem jí definovala v teoretické části, je snaha najít sounáležitost, která se zakládá na kultuře a společné identitě. Styky s krajanskou komunitou zásadním způsobem ovlivňují proces adaptace. Slovy jedné z mých respondentek: „Já jsem neměla potřebu se s nimi stýkat...já jsem v podstatě udělala to, co doporučují psychologové...pokud si člověk chce projít rychle procesem...relativně rychle procesem akulturace, nemá hledat krajany...nemá vyhledávat kontakty s krajany. Takže já jsem se tohodle držela...ano, já jsem s nimi byla v kontaktu, ale nevyhledávala jsem je...já jsem se s nimi setkávala jednou za měsíc, za dva a snažila jsem se hlavně jet po hlavní ose, abych se co nejrychleji dostala do místního

prostředí“. (C-2)

Z provedeného výzkumu vyplývá, že Češi v cílové zemi fungují většinou jako individualisté. *„Pokud vyhledáte české krajaný, tak Vám pomohou, ale není to z jejich strany aktivní. Nikdo z nás to nedělá. Já jsem se Vysoké škole ekonomické nabídl, že jsem tady, že mi mohou poslat studenty...ano, já se o ně postarám...ale abych já je aktivně vyhledávala, ne...pokud vím nikdo z krajanů to nedělá. Pokud mě potřebuješ, já jsem tady, tak mě hledej. Řekla bych, že to souvisí s českou povahou a se způsobem, jakým tady žijeme v Mexiku, nás je tady pět a půl a jsme po celém Mexiku. Je to jak povahou, tak životním stylem, který tady vedeme. Musíme vést, díky vzdálenostem, že ano“.*(C-2) *„Tady to fungování je daný hlavně povahami jednotlivců...taky, většina z nich jsou ženský, takže ta komunikace mezi nimi je víc konfliktnější, ale já si nemyslím, že je to obecnou povahou Čechů“.* (D-2)

Obecně se ale dá krajanská komunita opět rozdělit na dvě skupiny. Starší generace imigrantů má určitou tendenci se organizovat. *„Starší generace se o sebe více zajímá, mladí už tolik ne. Nesnaží se, protože už to nepotřebují. Náš případ byl jiný...my jsme nevěděli, jestli se vrátíme nebo ne. Navíc nám předávali ve výchově nacionalismus mnohem víc než těm mladým(...) Dnes je naším největším úkolem nalákat mladou generaci, aby se také účastnila“.* (C-3)

V Mexiku existuje již mnoho let oficiální krajanský spolek T. G. Masaryka, který je úzce navázán na českou ambasádu. Tento spolek pořádá koncerty a setkání u příležitosti významných českých svátků. *„My jsme si řekly, že založíme spolek...nás úplně vidím jak sedíme na té ambasádě a říkáme si, že ten ví o tom a ten o tamtom(...) Já jsem byla vždy aktivní v tom, abych kohokoli s Čechů dávala dohromady...vždycky všechny sem zvu...já mám vždycky zájem Čechy poznat...poslední dobou je to i s takového psychologického hlediska, mám to jako terapii, já nesmím zapomenout. Pořád jsem ve věku, kdy tam mohu jet a vrátit se...ale jednou přijde doba, kdy už nebudu v takové kondici pořád cestovat“.* (C-3) *„Čechy v Mexiku znám...ano znám...máme spolek. Vidáme se jedině na velvyslanectví, protože jsou hrozné vzdálenosti. Bydlíme od sebe tak dvě tři*

hodiny cesty, prakticky všichni jsme tak roztroušeni, že nikdo nebydlí blízko toho druhého. Já myslím, že fungujeme, i když někdy pomalu...někdy se třeba dlouho nevidíme...no ale...jaksi, jsme. Tenkrát když jsme přijeli nás bylo více, ale prostě se nestýkáme. My, co jsme přijeli téměř ve stejnou dobu...nestýkáme se, protože...hm...já jsem byla věřící, oni ne, vždycky mě kritizovali, vždycky na mě něco viděli, prostě...nevím. Nerozuměla jsem tomu, co chtěli. Oni si také vzaly Mexičany, takže jsme se dříve navštěvovali, ale zase...když vás přijde někdo navštívit a zeptá se vás kolik vyděláváte, co nového máte....to je přátelství? To je přece to nejmenší, to mě nemá vůbec zajímat“. (A-3) Krajanská komunita čelí jak konfliktům mezi sebou, tak problémům obrovských vzdáleností v Mexiku a malých časových možností. Jejich setkání mají přesně daný program, čas a místo. Volí svého prezidenta a vybírají finanční příspěvky, ze kterým financují nejrůznější kulturní akce. Během výzkumu jsem si ale nemohla nevšimnout mnoha náznaků nespokojenosti mezi krajanskou komunitou. *„Já si volám jenom s jednou Češkou, ale jinak se s ostatníma nestýkám. Mluvím ale denně, to s tou mojí kamarádkou. Krajané si tady děsně závidí a jeden se snaží obrát druhého...to je tak. Nikdo ti tady nepomůže...nikdo ti nepomůže...to se musíš dostat sám....sám na vlastní nohy“.* (C-1) *„Znám (krajany)...samozřejmě, že ano, ale nejsme v kontaktu. Za prvé žijeme každý na druhém konci města, v mém případě plný pracovní poměr znamená práci od nevidím do nevidím, takže já jsem večer ráda, že dorazím domů a doslova a do písmene padnu. S krajany udržuji kontakt velice zřídka...víme o sobě vzájemně, existuje tady asociace Masaryk...i to, co pořádá ambasáda, čtvrky od čtyř hodin, tak to já zrovna učím, takže je to jasný“.* (C-2)

Mladší generace nemá tendence se organizovat, ani se pravidelně stýkat s existující krajanskou organizací. Mezi sebou se znají, a pokud jim to zaměstnání dovoluje, snaží se stýkat. *„Já se české komunitě dost vyhýbám...na úřadě jsem s nimi byla pořád a odešla jsem dost znechucená. Ne z lidí z úřadu, ale z lidí z té organizace, která je na úřad navázaná. Dokud jsem byla na konzulátě, tak jsem pro ně byla hrozně zajímavá, oni měli tendenci mě kontaktovat...pak jsem požádala*

o přeložení na sekretariát (...), a tím pádem jsem se pro ně stala absolutně nezajímavou, pak mě přestali i zdravit. Mám kamarády Čechy a ty taky jsou...přesně taky separovaný od týchle komunity, ale...za sedm let si najdeš a potkáš lidi, se kterými si rozumíš. Vídáme se minimálně, ale vídáme.(...) Už ale tady nedělám tu chybu, že...ve Španělsku jsem se vídala s Čechy, se kterými bych se v Praze ani nepozdravila, ale jenom proto, že byli Češi, tak jsem se s nimi stýkala. Takovou chybu už tady nedělám, mám svoje dvě kamarádky a to mi stačí“. (D-2)

U mladé generace se přeci jen objevila jedna iniciativa, jak se vídat častěji. Jedna z mých respondentek založila novou skupinu, kterou nazvala Krajánek. Tato skupina, která není oficiální organizací, se snaží pořádat kulturní akce pro maminky s česko-mexickými dětmi. Zatímco T. G. Masaryk propaguje hlavně akce vysoké kultury (jako jsou klavírní koncerty, recitály apod.), Krajánek má jako hlavní cíl umožnit setkání mladých maminek, aby tak jejich děti měly možnost se poznat, popovídat si česky a poznat české zvyklosti.

1.4. Závěr

Ze zmíněných výpovědí lze učinit několik závěrů. Skupina českých respondentů žijících v Mexiku (D.F.) v rámci své zkušenosti s migrací a následným procesem adaptace určité aspekty sdílí. Mezi ně patří například náhodná volba Mexika jako cílové země. Všichni respondenti dále zmínili konkrétní fáze kulturního šoku, kdy se vyrovnávali s nejrůznějšími kulturními rozdíly. Všichni zmínili problémy se zcela jinou mentalitou Mexičanů, kteří jinak organizují svůj čas, svoji práci, chovají se jinak v sociálních vztazích. Velký problém pro ně představoval „machismo“¹²⁹ a „malinchismo“ mexické společnosti. Všichni tázaní udržují kontakt s Českou republikou, jezdí se svými rodinami do Čech na prázdniny, či dovolenou. Zajímají se o současnou situaci v zemi, ale sami dodávají, že mnohdy novým událostem již tolik nerozumí. Snaží se co nejčastěji mluvit a číst česky. Změnu

¹²⁹ Osobní postoj, který se pohybuje v rozmezí subjektivním pocitu mužnosti až po krajní šovinismus. V mnoha kulturách je přijatelný i očekávaný.

identity, sebe-pojetí, vnímají všichni, také to vidí jako problém návratu, neboť už se v Čechách necítí pohodlně. Cítí důležité pouto se zemí původu, cítí se být Čechy, ale dlouhodobý pobyt v zahraničí je změnil natolik, že si již návrat nedokáže představit (pouze jedna z tázaných vážně uvažuje o návratu do České republiky). Změny jejich osobnosti si všímají i jejich rodiny v Čechách, často si přestávají rozumět s přáteli, neboť už spolu nesdílejí společnou realitu. Dále se všichni dotazovaní shodují na tom, že obrovské vzdálenosti a nedostatek času je hlavním problémem, proč se mezi sebou nevidají častěji, ať už na setkáních oficiálního krajanského spolku nebo na osobních schůzkách.

Co se odlišností ve výpovědích týče, pak lze dotazovanou skupinu rozdělit na dvě skupiny podle generačního kritéria. Mladší generace je více individualistická, do Mexika se dostala v rámci vlastní snahy a rozhodnutí. Většina z nich měla již v Čechách kontakt s latinskoamerickou komunitou, uměla alespoň základy španělštiny. To vše vedlo k jejich otevřenosti mexické společnosti a úspěšnému procesu adaptace na nové prostředí. Starší generace na druhé straně do Mexika odjela do jisté míry nedobrovolně ještě za doby komunistického režimu (do Mexika následovali svého partnera), neuměla španělsky a nebyla zvyklá na kulturní odlišnosti. Jejich proces adaptace byl mnohem komplikovanější a jejich míra začlenění do majoritní společnosti je mnohem nižší, než je tomu u mladší generace. Existuje u nich jistý romantizující pohled na Československo a Českou republiku. I z tohoto hlediska mají potřebu se stýkat s českými krajany, aktivně je vyhledávají a organizují se.

Česká krajanská komunita v Mexiku existuje, ale je velice malá a v zásadě spolu nekomunikuje. Komunitou jí tedy můžeme nazývat spíše podle kritéria stejné národnostní příslušnosti, nikoli v rámci prožitků každodennosti, utužování identity a snahy neztratit kontakt se zemí původu. I přesto existuje jedna oficiální krajanská organizace, T. G. Masaryk, která s pomocí zastupitelského úřadu pořádá nejrůznější kulturně-společenské akce; a jedna iniciativa, Krajánek, která se snaží organizovat neformální setkání česko-mexických dětí.

Češi v Mexiku (D.F.) žijí jako individualisté, kteří se příležitostně vídají s krajany. V rámci krajanské komunity nelze mluvit a jednotném procesu adaptace. Tím, jak málo spolu komunikují a jak fungují odděleně mladší a starší generace, lze tvrdit, že Češi existují jako individuality, které se na základě svých zkušeností a osobního příběhu postavili k procesu adaptace různě, a proto je i míra jejich začlenění do majoritní společnosti různá. Potřeba kontaktu s ostatními krajany je též velice individuální záležitost.

2. Mexičané v České Republice (Praha)

Výzkumný vzorek Mexičanů v Praze zahrnuje šest mužů a dvě ženy. Nejdéle z nich je v České republice respondent C-4 (přes dvacet let), který sem přijel jako student a později se zde usadil. Založil rodinu s Češkou a jeho míra začlenění do společnosti je vysoká. Na druhou stranu nejkratší dobu je zde respondentka B-3 (něco málo přes dva roky), která teprve nedávno, jak sama říká, překonala stádium kulturního šoku a naprostého zoufalství.

Výzkum s Mexičany probíhal od září 2010 do ledna 2011 a zahrnuje období let 1989-2011. Do tohoto období se řadí všichni z mého výzkumného vzorku. Rok 1989 pro Československo znamenal obrovskou změnu, pád komunistického režimu a následné otevření hranic znamenalo přísun imigrantů, rozvoj turistiky a postupný přechod země emigrační na zemi imigrační. Dva z mých respondentů sem poprvé přijeli na počátku devadesátých let a ještě si vybavují dobu těsně po komunismu.

Všechny rozhovory se svými respondenty v Praze jsem vedla ve španělštině, v práci jsem se ale rozhodla citovat pouze přeložené části rozhovorů. Moje znalost španělštiny je vysoká a ráda bych na tomto místě čestně prohlásila, že jsem jednotlivé citace překládala s velkou pečlivostí tak, aby překlad opravdu odpovídal dané výpovědi i celkovému vyznění.

2.1. Vstup do české společnosti

Na počátku devadesátých let Mexiko procházelo velkými změnami a postupně se začalo stávat emigrační zemí. Zajímavostí tohoto výzkumu však je, že ani jeden z mých respondentů nezmínil snahu o zlepšení ekonomické situace jako důvod jeho odchodu z Mexika. Mnozí uvádějí, že to byla spíše únava a vyčerpání mexickou společností, která je táhla do zahraničí, ať už pracovat nebo studovat. *„Já jsem chtěl jet někam, kam zas tolik lidí nejezdí...já jsem chtěl být jeden z prvních.(...) Odjížděl jsem z Mexika, protože jsem z něho už byl unavený, byl jsem frustrovaný a navíc už jsem se necítil identifikovaný s lidmi v Mexiku, chápeš?“ (D-2)* Další z nich říká: *„Já jsem vždycky pracovala v mezinárodních firmách a jednou jsem řekla svému šéfovi, že bych chtěla odjet asi nejspíš do Polska, kde bych chvíli studovala umění a trochu si odpočinula od Mexika a dělala prostě jiný věci a on mi řekl, jestli bych nechtěla jet do Prahy, kde se otvírala nová pobočka a hledali lidi. Prahu jsem znala, ta se mi líbila...takže jsem sem přijela a už jsem měla práci. Ale nikoho jsem tady neznala...a taky si pamatuju, že jsem nerozuměla ani slovo.(...) Já jsem z Mexika chtěla odjet(...) chtěla jsem pro sebe nějakou výzvu i jazykovou, víš, jak to myslím? Rodný jazyk je i způsob jak člověk myslí, tak jsem chtěla poznat něco úplně jiného...jak to říct...hm...no prostě jiný systém(...) Chtěla jsem se naučit něčemu zcela novému, a proto jsem musela odjet od všeho známého“.* (B-3)

Ostatní se do České republiky dostali nejdříve jako turisté a později se sem vraceli, až se zde rozhodli usadit, většinou kvůli navázanému partnerství s Čechem nebo Češkou. *„To je dlouhý příběh, který se ti pokusím stručně popsat...no...před patnácti lety jsem tady byl, když jsem po Evropě baťůrkařil...poznal jsem tady svou bývalou ženu, se kterou jsem tady nakonec žil...pak jsme se rozvedli...a pak jsem poznal svou současnou ženu. S tou jsem žil nějakou dobu v Mexiku, ale ona si tam nezvykla(...) Hodně jsme o tom mluvili a nakonec jsme se rozhodli přestěhovat sem. Od té doby jsme tady a...myslím, že to bylo správný rozhodnutí“.* (B-2)

Všichni shodně uvádějí, že Česká republika pro ně nebyla cílovou zemí hned,

považují volbu jejich místa žití jako náhodu či osud. „*Já jsem se sem dostal, jak vždycky říkám, rukou osudu, protože jsem si vzal Čěšku. Poznali jsme se v Mexiku, pak jsme spolu cestovali a za hodně krátkou dobu jsme se v Čechách brali. Původní myšlenka byla žít v Mexiku...tam jsme byli čtyři, ne pět let. Pak jsme se přestěhovali do Čech kvůli jejím rodičům...její táta byl tenkrát hodně nemocnej...ale taky kvůli tomu, že ona chtěla, myslím si, že ona si v Mexiku nikdy úplně nezvykla.(...) To bylo její rozhodnutí a já jsem moc nechtěl, ale pak jsem sem jel...chtěl jsem, abychom byli spolu“.* (D-3) „*Já jsem nejela do Prahy, ale do Evropy...takže to byl osud, ale Praha se mi líbila hned...nádherný město“.* (B-1) „*Já jsem realizoval jeden hudební projekt...mexické hudby mariachis...chtěl jsem vytvořit takovou typickou mexickou kapelu, chtěl jsem vyučovat hudbu. Tak jsem se spojil s jednou folklórní organizací...a...ten projekt jsem jim poslal...oni ho schválili...a v roce 2005... v prosinci 2005 jsem sem přijel. Od té doby jsem tady. Popravdě, když jsem ten projekt prezentoval, tak jsem...v té době jsem nechtěl nikam jet a žít jinde, ale nakonec jsem jel sem, protože oni byli první, kdo mi nabídli realizaci toho projektu. Byl to osud...opravdu to nebylo o tom, že bych si mohl vybírat, kam jet“.* (A-4)

Všichni, kromě respondenta D-2, který nejdřív pobýval v Brně, se usadili v Praze. „*Já jsem nejdřív přijel do Brna, protože jsem tam po studiu dostal nabídku práce...tam jsem žil čtyři roky, poté mi nabídli lepší pozici v Praze, tak jsem se přesunul. To už jsem uměl česky a znal jsem českou kulturu, ale bylo pro mě velmi obtížné se v Praze adaptovat...to byl úplně jiný styl života...moc se mi po Brně stýskalo, opravdu moc....opravdu...já jsem se....myslím, že mi tenkrát hodně pomohlo, abych dokázal ocenit českou kulturu. Když jsem sem přijel tak jsem prožil celý ten strašný kulturní šok (...) měl jsem tam obtíže se dorozumět, najít si přátele...prostě ta integrace dá strašně moc práce a proto mě mrzelo, že jsem Brno opustil. Tam jsem dlouho byl jediný Mexičan...vlastně tam byl ještě jeden...já jsem si strašně zvykl být jenom s Čechy“.* (D-2)

Mnozí z mých respondentů byli nejdříve pouhými turisty v Praze, kde se seznamovali jak s Čechy, tak s existující latinskoamerickou komunitou, volba Prahy

jako místa, kde se v České republice usadit, byla proto přirozená. Československo, Česká republika a Praha byly Mexičany vnímány jako dobrodružné a velice zajímavé končiny. „*Já jsem si sehnal stipendium na studium v Evropě...já jsem chtěl cestovat, bylo mi osmnáct let...tak jsem hledal, kam bych mohl jet. U nás na univerzitě byl seznam...bylo tam asi dvě stě míst, kam se dalo jet...a já jsem si vybral Prahu, protože mi přišlo, že by mohla být zajímavá. Já jsem o České republice věděl od svých rodičů, oni jsou dost vzdělaní lidé, znali třeba Kafku, české sklo, věděli o Praze, že je to krásné místo.(...)*“ (C-5) Obecné povědomí však podle mých respondentů mají Mexičané hlavně o Československu, pak o Praze a někteří z nich znají určité významné osobnosti. „*Ono je strašně důležitý, s kým se bavíš...když lidi cestují a mají nějaké vzdělání a rozhled, tak vědí, ale jiní nemají ani ponětí o existenci České republiky. Tady jste mnohem informovanější, ale s ignorancí se nakonec potkáš všude*“ (D-3) *Já jsem vůbec nevěděla, co mám čekat, žádný český stereotyp jsem neznala. Byla jsem tady jako turistka, pár věcí jsem znala, ale jinak jsem neměla ponětí, do čeho vlastně jdu*“ (B-3) „*Pro mojí rodinu to byl šok... v dobrém i zlém, protože oni říkali, že je to dobrý, protože budu moct cestovat po Evropě, poznám život někde jinde, což je vždycky dobrý(...), na druhou stranu oni už cítili, že se do Mexika nevrátím, protože jakmile poznáš všechny možnosti, vytvoříš si někde jinde zázemí...i partnerský...tak pak už je návrat těžký. Moje rodina to věděla*“.(A-4)

První kontakt s Českou republikou, jako imigrant, je pro Mexičana většinou obrovský šok. „*Je strašný rozdíl, když sem jedeš jako turista...já jsem tady byl už dřív, tady jsem se ženil...ale věř mi, pak je něco úplně jiného sem jet žít. Jako turista je to pohoda, ale probudit se tady jako rezident je něco fakt strašného...představ si...chudák Mexičan se probudí, otevře okno a tam sněží a je mínus osm stupňů. Tak si řekneš dobrá, pustím si televizi...a nerozumíš ani slovo. Pak si chceš dát něco k jídlu a nic nechutná správně. Fakt divný*“.(D-3) „*První měsíce byly dost těžký...musím říct, že jsem to neměl zrovna lehký...já jsem přijel a měl jsem představu, jak to všechno bude a pak jsem tady byl a ono to bylo všechno úplně*

jinak. Integrovat se do rytmu tohoto města bylo složité...já jsem přece jenom z malého města...a najednou jsem v Praze...pro mě to bylo obrovský. Navíc mi dlouho trvalo, než jsem pochopil všechny ty sociální pravidla Čechů. Nejtěžší snad asi bylo počasí...to bylo fakt příšerný. To se mě dotklo snad úplně nejvíc...nedostatek světla a ta příšerná zima“.(A-4) Pro Mexičana je změna klimatu opravdu velký problém, zimu a nedostatek světla všichni shodně uvádějí jako největší překážku v prvních měsících a letech. *„První měsíce byly těžký...pořádně jsem se teprve poznával se svou bývalou ženou, nebyl jsem zvyklý na tu strašnou zimu, takže to bylo trochu deprimující, ale pořád se mi líbila Praha...to nebyl problém...ale ta zima a ne úplně dobré vztahy s mojí ženou...to byl ten problém. Pamatuju si, že jsem jednou napačítal 23 dní bez slunce....fakt, nelžu...to bylo šílený...no ale aspoň jsem měl dobrou práci. Tu jsem si překvapivě sehnal hned“.* (B-2)

Mexičan nemusí řešit pouze jiné klima, ale i kulturní a společenské rozdíly. Je třeba si uvědomit, že mexická kultura je ve všech aspektech mnohem otevřenější, nežli ta česká. Navíc je v Mexiku typický druh kolektivního života, lidé jsou si blíží, komunikují spolu, rodinné a přátelské vztahy jsou intenzivnější. Zatímco Čech je z prvního kontaktu s Mexikem většinou nadšený a nastává u něj většinou procitnutí až po několika týdnech, kdy si začne uvědomovat realitu kulturních odlišností a tedy i překážek, Mexičan kulturní rozdíly vnímá velice citlivě již od začátku a většinou se u něj projeví kulturní šok po pár dnech. *„Tady jakoby nikdo nežil, všichni po práci šli domů, nebyly tady žádné obchodní centra, potraviny, všechno v šest zavřelo...mně přišlo, že není nikdo na ulicích a že je to takový smutný“.* (B-3)

Navazování společenských vztahů je pro ně velmi obtížné, ne jen kvůli jazykové bariéře, ale hlavně kvůli jiné národní povaze. *„Přátelství tady jede strašně podle kalendáře...to v Mexiku není...tady není prostor proto jenom u někoho na chvíli zazvonit a popovídat si...tady se musíš ohlásit, navštívit kamaráda je tady tak oficiální, začnou doma uklízet, přemýšlet, co nabídnou k jídlu a co k pití...taková ta neplánovanost mi fakt strašně chybí“.* (A-4) *„Já když jsem přijela, tak byl pořád vidět komunismus...celý město bylo takový šedivý, já jsem pracovala v centru, kde*

bylo strašně málo světla...takže to bylo těžký. Navíc tady nic ještě nebylo...jediná káva, co tady bylo k dostání, byl turek. Teď, když na to tak vzpomínám, tak to bylo opravdu hodně jiný než teď...takový posmutnělý. I lidi byli takový uzavřený, já jsem je ze začátku chtěla poznat...víš kvůli komunismu a protože to bylo tak strašně jiný od toho, co jsem znala...chtěla jsem všechno pochopit a poznat, tak jsem se vyptávala všech, ale nikdo se mou moc nechtěl mluvit“.(B-3) „První měsíce si pamatuju úplně přesně, protože jsem se hned rozešel se svou přítelkyní, se kterou jsem přijel...já jsem jenom sledoval, jak se mění její povaha...tady se chovala úplně jinak(...) Další věc, co si pamatuju, je chování Čechů...oni se k tobě chovali hezky a všechno, ale do svého života tě nepustili. To jste třeba mohli jít stejným směrem, ale každý šel vlastně po své ose“.(D-2)

Vstup do české společnosti je pro Mexičana vždy velice náročný, obecně si nedokáže ani představit, jaké obtíže bude muset řešit. Vstupuje totiž do fyzicky a hlavně kulturně zcela odlišné země. „Já jsem cítila, že ten rozdíl je opravdu obrovský, měla jsem problém se tady adaptovat, to není jako když jedete do Španělska. Tady jsem především nemohla s nikým mluvit a navíc mi strašně chybělo jídlo, takže jsem se tady naučila sama vařit. Navíc mi strašně chyběla rodina (...) to jsem před příjezdem neřešila, jestli mi budou chybět a tak, a tady mi to hodně rychle došlo“.(B-3)

2.2. Proces adaptace vybrané skupiny Mexičanů v Praze

Jedním ze základních problémů, které Mexičané v rámci své adaptace řeší, je jazyková bariéra. Neschopnost komunikovat se svým okolím a tedy neschopnost navázat sociální kontakt je vede k pocitu samoty a sociální izolovanosti. „To bylo strašný...strašný...myslím, že obecně je to hlavní překážka, kterou tady cizinec má...ona čeština není takový ten jazyk, co si myslíš, že se jen tak naučíš a budeš ho používat. (...) Podle mé vlastní zkušenosti se česky naučíš jenom...takovou tou přirozenou cestou, jako malé dítě, pěkně krok za krokem, slovíčko po slovíčku. Musíš být tomu otevřený, přizpůsobit se. Tady se vlastně dá žít bez češtiny, ale na vlastní

riziko, že budeš mimo tu společnost. Podívej, bez jazyka se nikdy neintegruješ. Já myslím, že jazyk tě do společnosti začleňuje...a čeština obzvlášť...no, je to takhle...Češi tě berou...společnost tě bere...pokud umíš česky. Pokud to neumíš, tak jsi mimo....já jsem tím prošel a měl jsem z toho těžký stavy. Češi jsou trošku netolerantní...nemají trpělivost poslouchat svoji řeč jen tak na půl. Možná první fráze...ze slušnosti, ale rychle se unaví“. (A-4) „Já jsem si v Brně hodně rychle uvědomil, že buď se naučím aspoň trochu česky, nebo budu žít samotářsky. Bylo to hodně těžké, ale zase mi to pomohlo se hodně soustředit, protože naučit se česky dá spousta práce. Taky jsem se hodně naučil poslouchat ostatní...soustředit se na to, co říkají a jak, kdy co používají...hlavně jsem si musel vypracovat tu disciplínu naučit se sám cizí jazyk. Nikdy jsem nešel nikam do školy...mně doporučili jednu knížku a učil jsem se sám. Pak jsem chodil na diskotéky a do barů a snažil jsem se mluvit s lidmi. Nakonec jsem si ještě sehnal brigádu, kde byli všichni Češi, a to hodně pomohlo“. (D-2) Všichni moji respondenti se učí česky, někteří intenzivněji než druzí, jako samouci nebo k kurzech, všichni totiž chápou potřebu mít tu možnost svému okolí porozumět. „Já myslím, že mám po těch letech dobrou češtinu, ale pořád se učím (...) Mezi cizinci je hodně málo lidí, kteří se naučí úplně dobře, většinou nám zůstane silný zahraniční přízvuk a děláme pořád nějaké ty chyby...ale já si myslím, že je důležitý umět se dorozumět a komunikovat ve všech situacích, to je pak nějaká ta chyba nebo špatný přízvuk jedno, že ano? Znáám i lidi, který jsou tady třeba pět let a vůbec neumějí česky, ale to je asi nedostatkem snahy“. (C-4) „Musím říct, že jazyk pořád neovládám...já všemu rozumím, ale mluvím strašně. Já když jsem přijela...tak jsem nejdřív učila angličtinu a hodně jsem se pak bavila se svými studenty, takže anglicky. Pak to pokračovalo španělštinou...takže jsem češtinu ze začátku vůbec nepotřebovala...ted' ji už používám. Opravdu se mi líbí, ale je strašně těžká...až moc, opravdu“. (B-1) „V češtině jsem se ted' hodně zlepšil, i když jsem dost líný a je to strašně těžký, ted' už rozumím všemu a mluvím sice jako Tarzan, ale mluvím“. (B-2) „Já jsem začala chodit na hodiny češtiny hned, jak jsem přijela...ničemu jsem nerozuměla, byla jsem úplný začátečník...ostatní už měli aspoň

nějakou zkušenost, něco věděli, ale já jsem začala úplně od nuly. Pak jsem si udělala takový kartičky, který jsem třeba ukazovala prodavačce, když jsem potřebovala vědět cenu a tak“.(...) (B-3) „S češtinou pořád bojuji, ale musel jsem se zlepšit, protože jsem se potřeboval dorozumět s úřady (...) já jsem chodil do kurzů a teď už je to dobrý...ne ideální, ale dobrý“.(D-3)

Znalost jazyka dodává sebevědomí a pocit začlenění do společnosti, což z jazyka dělá jednu z hlavních součástí procesu adaptace. Krásný příklad uvádí jeden z mých respondentů. *„Já jsem si uvědomil, že už je to dobrý, když jsem poprvé vyhrál hádku s Čechem, to jsem se cítil fakt úžasně...dřív jsem moc neuměl česky, tak jsem si spoustu věcí nechával líbit, nebo jsem se vůbec nezapojoval do diskuzí...ale tenkrát...to si pamatuju úplně přesně...hm...já jsem měl pravdu a podařilo se mi to dokázat. To bylo poprvé, co jsem si uvědomil, že to je dobrý“.(D-3)* Jazyk dále zvyšuje možnosti najít práci, i když v případě Mexičanů nehrál až tak důležitou roli. Mnozí našli uplatnění ve školství jako učitelé angličtiny a španělštiny, ostatní pracují v mezinárodních společnostech nebo v latinskoamerických barech, kde není čeština úplnou nezbytností. Mít práci a vydělávat vlastní peníze je také nesmírně důležité pro získání sebedůvěry. *„Adaptace...věř mi nebo ne, ale já ti říkám, že to se taky děje, když začneš získávat věci...svůj byt, svoje oblečení, telefonní číslo a mobil. Já jsem přijel jenom s nástrojema a se sombrero. Možná ti to přijde legrační, ale to fakt pomáhá, to se tady začneš usazovat, dá ti to jistotu. Já jsem před tím nikdy neměl mobil a najednou jsem ho měl...a v něm čísla na kamarády a známé, do práce, na doktora...prostě seznam mých kontaktů tady“.(A-4)*

Ztráta sebedůvěry je typickou součástí kulturního šoku, jedinec přestane věřit jak sám sobě a svým schopnostem, tak ztrácí důvěru v hodnoty a společenské normy, které zastával. Jeho identita nutně projde změnami, neboť se učí, jak existovat ve zcela odlišném prostředí. *„Ze začátku jsem měl pocit, že nemůžu být sám sebou...uvolnit se.(...) Já tady žiji jako Čech...teda chovám se podle vašich sociálních pravidel. Moje partnerka nikdy v Mexiku nebyla a já si myslím, že to je proto...no, že se bojí mě poznat v mém prostředí, takového, jaký jsem.(...) Já jsem často hodně*

unavený, že tady nemůžu být úplně sám sebou...víš, jak to myslím? Chtěl bych ráno vstát a pozdravit lidi na schodišti v baráku a chtěl bych, aby mi odpověděli a třeba se na mě usmáli...chybí mi kontakt...určitý věci jsou fakt vyčerpávající. To prostě není součástí této kultury a z toho mi je smutno. Ze začátku jsem to ještě uměl...chodil jsem po Staromáku a na lidi jsem se smál a zdravil je...ale všichni se na mě koukali divně, tak jsem to nějak přestal dělat. Já tomu jako rozumím...tak tady prostě ta společnost funguje...já to chápu, ale stejně mi to chybí“. (A-4) Další výpověď patří respondentce, která je umělecky zaměřená a velice citlivá ke změnám. Podle mého názoru nejlépe vyjádřila situaci ohrožené identity. *„Já jsem hodně expresivní...já píšu, maluji, modeluji...když jsem sem přijela...tak...celý rok jsem nebyla schopná nic namalovat. Pokaždé, když jsem něco namalovala, bylo to strašně divné, jako kdyby to namaloval nikdo jiný...tohle jsem přece neudělala já. Cítila jsem se velice odtržená od sebe-sama, a to mě strašně frustrovalo(...) Začala jsem teď dělat takový cyklus obrázků, který se jmenuje astronaut...a to je přesný...to je přesně to, jak se tady cítíš. Já jsem se cítila jako že jsem uprostřed spousty lidí, ale oni mě nevidí a já s nimi nemůžu mluvit, protože mám na hlavě helmu, která mi to umožňuje“.* (B-3)

V teoretické části jsem zmiňovala sebe-pojetí ve vztahu k Druhému, tedy, že hranice vlastní identity jsme schopni nejvíce vnímat v momentě, kdy jsme vystaveni kontaktu se zcela odlišným konceptem. Sebeinterpretace je ovlivněna i pohledem toho druhého na nás. Představa o tom, jací bychom měli být.¹³⁰ V případě mexické, ale i obecně latinskoamerické, komunity je toto velice znatelné. V Čechách existuje obecná představa Mexičana, jako snědého, věčně veselého muže malého vzrůstu, který je líný na práci, chodí pozdě a pořád vše odkládá na „mañana“. Pohled je to vcelku roztomilý až groteskní. Mexická žena je pak vyobrazena podle mexických a latinskoamerických telenovel. Obecnou představu o Mexičanech mají Češi z telenovel a filmů. *„Jestli tady je obecná představa o Mexičanech...určitě...jasně, že jo...Češi si myslí, že jsme zajímaví, exotičtí, veselí, že všichni máme hnědé oči a jsme tmaví, že jsme trochu líní....a taky je tu určitý stereotyp, který vytvořily americké*

¹³⁰ Szaló: *Transnacionální migrace*, 2007, s.108.

filmy (...) Vytvářejí obraz Mexika, kde není zákon, kde jsou všichni chudí...ale jsou tady i ty dobré věci, že jsme veselí a máme dobré jídlo, muziku a taky to slavné maňana...to je asi tak obecně.“ (C-4) „Češi mají sice určité představy o Mexičanech, ale představ si, že nejsou vůbec míněné ve zlém...i ty, za které by se Mexičan mohl stydět, tak Češi to berou s humorem a nadsázkou. Navíc, další věc, co se mi líbila bylo, že Češi o Mexiku docela dost věcí věděli, což mě překvapilo(...) Být Mexičan mi vlastně pomohlo, protože oni se o mě zajímali“. (D-2) „Češi si myslí, že pořád chodíme pozdě...takže tě v práci strašně honí, pořád ti všechno připomínají...a ty říkáš, já vím, už to mám hotový a jsem na cestě. Ale jasně, беру to“. (A-4)

Zajímavé je, že Mexičané mi sami potvrdili, že čím dále od Mexika jsou a čím déle jsou z Mexika pryč, tím větší mají potřebu vztahovat se k vlastní kultuře, i kdyby to mělo být vztahování se k obecné české představě o nich. „Tyhle schůzky jsou (...)...je to posílení jejich identity, tak to funguje i u usazených Mexičanů. Mnohdy tyhle schůzky tu identitu i přehánějí...ano...já jsem viděl spoustu přehrávání. Z Mexika si třeba přivezeš nějaký to speciální slovíčko, který v Mexiku používáš jen občas....tady to všichni říkají pořád...přehánějí, strašně. Já si myslím, že to je hlavně kvůli tomu, aby si dokázali, že jsou pořád Mexičané. Hodně z nich třeba schválně chodí pozdě a pak ti řeknou...vždyť já jsem Mexičan, tak cos čekal. A já si říkám, co blbneš, proboha!“ (A-4) Mexičané se velice upínají třeba k jídlu, národním svátkům apod. V Mexiku se člověk může setkat s projevy nacionalismu mnohem častěji než u Čechů (Mexičan je sice ke své zemi kritický a Mexičané obecně mají malé sebevědomí, ale zároveň jsou velice hrdí a často se vztahují k národním symbolům jako je například vlajka, či svátek vyhlášení nezávislosti). Zde je tento vztah ještě podporován snahou, co nejvíce se přiblížit známému, snahou připomenout si sám sebe. Jedna z mých respondentek například píše: „Já jsem se stala kuchařkou a milovnicí jídla, až když jsem sem přijela, začala jsem si hrát s mexickými recepty...měla jsem takovou rutinu, každý den jsem šla do Tesca a nakoupila si suroviny a snažila jsem se udělat jídlo tak, jak ho dělala moje babička...to mi hodně pomáhalo. Co se svým časem, že jo...musíš si ten den nějak naplnit“. (B-3)

Důležitost kulturních zvyklostí předávají Mexičané i svým dětem, mluví na ně španělsky, vodí je s sebou na setkání s krajany, dodržují tradiční mexické svátky. Jeden z mých respondentů mi řekl, že si musím Mexičany, co tady jsou, rozdělit do několika skupin. První z nich jsou svobodní a studenti, kteří jsem přišli zjistit, co se sebou a bavit se. Druhá skupina jsou ženatí a vdané, tedy usazení Mexičané. Poslední skupinou jsou ženatí a vdané s dětmi. Takovou skupinu je třeba vnímat zcela jinak, neboť to, že mají děti je zcela zásadní. Jejich situace je jiná i jejich problémy jsou ve srovnání se studenty a bezdětnými jiné. Stejný respondent mi k tomu řekl: *„Mnohdy s někým mluvíš o tom, co se ti tady nelíbí, a on se zeptá, proč tady jsi. Já mu pak říkám, že to není proč, ale kvůli komu...a já jsem tady kvůli svému synovi. To jsou pak úplně jiný priority“*. (D-3)

Mexičané udržují stálý a velice intenzivní kontakt se svou kulturou prostřednictvím společných setkání a udržování tradic, i se svou zemí, díky moderním technologiím. Všichni jsou v kontaktu se svými rodinami, jezdí za nimi a ony jezdí do Čech, zajímají se o současnou situaci v Mexiku a rádi se o ní baví s ostatními. *„Já jsem ze začátku žádný kontakt neměl...ne, že bych nechtěl, ale neznal jsem způsob jak se s nima spojit a na to jim zavolat jsem neměl dost peněz. Pak jsem začal objevovat ty možnosti, a to jsem začal mluvit hodně často. Po nějaký době se frekvence zase sníží...a to je známka toho, že už se tady usazuješ. Rodina ti taky přestane tolik volat“*. (A-4) *„Jo...s rodinou si voláme několikrát týdně...mluvíme o rodině, kamarádkách, o všem, hlavně s mojí matkou a bratrem. Když jsem přijel, to byla tragédie...to bylo strašně těžký, tenkrát tě jeden telefonát stál, jako kdyby si člověk chtěl koupit nové auto. Právě proto se mi po Mexiku tak stýskalo...neměl jsem ty možnosti, co mám teď“*. (B-2) *„Ta technologie mi hodně pomohla, abych se necítil tak sám, určitě“*. (D-2) *„Ze začátku jsem byla v kontaktu pořád, ale čím víc se tady rozkouvám, tím jsou ty intervaly, kdy spolu nemluvíme, delší. Díky facebooku a skypu se tady člověk necítí tak sám...no ale noviny moc nečtu, to mě akorát tak stresuje, to jsou samý špatný zprávy“*. (B-3)

Mexičané udržují své tradice i zvyklosti, základní z nich je mexické jídlo.

V posledních několika letech sem přijelo mnoho dobrých mexických kuchařů, ale zásadní změnou je možnost sehnat potřebné suroviny. „*Snažíme se udržovat klasický svátky...Vánoce, Den zesnulých, oslavy nezávislosti...doma vyrábím piñatas...doma jíme mexické jídlo, já hodně vařím hlavně mexickou kuchyni, ale taky trochu mezinárodní. Naštěstí se teď už dají sehnat suroviny, takže to je skvělý(...)*“ (B-2) „*V naší domácnosti je vidět mexická kultura...já se snažím mexické zvyky u nás doma zachovávat, nevidím důvod, proč bych je měl opustit, když jsou dobré...navíc moje žena je má ráda.*“ (C-4)

Než přistoupím k snad nejpodstatnější části výzkumu s Mexičany, což je jejich existence v rámci krajanské komunity, ráda bych, stejně jako u Čechů, věnovala určitý prostor pro postřehy Mexičanů ohledně české společnosti. Přijde mi neobyčejně zajímavé sledovat, co je zde překvapilo a s čím měli největší problémy. Uvádím tedy alespoň pár nejzajímavějších příkladů.

„*Tady je třeba neuvěřitelný, jak jsou lidi spořádaný ve frontách...jsou tady prostě takový sociální pravidla, ze kterých jsem já byl úplně hotovej. Musel jsem si na spoustu věcí zvyknout. Nebo jak tady například všichni stojej na červenou...chodci, víš?...všichni poctivě čekaj, až padne zelená, i když nic nejede. Já jsem z toho byl tak zblblej, že jsem jednou stál asi ve dvě ráno na přechodu...nikde, nikdo a...já jsem čekal na zelenou. To my v Mexiku neděláme.*“ (A-4) „*Mě strašně vadil ten přístup ve službách...já jsem se jich na začátku úplně bála...v Mexiku máš aspoň pocit, že jsi vítaná, tady spíš, že otravuješ. Taky jak jsou tady všichni vážní, když jedeš tramvají nebo autobusem, tak se nikdo na nikoho nekouká a všichni jsou...vypadají tak smutně. Jo a ještě závist...to je opravdu hrozný. Třeba v mojí první práci jsem se naučila moc věcí o sobě neříkat...víš, to ani není o materiálních věcech, ale závidí ti třeba i kamarády, že jsi byla na nějaký oslavě a dobře ses bavila. Závist tady fakt cítíš. To je dost nepříjemný.*“ (B-1)

„*Já jsem ale vždycky cítila, že za tou maskou je toho mnohem víc. Mně, jak se třeba začali otevírat studenti a začali mi trochu vyprávět, jaký to tady bylo a tak...tak to mě strašně zajímá a baví.*“ (B-1) „*Já jsem se do Prahy zamiloval...to bylo přesně*

jak jsem si Evropu představoval. To se mi strašně líbilo...i lidi, já vím, že se říká jak jsou chladní a všechno, ale já jsem si hned všimnul, že jsou taky hodně upřímní. To co vidíš, tak to je...to se mě strašně líbilo.“ (C-5)

Češi a Mexičané mají hlavně hodně společného....hlavně historicky, to spousta lidí ani neví(...), mají společné i povahové rysy, i když se projevují třeba jinak, například Češi i Mexičané jsou v určitých aspektech dost naivní. Co dál...na Čechách se mi třeba strašně líbí, že jsou mírní...nevyhledávají konflikt, zato Mexičané jdou do konfliktu hned, ať to má jakékoli následky, to také není dobré. Další rozdíl je, že Češi jsou hodně rezervovaní...to ale neznamená, že jsou chladní, to se mnoho lidí plete...já si myslím, že Češi jsou velice milí, ale musíš s nimi umět mluvit; no a...rozdíly...Mexičané jsou hodně otevření, ale zase nejsou...nejsou tak úplně upřímní...pokud ti Čech řekne, že něco bude, tak to bude, tedy ve většině případů. Další rozdíl, kterého jsem si všiml je, že ženy tady jsou více soběstačné, mají méně komplexů...Mexičanky jsou úplně jiné.“. (D-2)

„Já myslím, že se tady obecně cítíme dobře, není to náš domov a je tady spousta věcí, co nám vadí, ale nakonec jsme tady spokojení, máme i moc dobrých zkušeností...no, je jasné, že kdyby ne...tak tady nejsme. I Češi...ono jim trvá, než se ti otevrou, ale pak jsou to moc fajn lidi.“ (B-1)

2.3. Krajské komunity

Proces adaptace Mexičanů v Praze probíhá dost specifickým způsobem, neboť je velice úzce spjat s mexickou a latinskoamerickou komunitou v Čechách. Dovoluji si na tomto místě citovat jednu z mých českých respondentek, která měla v Praze dlouholetý vztah s Mexičanem a často se s ním účastnila krajských setkání. *„Až se poznáš s Mexičany, tak poznáš, že oni se hodně scházejí, ten společný život tam pořád funguje...oni se v Praze cítí strašně opuštění...hm...ta kultura, ten kulturní rozdíl je tak strašně velký, že oni mají pocit, že tam nikdo nežije, že se neschází, že prostě je každý zavřený doma, i ten odstup a chlad je pro ně strašně těžký (...) Mexičané se tam cítí hodně sami, a tak se schází pravidelně“.* (A-1) Jeden z mých

mexických respondentů k tomu říká: „*Mexická komunita tady je velká...vídáme se hlavně jako kamarádi, máme všichni toho spoustu společného, máme stejné problémy, stejné chutě...víc si rozumíme mezi sebou.*“ (C-4)

Pro Mexičany jsou krajanské komunity strašně důležité, neboť ať je jejich začlenění do majoritní společnosti větší, či menší, setkání s ostatními členy je pro ně připomínka domova, kterou vítají. Je to prostor, kde mohou mluvit svým rodným jazykem, sdílet své starosti a obtíže, jednoduše se cítit spokojeně sami se sebou. Sociální izolovanost totiž Mexičané pociťují velice citelně a špatně ji snášejí, vazby s domovem jsou pro ně odreagováním. „*Já jsem je nehledal, ale náhodou jsem jednoho z nich poznal na vystoupení. Měl jsem radost, protože už jsem se necítil tak sám...si představ, že jsi ve společnosti, která je úplně jiná, jsi tam sám, teď na tebe mluví a ty jim nerozumíš ani slovo...navíc já jsem neuměl ani anglicky, takže to byla dvojitá vzdálenost, kterou si ode mě lidi udržovali. Najednou jsem se mohl uvolnit...po tom vystoupení jsme se začali vídat a s ním jsem poznal další a další.*“ (A-4) „*My se vídáme, protože nejsme doma....a potřebujeme se, protože si rozumíme, vtipy a tak, chápeš? Cítíme se tak strašně daleko od domova, že se rádi potkáváme....přitom většina z nás by se v Mexiku spolu nebavila, možná bychom se ani nepotkali. Tady je to jakási nutnost, je nás tady málo a potřebujeme se.*“ (B-1) „*Naše komunita má pro mě zásadní důležitost, protože nakonec nás to spojuje s Mexikem, i když jsme tady. Jíme tam naše jídla, pijeme tequilu a jsme spolu...ale taky k nám chodí Češi a cizinci a dělá se to ve velkém...to je velký úspěch a moc nás to těší. (...) Když jsme pak spolu, tak jakoby ožijeme.(...) V Praze je mexická komunita, a to silná a jednotná...mě jednou někdo řekl, že tady budu vždycky minorita...ale já jsem se musel smát, protože ne vždycky, když chodíme hrát fotbal, je nás tam až třicet Mexičanů a jenom pár Čechů, nebo...když něco slavíme, tak tam rozhodně minorita nejsme.*“ (D-3)

Existence mexické komunity hodně souvisí s komunitou latinskoamerickou, která se zde před několika lety začala rozrůstat. Typická pro tuto komunitu jsou místa setkání, po Praze je mnoho barů a restaurací, jejichž vlastníci jsou Latinoameričané

a jejichž stálými hosty jsou jejich krajané a Latinoameričané. *„Když chceš potkat Mexičana, tak stačí zajít na pivečko do latinskoamerického baru a vždycky tam někoho potkáš. Dřív to tak nebylo...třeba, když jsem přijel já, tak to bylo těžký...oni tady byli, ale nežili tak otevřeně.“* (A-4) Tyto bary jsou otevřené široké veřejnosti a těší se velké oblibě, stejně jako tomu je s ostatními latinskoamerickými vlivy, které lze v Praze pozorovat; například tanec, hudba, umění nebo filmy. Velké oblibě se těší i samotná španělština. Zájem o španělsky mluvící svět snad nejjasněji dokládá otevření Institutu Cervantes v Praze v roce 2005.

Mexická komunita má také několik konkrétních míst, kde se Mexičané potkávají prakticky denně. Jsou jimi hlavně tři vyhlášené bary, o kterých věděli všichni mí respondenti. Dále jsou v kontaktu přes facebook, posílají si nejrůznější odkazy, kde sehnat dobré suroviny, pomáhají si v rámci problémů, které sdílejí, upozorňují na dobré výstavy a filmy, pomáhají si hledat práci, někteří spolu i bydlí. Sami organizují spoustu kulturních akcí, kam zvou i Čechy. Mexičané jsou i mnohem více v kontaktu s mexickým velvyslanectvím, i když mnoho z nich v poslední době pociťuje změnu v přístupu velvyslanectví k nim a moc se s tím neidentifikují.

„Na oficiální akce úřadu chodím, ale dřív jsme chodili častěji...s tou skupinou, co je tam teď, už si tolik nerozumíme...ale na oslavy nezávislosti chodíme všichni. Taky pořádají různé výstavy, ale to třeba i Instituto Cervantes.“ (B-1) *„Na některé akce chodím, když mám čas...mám s nimi dobrý vztah...já jsem teď prezidentem Klubu Mexiko, takže se snažím s úřadem hodně spolupracovat. Chceme, aby s námi spolupracovali. Pokud má nějaký Mexičan problémy, tak mu zajisté pomůžou, ale nám, co problémy nemáme, by mohli pomáhat víc.“* (C-4)

Respondenti se rozcházejí v názoru, do jaké míry je mexická komunita organizovaná a do jaké míry funguje jen na bázi přátelství. Jedna skupina vnímá mexickou skupinu jako organizovanou; tuto skupinu tvoří většinou lidé, kteří se podílejí na práci ve skupině, která se jmenuje Club México. Toto je oficiální organizace Mexičanů v České republice, která vznikla před několika lety. *„Existuje tady jen jedna oficiální organizace, která se jmenuje Klub Mexiko a začalo to*

sportem...důvod byl dát dohromady Mexičany a Čechy a zahrát si fotbal. Později se z toho udělala oficiální organizace s prezidentem a zaměřila se i na kulturu...kulturní stránku mám na starosti já....to je jediná organizace, kterou tady znám.“ (A-4) „Klub Mexiko začal u fotbalu, často nás tam chodilo opravdu hodně...třeba i Mexičané, kteří tady byli jako turisté se o nás dozvěděli a taky přišli, takže jsem se rozhodli založit organizaci, abychom jim všem pomohli se tady rozkoukat....v Praze je spousta lidí, kteří už tady nějakou dobu jsou a ti těm novým můžou pomoci. (...) Navíc všem prospěje, když budeme mít místo, kde se můžeme sejít a taky dělat věci, které nás baví, snažit se například zachovat mexické tradice...takže tohle je takový hlavní cíl.“ (C-4) „Víš, co je tady úžasný...ty nemožný sociální rozdíly, co jsou v Mexiku, jsou tady smazaný. Tady je jedno, kde jsi vyrůstal a jakou školu máš nebo nemáš...tady fungujeme spolu, hrajeme spolu třeba fotbal na Újezdě. Je to místo setkání, někteří dorazí až potom a jdou si s námi sednout do hospody a tam si povídáme a rozebíráme právě všechno, co nás zajímá, nebo co se nám stalo. Jsme organizovaní, slavíme spolu všechny naše svátky. Ted' naposled jsme vytvořili skupiny ženatých s dětmi...a to je krásný, protože tam je třicet, čtyřicet dětí a my jim připravíme piñatu a posloucháš, jak mluví česky a španělsky...to je přece krásný. Klub Mexiko chce ukázat Čechům pravou tvář Mexika a Mexičanům jí připomenout...my se obracíme jak k Čechům, tak k Mexičanům a cizincům, organizujeme různá kulturní setkání, snažíme se lidem pomáhat, poradit jim.“ (D-3)

Existuje ale i druhá skupina mých respondentů, která vidí mexickou komunitu jako místo setkání kamarádů, místo, kde si můžou popovídat a uvolnit se. Jiný význam mexické komunity nepřipisují. „Jo, s několika lidmi se vídám pravidelně...ted' jsem dlouho nebyl, ale jinak chodím hrát každou středu fotbal. Já a jeden Čech jsme zamluvili jedno hřiště...tam na Újezdě...začalo tam chodit hodně Mexičanů, Čechů i jiných Latinoameričanů...několik mých krajanů to vidělo jako příležitost udělat z toho něco výlučného pro Mexičany a hned se objevily...no ne problémy, ale výměny názorů...vznikl pak Club México...já nevím, co ted' přesně dělají. Jejich prezident je můj kamarád a je velmi pracovitý, ale já si myslím, že on

má takových nápadů a projektů...ale nemá moc podpory a účasti...já v tom nevidím moc....jak to říct...nevidím v tom velký smysl...já jsem mu říkal, že kdyby potřeboval pomoci, tak jsem tady pro něj, ale....nemůžu se zavázat, že budu každé úterý tam a tam...já mám dva psy, práci, malou dcerku, rodinu....takže ty si ten čas asi umíš udělat, ale já takový nejsem.(...) Mexická komunita není organizovaná...my jsme hodně rozdělení, můžeš najít mnoho rozdílných skupin...jsou tady Mexičanky a Mexičané...(…), nakonec to je snad jenom Fosil a Las Adelitas, který udržují nějaký ten vztah. Klub Mexiko nevím, co dělá...i ambasáda se už unavila něco pro krajany pořádat. Já nás nevnímám jako nějakou komunitu...jsou to takový malé skupinky.“

(B-2) „Ano je tady komunita...vlastně jich je tady několik....třeba komunita Mexičanek, vdaných dam, co se stýkají celkem pravidelně....pak je tady skupina mladíků, kteří sem jezdí za dobrodružstvím...hledají, co se sebou a ty mnohdy i bydlí spolu...no, a pak je tady skupina Mexičanů, kteří už jsou usazení, mají rodiny a děti...ti se vídají dost často.“ (A-4)

Kromě Klubu Mexiko existuje v Praze ještě jedna oficiální organizace jménem EXATEC, která spolupracuje se studenty Univerzity Tecnológico de Monterrey. Její prezident, Ing. Efraín Pardo, spolupracuje s prezidentem Klubu Mexiko, Alexem Barrou. Sám popisuje jejich činnost jako propagaci Mexika a jeho vztahů s Českou republikou po stránce obchodní i kulturní.¹³¹

Jsou i tací, kteří řekněme komunitní způsob života vidí problematicky. „*Já si myslím, že je hlavně pro ně dost špatné, že se spolu pořád scházejí...možná mají pár známých Čechů, ale mnozí tolik...tolik se scházejí s ostatními Mexičany, že pak zapomínají, že by se měli trochu snažit integrovat do české společnosti. Hodně z nich žijí v České republice, ale v České republice bez Čechů, a to je hodně špatný, protože pak se nemají co divit, že si tady nemohou zvyknout; ti si pořád stěžují, jak Čechům nerozumí...to je přesně ono, když si nedají tu práci s nimi mluvit a odprostit se od jejich pohodlné zóny, tak to je pak nemožný. Já jsem se kompletně distancoval...a bylo to moje rozhodnutí. (...) Já jsem v Praze už měl práci, uměl jsem česky, takže já*

¹³¹ Oba pánové souhlasili se zveřejněním jejich jmen v této práci.

jsem neměl tu potřebu se s Mexičany vídat, abych měl nějaké přátele.“ (D-2) Další říká: „Já tady znám spoustu Mexičanů, ale moc se s nimi nevidám. Mám svoje důvody...je to přirozený...jsme sice všichni z Mexika, ale pocházíme z různých koutů, a tím pádem jsme strašně jiní...jsme úplně jiní (...) Já si se spoustou nerozumím...jsou to známí, ale ne kamarádi. Každý taky z Mexika přijede za jiných podmínek a z jiných důvodů, pak vidíš i věci kolem sebe jinak.“ (A-4) Jedna moje respondentka sice sociální rozdíly nevnímá, ale vidí v komunitě jiný problém. Její prvotní nadšení, že našla místo, kde být sama sebou, brzy opadlo a nyní již vnímá mexickou komunitu střízlivěji. „Já tady znám spoustu Mexičanů, ze začátku jsem se s nimi vídala hodně, ale pak jsem to musela utnout... jak to vysvětlit, hodně po mě chtěli laskavosti a já ráda pomůžu, ale nebudu pro nikoho dělat zadarmo...tohle byl jeden z důvodů, proč jsem odjela z Mexika. Nakonec jsem se naučila, jak říkat ne a taky, jak s nimi dobře vyjít. Tady je to hrozně zajímavý, protože se spolu baví lidé, kteří by se v Mexiku spolu určitě nebavili...tady jsme všichni ze stejné čtvrti. Ale jak už jsem řekla, už nedělám tu chybu, že se s někým bavím jenom proto, že je to Mexičan.“ (B-3)

At' už mají moji respondenti jakýkoli pohled na organizovanost krajanské komunity, nelze popřít, že její význam je v rámci jejich kulturní adaptace nezpochybnitelný. Všichni jsou v kontaktu s krajany, pokud potřebují kontakt s mexickou kulturou, což potřebují velice často, ví, kam přesně mají jít. Navzájem se vyhledávají a pomáhají si. Jejich kontakt je mnohdy tak velký, že zcela brání jejich integraci do naší společnosti. Jak řekl výstižně jeden z mých respondentů „žijí v České republice bez Čechů“. Jiní proces adaptace zvládli poměrně úspěšně, ale nikdo z nich se nedokázal odpoutat od své mexické identity. Po rozhovoru s nimi a poté, co jsem s nimi strávila několik večerů, jsem nabyla dojmu, že si do jisté míry vytvářejí dvojí identitu; jednu, která se řídí českými sociálními a kulturními standardy a druhou, kterou zachovávají pečlivě mexickou, aby se pak s ostatními krajany uvolnili a byli sami sebou. Oni v naší společnosti fungují velice dobře a jsou tady i spokojení, ale nikdy se od Mexika zcela neodpoutají. „Já jezdím do Mexika

nabýt baterie...to ti řekne spousta lidí...to ti dává ta kultura, ty lidi.“ (D-3) „Teď už žiju spokojeně, už nejsem pořád tak vystresovaná, jako na začátku a už vůbec nejsem tak pod tlakem jako v Mexiku...tady mám čas na cvičení a taky hodně čtu. Je tady lepší zdravotní péče, větší bezpečí. Moc tady nevydělávám, ale je to dost, abych tady žila v klidu.“ (B-3) „Praha byla prvním evropským městem, který jsem poznal. Tady jsem cítil, že můžu poznat spousta věcí, studovat jazyky, poznat jiný druh lidí. To jsem v Monterrey neměl. Cítil jsem, že tady můžu být víc.“ (A-4) „Já si myslím, že Česká republika je krásná, Praha je jedno z nejhezčích měst na světě a to ví skoro každý, navíc tady je skvělá úroveň žití, je tady bezpečno(...) Jsou to tak dva a půl roku co mi bylo jasné, že tady chci žít. (...) Já jsem vždycky byl hrdý, že jsem Mexičan, ale taky umím poznat, že tady jsou lepší podmínky k žití, tady to je všechno lepší.(...).“ (B-2)

Pouze dva z mých respondentů označili jako svůj domov Českou republiku. Jejich plány do budoucna zahrnují žití zde a můžu upřímně říct, že jsou to jediní dva, kteří procesem adaptace prošli zcela úspěšně a dokázali se do české společnosti integrovat, aniž by ale popírali svou kulturu a s ní spojenou identitu. *„Já už se tady cítím jako doma...určitě...už tady sám sebe nevnímám jako cizince, prostě jsem jeden z davu...já jsem hodně ve spojení s Čechy, chodím do jejich rodin, jezdím s nimi na výlety, mluvím česky...takže už se necítím, že jsem mimo. Už se tady cítím opravdu pohodlně. Navíc česká kultura se mi opravdu moc líbí, hodně jsem o ní četl a je to moje vášeň.“ (D-2) „Já to tady miluji...můj domov už je Česká republika, Mexiko je destinace na návštěvy. Je to moje vlast, ale...takový ten pocit domova, všechno...Praha, můj dům, moje rodina, všechno...když jsem v Mexiku, tak se mi strašně stýská. Já kdybych se teď vrátil do Mexika, tak by mi to fakt trvalo se znovu adaptovat. To nevíš...nikdy si dveře nemůžeš zavřít úplně...nikdy nevíš, co bude...ale trvalo by mi to zase si zvyknout. (...).“ (B-2)*

Ostatní svoji budoucnost vidí mnohem opatrněji. Pro ukázkou uvádím dva z nich. *„Já plánuji zůstat, protože bych chtěl legalizovat můj vztah s partnerkou, ale...i tak z toho mám velký strach. Mám strach tady zůstat, dokonce mám strach*

tady mít i děti...vadí mi tady nedostatek morálních zásad...aspoň, co jsem viděl...já myslím...v práci, v rodinách, rozvody a tak. Když se mě zeptáš na moje obavy, tak to je přesně tohle.“ (A-4) „Tak jsem se rozhodl zůstat...já si myslím, že život ti sám ukáže cestu, takže...ted' tady mám už rodinu, mam českou ženu i česko-mexické děti. Možná se jednou přestěhujeme do Mexika, to nikdy nevíš.“ (C-4)

2.4. Závěr

Z rozhovorů získaných od Mexičanů v Praze lze vyvodit několik závěrů. Stejně jako v případě Čechů v hlavním městě Mexika, i Mexičané považují svůj život v Praze za důsledek osudu a souhrn náhod. Část z nich se zde usadila po opakovaných návratech, a to hlavně díky partnerským vztahům. Druhá část se rozhodla zůstat až po určité době, neboť se shodují na obecně lepších podmínkách pro život. Svoji budoucnost vnímají, kromě dvou z nich, jako neuzavřenou. Nevylučují svůj návrat do Mexika, nevylučují však ani možnost přemístění do jiné evropské země. Kromě jednoho respondenta jsou všichni usazeni v Praze, kde mají své zázemí i díky silné latinskoamerické komunitě.

Všichni respondenti velice citlivě pocítili prvotní kulturní šok. Česká společnost je oproti té mexické uzavřenější, což se projevuje i v mezilidských vztazích. Naprostá sociální izolovanost a pocit samoty jsou společnými překážkami v jejich procesu adaptace. Velice důležitou roli zde hraje znalost českého jazyka. Podle výpovědí mých respondentů jsou v Praze i tací Mexičané, kteří žijí mimo českou společnost právě kvůli neznalosti jazyka. Komunikují pouze s latinskoamerickou komunitou, v rámci které také pracují a navazují společenské styky. Všichni respondenti mého výzkumného vzorku si však uvědomují nutnost se svým okolím komunikovat a všichni se proto snaží český jazyk naučit. Další velkou překážku, kterou museli překonat, bylo naprosto odlišné klima; zmiňují hlavně zimu, sněh a nedostatek světla.

Jelikož Česká republika pro ně nebyla cílová země migrace, mnohdy i samotná migrace přišla jaksi mimochodem, jejich prvotním cílem nebyla ani integrace do naší

společnosti. V poslední době, díky technologickým možnostem, udržují stálý kontakt se zemí svého původu. Komunikují se svými příbuznými, často do Mexika i s českými rodinami jezdí, jejich rodiny jezdí za nimi. Velká fyzická i kulturní odlišnost je spojuje s vlastní kulturou jako ještě nikdy předtím, snaží se vlastní kulturu udržovat. Posilování své identity realizují díky častému kontaktu s krajaný, se kterými sdílejí obtíže a překážky v tak kulturně odlišném prostředí. V Praze existují konkrétní a obecně známá místa, kde se setkávají, jako jsou různé bary a sportoviště. Tato setkání pro ně plní velice důležitou funkci, neboť, jak sami říkají, zde mohou být sami sebou, sdílet svoji každodennost. V názoru na organizovanost této skupiny se však rozcházejí. Jedna skupina tvrdí, že jsou velice organizovaní, druhá však pohlíží na mexickou komunitu pouze jako na skupiny přátel, kteří si rozumí. V České republice existují dvě oficiální organizace, které se snaží spolupracovat s mexickým velvyslanectvím, je to Club México a Exatec. Jsou zde i neoficiální skupiny, které se vídají, jako je skupina otců s dětmi či skupina Mexických dam.

Míra adaptace Mexičanů v Praze se neodmyslitelně odvíjí od jejich kontaktu s mexickou a latinskoamerickou komunitou. Všichni již úspěšně fungují v české společnosti, mají různé úrovně znalosti češtiny, všichni pracují, ale někteří z nich svůj volný čas směřují výhradně ke krajanům. Větší míru adaptace můžeme sledovat u usazených Mexičanů, tedy u Mexičanů s rodinami a hlavně s dětmi. Ti jsou více v kontaktu s českou společností, mají i více českých přátel, jejich děti chodí do českých škol. Míra adaptace je velice individuální a velmi obtížně měřitelná, stejně jako je velice odlišný proces adaptace každého z nich. Jinak bude ke společnosti přistupovat Mexičan pracující v jednom z barů, jinak Mexičan, který se zde usadí s rodinou a dětmi.

Jejich přístup k české společnosti, jejich strategie žití jsou velice odlišné, společné však mají svůj vztah k identitě. To, jakým způsobem se vztahují k vlastní kultuře je u Mexičanů v Praze velice typické. I když jsou v Praze usazení a jejich život v České republice hodnotí jako spokojený, dva z nich dokonce jako trvalý,

vždy se vnímají hlavně jako Mexičané. Vyhledávají své krajany v komunitě, která ať funguje jakkoli a je jakkoli organizovaná, nelze popřít, že funguje. Je potom otázka každého z nich, do jaké míry se v ní pohybuje, nebo do jaké míry se snaží být součástí české společnosti.

VI. Komparace migračních modelů

Při komparaci dvou migračních modelů je třeba vždy brát v úvahu rozdílnost obou původních zemí. Česká republika a Mexiko jsou dvě fyzicky i kulturně odlišné země a v tomto kontextu se i Češi a Mexičané od sebe liší. Každý národ a každý jeho člen je utvářen podle sdílené historie, kultury a společenských norem. Při migračních procesech je však každý migrující jedinec jakékoliv kultury vržen do stejného procesu. Každý z nich si musí projít procesem předmigračním, migračním a následně postmigračním, který zahrnuje složitý proces adaptace, který je cílem zájmu této práce. Pro jeho pochopení je nutné znát obě původní země. Jedině pochopením kulturních odlišností a rozdílných identit lze chápat konkrétní překážky v procesu adaptace; v této práci zastávám názor, že migrující jedinec je ve svém důsledku hlavní hybnou silou tohoto procesu. On sám volí strategii žití, tedy sám v rámci podmínek v dané zemi a aspektů, které na něj působí, volí přístup ke kultuře cílové země. Komparace migračních modelů této práce své závěry čerpá výhradně z kvalitativního výzkumu provedeného jak v Mexiku, tak v České republice. Konkrétní aspekty procesů adaptace, změn identity a fungování krajanské komunity jsem již popsala v předešlé části práce. Na tomto místě bych se ráda soustředila na srovnání nejdůležitějších závěrů, které vyplývají z provedeného výzkumu.¹³²

I když moji respondenti pocházejí z odlišných kultur, jejich migrační proces sdílí několik podobných rysů. Prvním z nich je volba cílové země, kterou lze považovat v obou případech za náhodnou. Devět respondentů z celkových šestnácti se do České republiky nebo Mexika dostalo díky navázání partnerského vztahu. Šest z nich se do cílové země dostalo díky studiu nebo práci a později se rozhodli zůstat. Velice častým jevem je opakovaná imigrace, sedm z mých respondentů cílovou zemi opustilo, ale po určité době se opět vrátili. Dalším společným jevem je vnímání kulturní odlišností a s nimi spojených obtíží. I když každá zkoumaná skupina je citlivá k jiným aspektům a rozdílům v cílové kultuře, právě v rámci své vlastní kultury a identity, obě se nevyhnou srovnání toho známého, s realitou kultury cílové

---

¹³² Pro shrnutí závěrů tohoto výzkumu viz. Příloha.č.3

země. Toto srovnání nutně ovlivňuje střet představ a očekávání s realitou. Zde hraje podstatnou roli i informovanost o cílové zemi.¹³³

Kulturní šok prožívá každý jednotlivec velice specificky, ale jinak je to obecný rys každého adaptačního procesu. Zde se migrační modely této práce začínají lišit. U Mexičanů je kulturní šok obecně velice silný a přichází bezprostředně po vstupu do české společnosti. U Čechů je prvotním šokem jiný rytmus společnosti, ale obecně je první kontakt s Mexičany vnímán velice pozitivně. Kulturní šok u nich nastává až později. Toto je třeba chápat v kulturním kontextu. V této práci jsem již zmiňovala otevřenost mexické společnosti a existence kolektivního způsobu života. Pro Čecha to znamená přechod z uzavřené a ve své podstatě individualistické společnosti do prostředí otevřeného, komunikujícího a přátelsky působícího. Mexičan na druhé straně má vstup do české společnosti opačného rázu, což velice rychle vede k pocitu samoty a izolovanosti.

Sociální izolovanost je u Mexičanů zapříčiněna i kvůli jazykové bariéře, kterou zmiňovali všichni respondenti provedeného výzkumu. Neznalost jazyka pro ně znamenala i překážku v pochopení české mentality a navázání společenských vztahů. To vše u nich vedlo k zvýšené potřebě vyhledávat známé prostředí, ve kterém by se cítili uvolněně a sami sebou. Takovým prostředím pro ně je mexická komunita. Komunita krajanů je místem sdílení společné identity, sdílením stejných obtíží a překážek v nové společnosti. V Praze jsou tyto kontakty usnadněné skutečností, že existují konkrétní místa a příležitosti k setkání. Krajská komunita má pro proces adaptace Mexičanů v Praze obrovský význam, neboť zde vyvažují nátlak na svou identitu. Mexičané jsou podle vlastních slov vždy Mexičany, kteří se naučili spokojeně žít podle společenských pravidel české společnosti. Po určité době se velice dobře adaptují na českou společnost, ale nikdy se neasimilují, neboť vždy zachovávají úzký kontakt se zemí původu. Jejich touha se organizovat, nebo se scházet, má za cíl jak zachování své kultury a s ní spjaté identity, tak způsob sdílení

Češi přeci jen vstupují do „toho Mexika“, kdežto Mexičané vstupují do „nějaké České republiky“. Chci tím pouze říct, že Mexiko je obecně, tedy globálně, známější zemí, než Česká republika.

své každodennosti.

Češi na druhé straně proces adaptace prožívají více individuálně. Izolovanost od českého prostředí, které by krajanská komunita mohla nabídnout, je způsobeno jak vzdáleností v Mexiku, tak absencí snahy a potřeby toto prostředí vyhledávat¹³⁴. Tím, že svůj proces adaptace prožívají jako individuality je jejich zapojení do společnosti větší a tím větší je i tlak na jejich identitu. Češi, až na jednu výjimku, se shodují na tom, že se jejich identita změnila natolik, že českému prostředí již zcela nerozumí. Udržují sice stálý kontakt s Českou republikou, avšak svůj návrat vnímají problematicky, právě kvůli změně své identity. Život na dvou místech je osudem každého migrujícího jedince, neboť vždy uchováváme vzpomínku na původní zemi, ale svou každodennost již prožíváme v zemi cílové. Mexičané si však dříve udržují vždy spíše otevřené, Češi je s postupujícími roky vidí spíše zavřené.

Proces adaptace u zkoumaných skupin probíhá odlišně, Mexičané udržují stálý kontakt s krajany a postupně pronikají do české společnosti, Češi jsou do mexické společnosti vrženi a jen občas dojde ke kontaktu s krajany. Identita Mexičanů je posilována stálým kontaktem s krajany, kulturou a rodným jazykem. Identita Čechů je silně ovlivněna každodenním kontaktem s mexickou kulturou.

Adaptačním procesem již prošli všichni respondenti a jejich výsledkem je schopnost spokojeně žít ve společnosti cílové země. Všichni se stali kulturně kompetentní, neboť zvládli jazykové překážky, překonali kulturní šok, získali schopnost chápat společenské a kulturní odlišnosti a hlavně získali společenský nadhled, který jim umožňuje překonat tendenci srovnávání a naučil je vidět cílovou zemi jak subjektivně, tak objektivně očima. Mnozí z mých respondentů mají v cílové zemi velice pevné zázemí, oženili se, ženy se provdaly, mají děti. Mít tento společenský nadhled je obrovskou výhodou, neboť chápou odlišnosti a jsou si vědomi konkrétních důvodů, proč zůstávají, nebo proč odcházejí.

---

¹³⁴ Toto pozorujeme hlavně u mladé generace Čechů, starší generace má sice tendence se scházet, ale tyto schůzky jsou v podstatě ojedinělé, proto je ve srovnání s mexickou komunitou nepovažují za významné.

VII. Závěr

Dnešní svět je světem globalizovaným, prostor v něm se zmenšuje a čas zrychluje. Hybnou silou takového světa jsou migrační procesy, které v posledním století prošly díky technologickému pokroku obrovskými změnami. Tyto změny zahrnují nejen zintenzivnění migračních toků, ale také jejich zásadní proměnu. Do migračního procesu je zapojen celý svět, který je vystavován neustálé kulturní výměně, neboť migrace je ve svém důsledku pohyb předmětů, symbolů a lidí, kteří překračováním hranic propojují své původní domovy s těmi novými. Rozsah a míra této kulturní výměny propojuje dnešní svět jako ještě nikdy předtím.

Tato práce pohlíží na migraci z antropologické perspektivy, chápe migraci jako proces, jejíž hlavními protagonisty jsou migrující jedinci, kteří vždy cestují se svou vlastní kulturou a konkrétní identitou a kteří balancují mezi elementy nátlaku a volby. Kulturně-sociální přístup v této práci si kladl za cíl sledovat chování dvou konkrétních skupin migrujících a pomocí kvalitativního výzkumu obnášejícího šestnáct rozhovorů pořizovaných jak v Mexiku s Čechy, tak v Praze s Mexičany, odpovědět na základní otázky tohoto výzkumu: Jaký je proces kulturní adaptace Čechů v Mexiku D.F. a Mexičanů v Praze? Do jaké míry se tyto modely podobají, či liší? Jak silné jsou tendence vytváření národnostních komunit v daných městech? Jaké strategie žití v dané zemi zaujímají?

Při hledání odpovědí na tyto otázky bylo nutné vymezit teoretický pohled na důležitá témata, jako je kulturní adaptace, identita a komunita. Dostupnost četné sekundární literatury mi umožnila pomocí zvolených autorů ukotvit antropologický přístup této práce.

Kulturní adaptace je zde chápána jako konkrétní strategie žití, kterou si volí imigrant v cílové zemi. Tato strategie žití určuje jeho proces včleňování do majoritní společnosti, který může mít různou délku i průběh. Míra sociálního začlenění a kulturní kompetentnost jedince je těžko měřitelná, protože je to záležitost velice individuální a určitou roli zde hrají i subjektivní pocity jedince. Proces začleňování do majoritní společnosti, nazývaný v odborné literatuře jak adaptací, tak integrací,

neprobíhá ve vakuu, jeho součástí je i postoj majoritní společnosti k minoritám, imigrační politika cílové země a vůbec druh společnosti, do které migrující jedinec vstupuje. Pro tuto práci, která se zajímá o konkrétní protagonisty migrace je však důležité hlavně překonávání fyzických a kulturních rozdílů. Postoj jedince v takové situaci je potom klíčový, neboť se musí vypořádat nejen s kulturní odlišností, ale i se zásadním naboráním sociálních vztahů.

Součástí adaptačního procesu je také neustálý tlak na vlastní identitu migrujícího jedince, protože každá zkušenost každodennosti nás ovlivňuje a přetváří. Identita je kulturní vymezení toho, jací jsme, jací jsme byli a jací chceme být, vždy v souvislosti se vztahem ke skupině, se kterou se identifikujeme, ale zároveň se vztahem ke skupině těch druhých. Identitu nikdy neztrácíme, otevřením se tomu druhému nicméně dochází k její modifikaci. Tyto modifikace zcela zásadně ovlivňují proces adaptace a míru sociálního začlenění do majoritní společnosti. Do jisté míry je možné změny ovlivnit, ale větší část z nich probíhá nevědomky, pouhým sdílením každodennosti s druhým. Mít kulturu, se kterou se identifikuji, je základní lidská potřeba, migrující jedinec v procesu adaptace volí, do jaké míry si uchová vztah k zemi svého původu, a zachová si tak vlastní identitu a do jaké míry se bude vztahovat k novému domovu, a připustí tak její modifikaci. Snaha přiblížit se k domovu se v cílové zemi projevuje i vyhledáváním krajanů a existencí krajanských komunit. Takové prostředí může jedinci nabídnout kontakt s vlastní identitou a dodat mu tak potřebný pocit vzájemné závislosti a loajality, kterými si může nahrazovat počáteční stavy samoty a sociální izolovanosti v cílové společnosti. Důležité v adaptačním procesu je opustit tuto pohodlnou zónu a vyvinout jistou snahu pochopit společnost cílové země a začlenit se do ní.

Tato práce je komparací dvou konkrétních migračních modelů. Mohlo by se zdát, že srovnávat migrační modely dvou tak zcela fyzicky a kulturně odlišných zemí a stavět proti sobě dvě skupiny respondentů se zcela odlišnou povahou, je téma postavené na vratkých základech, ale není tomu tak. Historie migračních toků je součástí obecných dějin a migrace mezi dvěma zeměmi je bezpochyby součástí

vzájemných vztahů. Všichni respondenti tohoto výzkumu navíc sdílí stejný proces, kterým si musí projít každý migrující jedinec. Všichni prodělali předmigrační, migrační a postmigrační stádium. Pro pochopení adaptačních procesů, které jsou součástí postmigračního stádia, je nutné znát obě země původu, důležité ale také je si uvědomit, že všichni procházejí stejným procesem a jsou to právě kulturní odlišnosti, které tento výzkum dělají zajímavým. Pohledy Čechů na Mexiko a pohledy Mexičanů na Českou republiku, jsou ovlivněny prožitky každodennosti, střety s rozdílnou kulturou a společností. To vše utváří velice specifickým způsobem proces adaptace. Všichni Češi se ve svých výpovědích shodují na stejných obtížích, mají ohledně mexické společnosti stejné postřehy. Stejně tomu tak je u Mexičanů ve vztahu k České republice, a to není náhoda. Identita vytvářená jejich původní zemí se střetává s jinou kulturou.

V předešlé kapitole nazvané *Komparace migračních modelů* jsem shrnula obecné závěry mého výzkumu, na tomto místě bych jen zopakovala, že adaptační procesy Čechů a Mexičanů mají své podobnosti, ale i zásadní rozdíly. Hlavní podobností je náhodná volba cílové země a silné kulturní střety v počátečním stádiu adaptace. Hlavní rozdíly by se daly popsat jako rozdíly mezi individualismem Čechů a kolektivismem Mexičanů. Češi ve svém procesu adaptace fungují jako jedinci, kteří se s konkrétními podmínkami v dané zemi vypořádávají sami. Jsou obecně otevřenější mexické společnosti, a proto se do ní i více začleňují. Jejich identita se potom velice zásadním způsobem přetváří. Jejich kontakty s krajanskou komunitou jsou pouze příležitostné. Mexičané se na druhé straně se svými krajany vídají pravidelně, prožívají s nimi svou každodennost. V rámci mexické komunity, ať už organizované či nikoli, udržují svou identitu. Zapojují se sice do české společnosti, ale zachovávají velice živou vzpomínku na zemi svého původu.

Tato práce pro mě znamenala velice cennou zkušenost, neboť jsem získala zajímavé pohledy na obě společnosti. Češi v Mexiku D.F. i Mexičané v Praze mají velice specifické názory na obě kultury, kterých jsou součástí, a velice zajímavé zkušenosti z adaptačních procesů. Téma migrace je v dnešní době velice aktuální a

jeho studium je vždy přínosné. Konkrétně posun v přístupu k migraci jako k procesu, za kterým stojí konkrétní protagonisté, mi přijde jako skvělý posun k chápání migrace jako součásti dějin každodennosti. Zájmu o migraci z tohoto pohledu odpovídá i množství bakalářských a diplomových prací na toto téma. Migrace je nedílnou součástí globalizovaného světa, proto se musíme naučit toto téma chápat v jeho komplexnosti, což je i důvodem, proč je každá další studie v této oblasti přínosem.

VIII. Bibliografie

Primární literatura:

Rozhovory kvalitativního výzkumu (8 rozhovorů v Mexiku, 8 rozhovorů v České republice)

- Češi v Mexiku D.F. (leden/červen 2010)
- Mexičan v Praze (září 2010/leden 2011)

Sekundární literatura:

Augé, Marc: *Antropologie současných světů*. Brno:Atlantis. 1999.

Barša, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno, 1999.

Budil, Ivo: *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha:Triton, 2003.

Castkes, Stephen-Miller, J.Mark:*The age of migration. International population movements in the modern world*. London:Macmillan press LDT, 1998.

Delanty, Gerard: *Community*. New York:Routledge, 2003.

Drbohlav, Dušan: *Patters of migration in Central Europe (chapter 9: Czech Republic)*. Digitální knihovna: Ebrary, Tecnológico de Monterrey, kampus Mexiko, D.F., 2007.

Drbohlav,Dušan- Uherek, Zdeněk: *Reflexe migračních teorií*. Geografie: Sborník České geografické společnosti (š.2, 112), 2007.

García Canclini, Néstor: *Culturas Híbridas. Estrategias para entrar y salir de la modernidad*. Mexiko, D.F.: De bolsillo, 2009.

Giddens, Anthony : *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998.

Held, D.-McGrew, A.- Goldblatt, D.- & Perraton, J.:*Global transformations:Politics, economics and culture*. Cambridge: Polity Press, 1999.

Hendl, Jan: *Kvalitativni vyzkum: zakladni metody a aplikace*. Portal. Praha, 2005.

Hirt, Tomáš-Jakoubek, Marek: *Soudobé spory o multikulturalismu a politiky identit (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005.

Chambers, Ian: *Migración, cultura, identida*. Buenos Aires: Amorrortu editores, 1995.

Chun, M. Kevin-Organista Balls Pamela-Marín, Gerardo: *Acculturation, advances in theory, measurement and applied research*. Washington: American Psychological Association, 2002.

Klvaňová, Radka: *Na cestě za důstojným životem: motivy a strategie migrace Arménů žijících v Brně*. Diplomová práce.Masarykova Univerzita v Brně: Fakulta společenských věd, 2006.

Mareš, Miroslav-Kopeček, Lubomír, Pečínka, Pavel-Stýskalová, Věra: *Etnické menšiny a česká*

politika. *Analýza stranických přístupů a etnické a imigrační politiky po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004.

Minar, David W.-Greer, Scott: *The concept of community (reading with interpretation)*. Chicago: Aldine, 2007.

Murphy, Robert F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004.

Olivé, León: *Multiculturalismo y pluralismo*. México, D.F.:Paidón:UNAM, Facultad filosofía a literatura, 1999.

Sartori, Giovanni: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005.

Sokol, Jan : *Filosofická antropologie: Člověk jako osoba*. Praha: Portál, 2002.

Sokol, Jan: *Malá filosofie člověka*. Praha: Vyšehrad, 2004.

Szaló, Csaba : *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s.25.

Šišková Tatjana: *Menšiny a migranti v České republice*. Praha:Portal, 2001.

Uherek, Zdeněk-Korecká, Zuzana-Pojarová, Tereza a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha:Etnologický ústav AV ČR, 2008.

Zrůstová, Lucie : *Tetování aneb vizualizace sebe sama*. Bakalářská práce, FHS UK, 2008.

Texty online:

Brouček, Stanislav (online): *Emigrace 1948 a 1968 ze svědectví účastníků*. Dostupné z:http://www.zahranicnicesi.com/docs/broucek_emigrace_48_68.pdf. 2008 (Citováno 10.04.2011)

Drahokoupil, Jan (online): *O vlivu globalizace na migraci: několik poznámek o pastech sociální imaginace*. Multikulturní centrum Praha. Dostupné z: www.migraceonline.cz, 2005, s.6. (Citováno dne 01.02.2011)

Charvát, Jan (online): *Setkání orálních historiků - „Sovines 2007“*. *Emigranti, reemigranti a orální historie*. Dostupné z:www.oralhistory.cz/soubory/sovinec_07/charvat_sovinec_07.doc, 2007, (Citováno 05.04.2011).

Janků, Kateřina (online): *Modern migration. Movement with special significance*.(online) Dostupné z:http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/KJanku_Modernimigr

[acestehovanisezvlastnimvyznamem.pdf](#) , 2006,(citováno 15.02.2011)

Tezanos, Félix José (online): *Nuevas tendencias migratorias y sus efectos sociales y culturales en los países de recepción*. Dostupné z: www.cepr.net/events/Sistema.../Tezanos%20-%20Espanol.pdf, 2006, (Citováno dne 01.03.2011)

Autor neznámý (online): *México como país de destino*. Biblioteca digital del Instituto Nacional de Migración(INM), México, D.F. Dostupné z: http://www.inm.gob.mx/index.phppage/Biblioteca_INM, 2007.(Citováno dne 10.04.2011)

Pomocné stránky:

www.facebook.com

www.cizinci.cz

www.mvcr.cz

www.demografie.cz

www.digitool.is.cuni.cz

IX. Přílohy

Příloha č.1- Okruh otázek rozhovoru

- 1) Jak jste se dostal/a do Mexika? Proč zrovna Mexiko?**
- 2) Jak jste tady dlouho?**
- 3) Uměl/a jste před vaším příjezdem španělsky?**
- 4) Jaké byly vaše první měsíce? Co Vás překvapilo-připadalo Vám nejvíce obtížné? Co Vás přimělo zůstat?**
- 5) Jak dlouho Vám trvalo, než jste si zvykl/a? Co je podle Vás nejobtížnější?**
- 6) Je něco, co nedokážete překonat?**
- 7) Jaké jsou podle Vás rozdíly mezi Čechy a Mexičany?**
- 8) Schází Vám něco konkrétního?**
- 9) Znáte v Mexiku nějaké Čechy? Stýkáte se s nimi?**
- 10) Jak často mluvíte česky?**
- 11) Mluvíte doma česky? Mluví vaše děti česky?**
- 12) Udržujete kontakt s Českou republikou? Jezdíte do Čech? Byla vaše rodina za vámi?**
- 13) Sledujete dění v České republice?**
- 14) Zajímá Vás dění v Mexiku?**
- 15) Účastníte se oficiálních akcí zastupitelského úřadu?**
- 16) Znáte nějaké organizace nebo sdružení českých krajanů v Mexiku?**
- 17) Zachováváte nějaké české zvyklosti?**
- 18) Jaké je podle Vás Mexiko? Proč si myslíte, že sem Češi jezdí?**
- 19) Co se Vám na Mexiku nejvíce líbí? Postrádáte to v České Republice?**
- 20) Myslíte si, že je Váš pobyt trvalý?**

Tento okruh otázek jsem použila u obou skupin mých respondentů (samozřejmě, že pro rozhovory s Mexičany jsem otázky přeložila, dotazováni byli na jejich situaci v České Republice). Tento okruh otázek byl jen orientační, během rozhovoru jsem jednotlivé otázky rozváděla, popřípadě pokládala i zcela nové v souladu s probíhajícím rozhovorem.

Příloha č.2 –Komparace migračních modelů

Respondenti	Proces adaptace	Krajanské komunity	Podobnosti modelů	Odlišnosti modelů
<p>Češi</p>	<p>Mexiko jako náhodná volba. <u>Motivace:</u> touha cestovat, následování manžela, studium. Opakovaná imigrace.</p> <p><u>Generační rozdíly:</u> Mladá generace uměla předem španělsky, kontakt s Latinoameričany v Čechách. Fungují samostatně, otevření mexické společnosti. Touha žít jinde a jinak. Dobrá informovanost. Starší generace se učila španělsky až za pochodu, mají snahu vyhledávat krajany, více lpí na svém češtví. Tendence srovnávat Mexiko s Čechy. Jistá idealizace vlasti.</p> <p>Češi mají obecně schopnost se rychle přizpůsobovat, což jim v Mexiku pomohlo. Přejít z uzavřené společnosti do otevřené společnosti.</p> <p>Udržují kontakt s Českou republikou.. Udržují české zvyklosti hlavně kvůli dětem. Ne všichni je však učí česky, i sami respondenti nemluví tak často jak by si přáli.</p> <p>Vnímají změnu identity.</p>	<p>Krajanská komunita je důležitá pro starší generaci, mladší se příliš neúčastní. Jako hlavní překážku toho, že se nevidají uvádějí velké vzdálenosti a nedostatek času.</p> <p>Starší generace založila asociaci T.G.Masaryka, která pořádá nejrůznější kulturní akce a je úzce navázaná na české velvyslanectví v Mexiku.</p> <p>Mladší generace se občas vídá jako přátelé. Nemají potřebu a nechtějí se stýkat s oficiální krajanskou komunitou, neboť se jim nelíbí vztahy v ní. Vznikla u nich vlastní iniciativa založit spolek Krajánek, který by organizoval neoficiální akce pro česko-mexické děti.</p> <p>Organizovanost komunity zabraňuje i malý počet krajanů roztroušených po celé zemi.</p>	<p>Stejně motivace migrace.</p> <p>Opakované imigrace.</p> <p>Překonávání kulturních rozdílů. Všichni si prožili kulturní šok</p> <p>Snaha naučit se jazyk a posílit tak kulturní kompetentnost.</p> <p>Obě skupiny uvádějí rozdílnou situaci v cílové zemi pokud mají děti.</p> <p>Mají již proces adaptace za sebou, získali specifický společenský náhled, kterým pohlížejí na obě kultury, do kterých patří.</p> <p>Kromě několika výjimek svoji budoucnost nevnímají jako uzavřenou.</p>	<p>Individualismus Čechů v procesu adaptace x kolektivismus Mexičanů v procesu adaptace.</p> <p>Češi nemají potřebu vyhledávat krajany x Mexičané tu potřebu, alespoň na začátku, mají.</p> <p>Češi nefungují společně a vzájemně si tolik nepomáhají x Mexičané spolu sdílí každodennost, radí si a aktivně si pomáhají. Komunita je místo, kde jsou sami sebou, kde potvrzují svou identitu.</p> <p>Češi mají jen málo míst na setkání x Mexičané jich v Praze mají hned několik (sportoviště a bary)</p> <p>Češi se rychleji adaptují a integrují do společnosti x Mexičané často zůstávají součástí mexické komunity a proces adaptace je výrazně delší.</p> <p>Češi jsou lépe informovaní, jedou do „toho Mexika“ x Mexičani často nevědí, co je čeká, jedou do „nějaké České republiky“.</p> <p>Češi mají jen příležitostný kontakt s češtinou x Mexičani mluví španělsky, pokud chtějí, denně.</p> <p>Češi vnímají změnu identity, a proto ani tak často nejezdí domů. Cítí, že tomu v</p>

<p>Mexičané</p>	<p>Česká republika jako náhodná volba.</p> <p>Opakovaná imigrace.</p> <p>Migrace hlavně do Prahy, neznalost jazyka u nich vede k rychlému pocitu samoty a sociální izolovanosti. Velice intenzivně řeší kulturní rozdíly. Přecházejí z otevřené společnosti do uzavřené. Velkou překážkou je i jiné klima.</p> <p>Být daleko od domova v nich probouzí potřebu vztahovat se k vlastní kultuře.</p> <p>Udržují pravidelný kontakt s Mexikem, jezdí tam jak nejčastěji jim to ekonomická situace dovoluje.</p> <p>Změny v identitě nezmiňují, důležitá je pro ně mexická a latinskoamerická komunita, kde se mohou uvolnit. Aktivně vyhledávají krajany.</p>	<p>Pocit samoty a izolovanosti je vede k úzkému vztahu s komunitou, kde posilují svoji identitu. Pro tyto setkání existují konkrétní místa i příležitosti.</p> <p>V komunitě vidí možnost jak být sám sebou.</p> <p>Pořádají nejrůznější kulturní akce, kam berou i své děti, učí je španělsky.</p> <p>Žijí na dvou místech, fungují v české společnosti, ale udržují svou identitu.</p> <p>Existují dvě oficiální organizace – Klub Mexiko a Exatec. Snaha spojit Mexičany, ale také navázat vztahy v Čechy a jinými cizinci. Prezentace sebe sama a snahy o spolupráci.</p>	<p>Čechách už zcela nerozumí x Mexičani jezdí „nabít baterky“ kdykoli můžou.</p> <p>Češi při výzkumu mluvili hlavně o identitě x Mexičani hlavně o komunitě.</p> <p>Češi jsou zvyklí žít v malých společenských jednotkách (nejbližší rodina) x Mexičané jsou zvyklí žít ve velkých skupinách (rodina, sousedé, kamarádi)</p>
------------------------	--	---	---

Příloha č.3– Vstup do společnosti

Respondenti		Stručná charakteristika	Vstup do mexické společnosti
Češi	A-1	Žena. Svobodná, dvě děti, partner Mexičan, pracuje. V Mexiku žije 8 let.	První pobyt v rámci studijního stipendia. Po krátké době v Čechách návrat do Mexika, kde si našla práci. Uměla základy španělštiny, práci si našla.
	A-2	Žena. Rozvedená, dvě děti, v důchodu. V Mexiku žije nepřerušovaně přes 30 let. Matka Mexičanka, otec Čech.	Po rozvodu odjela z Československa a usadila se v Mexiku. Byla vychovávána i jako Mexičanka.
	A-3	Žena. Vdaná, tři děti, manžel Mexičan. V důchodu. V Mexiku žije 45 let.	Do Mexika následovala svého manžela, kterého si vzala v Československu. Španělsky neuměla, práci si našla.
	C-1	Muž. Rozvedený, několik dětí, podnikatel. V Mexiku žije 30 let.	Do Mexika se přesunul se svojí ženou, která nechtěla žít v Československu. Španělsky moc neuměl, práci si našel, později začal podnikat.
	C-2	Žena. Svobodná, bez dětí, partner Mexičan., pracuje. V Mexiku žije 9 let	První vstup v rámci studijního pobytu. Po studiích návrat do Mexika, kde si našla práci. Španělsky uměla, práci si našla.
	C-3	Žena. Vdaná, dvě děti, manžel z Bolívie, pracuje. V Mexiku žije 28 let.	Do Mexika odjela se svým manželem, který zde získal práci. Žila s ním i v Bolívii a nějaký čas i v Československu. Španělsky neuměla, práci si našla.
	D-1	Žena. Svobodná, jedno dítě, partner Mexičan, na mateřské. V Mexiku žije 7 let.	Přesun do Mexika kvůli práci, ale také kvůli mexickému partnerovi. Po ukončení pracovní smlouvy v Mexiku zůstala. Španělsky uměla, práci měla předem zajištěnou.
	A-5	Žena. Svobodná, jedno dítě, partner Mexičan, pracuje. V Mexiku žije 7 let.	Do Mexika odjela, aby poznala zemi svého partnera, později si zde našla práci a zůstala tu. Španělsky uměla.
Respondenti		Stručná charakteristika	Vstup do české společnosti
Mexičané	A-4	Muž. Svobodný, bez dětí, partnerka Češka, pracuje. V Čechách žije 6 let.	Do Prahy se dostal jako učitel hudby, po skončení práce se na pár měsíců vrátil do Mexika, ale už věděl, že se vrátí a to z osobních důvodů. Česky předem neuměl, práci měl.
	B-1	Žena. Svobodná, bez dětí, pracuje. V Čechách žije skoro 13 let.	Poprvé se do Prahy dostala jako turistka a seznámila se zde se svým budoucím partnerem, kvůli kterému po několika měsících přijela do Čech natrvalo. Česky neuměla, práci si našla až tady.
	B-2	Muž. Rozvedený, podruhé ženatý, jedno dítě, pracuje. V Čechách žije 8 let.	Poprvé v Československu jako turista. Se svou první ženou tu žil, se druhou ženou žil nějakou dobu v Mexiku, ale kvůli ní se vrátili do Čech. Neuměl jazyk, práci měl zajištěnou předem.
	B-3	Žena. Svobodná, bez dětí, pracuje. V	Práce pro mezinárodní společnost, sama iniciovala odjezd. Do Prahy se dostala

		Čechách žije 2 roky.	pracovně. Neznala jazyk ani nikoho v zemi, práci měla.
	C-4	Muž. Ženatý, tři děti, pracuje. V Čechách žije 20 let.	Studijní pobyt. Poznal zde svojí současnou ženu a už tu zůstal. Česky neuměl, práci si tady našel.
	D-2	Muž. Svobodný, bez dětí, pracuje. V Čechách žije 7 let (4 v Brně, 3 v Praze).	Studijní pobyt v Brně, později pracovní přesun do Prahy. Česky neuměl, práci tady měl.
	D-3	Muž. Rozvedený, jedno dítě, pracuje. V Čechách žije 10 let.	Do Prahy se dostal díky své ženě, chvíli spolu žili v Mexiku, ale rozhodli se přesunout sem. Česky neuměl, práci si hledal až tady.
	C-5	Muž. Ženatý, dvě děti, pracuje. V Čechách žije 22 let.	Do Prahy se dostal díky své pozdější ženě a už tady zůstal. Česky neuměl, práci si našel.